

“ ราชบัลลังก์
ของกษัตริย์เมืองไทย
เป็นของประชาชน
เสมอมา ”

จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์
ฉบับที่ 25

มิถุนายน 2564 - พฤษภาคม 2565

จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 25 มิถุนายน 2564 - พฤษภาคม 2565

ISSN 1906-1692

ออกแบบปก

John Nonlen

เจ้าของ

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รูปเล่ม

นริศรา สายสงวนสัตย์

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกกรินทร์ ยลระบิล
ลิวติมา เขียวรอนันตกุล
กาญจนนาภรณ์ จิตต์สง่า

พิสูจน์อักษร

ณัฐฐ์ เดชบั้น

บรรณาธิการประจำฉบับ

กษิติศ อนันตนาธร

กองบรรณาธิการ

ฐานิตา บุญนำ
ผจงรักษ์ ชำเจริญ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	5
กษิติศ อนันตนาธร	
ราชบัลลังก์ของกษัตริย์เมืองไทยเป็นของประชาชนเสมอมา	7
พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (สัมภาษณ์โดย Nimia P. Arroyo)	
เสด็จในกรมฯ ปุชนียบุคคลของชาติ	21
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (สัมภาษณ์โดย อัครวัฒน์ โอสธานุเคราะห์)	
บางเรื่องของโรงเรียนกฎหมาย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	39
กษิติศ อนันตนาธร	
กรณี 11 ตุลา กับการรักษาพื้นที่ ม.ธ.ก.	57
นิพันธ์ ประชาชัย	
5 พฤศจิกายน ธรรมศาสตร์สามัคคี	66
สมโชติ โรจนสุวรรณ	
ความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทย กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในธรรมศาสตร์	69
เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	
8 ทศวรรษของชีวิต นรนิติ เศรษฐบุตร บุรุษแห่งธรรมศาสตร์	89
กษิติศ อนันตนาธร	
ข้อคิดเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่า กับบางเรื่องของเศรษฐกิจไทยในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง	97
ปรีดี พนมยงค์	
พิธีเปิดหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	110
การจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคลของหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	118
ฐานิตา บุญนำ	

ปริญญาที่มอบให้นั้น
เปรียบประดุจเพียงแต่ยื่นกุญแจให้เท่านั้น
ขอให้ท่านนำกุญแจนั้น
ไปไขคลังมหาศาลแห่งความรู้
ของมนุษยชาติที่ได้สะสมมา
และกำลังพัฒนาอยู่ในทุกวันนี้
และกำลังจะพัฒนาต่อไปในอนาคต

ปรีดี พนมยงค์
คำอบรมก่อนแจก
ปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิต

บทบรรณาธิการ

จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 25 ประจำปี 2564 นี้ จัดทำขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์พิเศษหลายเรื่องที่ยังคงครบรอบในปี

บทความแรก **ราชบัลลังก์ของกษัตริย์เมืองไทยเป็นของประชาชนเสมอมา** เป็นบทสัมภาษณ์พิเศษ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชได้แสดงพระราชทัศนะหลายประการ ทั้งในทางการเมือง และส่วนพระองค์ไว้อย่างน่าสนใจ ชนิดที่ไม่เคยปรากฏที่ใดมาก่อน ทั้งนี้ ต้องชม Nimia P. Arroyo ที่ตั้งคำถามและเรียบเรียงออกมาได้เป็นอย่างดี

บทความนี้พบในเอกสารส่วนบุคคลของศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ นำมาตีพิมพ์เป็นบทความแรกของเล่มเพื่อรำลึกถึงโอกาส 5 ปีแห่งการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น (13 ตุลาคม 2559-2564)

บทความถัดมา คือ **เสด็จในกรมฯ ปุชนิยมบุคคลของชาติ** ที่นายอัศววัฒน์ โอสถานุเคราะห์ ได้สัมภาษณ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ และตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2516 เล่าพระประวัติตั้งแต่ต้นจนถึงปลายพระชนม์ชีพ มีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยต่าง ๆ ที่ยากจะหาได้ในพระประวัติฉบับทางการ จึงเห็นสมควรนำมาเผยแพร่อีกครั้งในที่นี้ เพื่อรำลึกวาระ 130 ปีชาตกาลของอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์พระองค์นี้ (25 สิงหาคม 2534-2564)

บทความที่ 3 บางเรื่องของโรงเรียนกฎหมาย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายกษิตศ อินันทนาธร ค้นคว้าประวัติของโรงเรียนกฎหมายมานำเสนอ ประกอบกับเอกสารจดหมายเหตุของโรงเรียนกฎหมายที่เก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงบทบาทของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ในฐานะอาจารย์แห่งโรงเรียนกฎหมายไว้อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรำลึก 90 ปีของการสอนกฎหมายปกครองเป็นครั้งแรกของหลวงประดิษฐ์ฯ (2474-2564)

โดยที่ในปีนี้ ครบรอบ 70 ปีของวันธรรมศาสตร์สามัคคี (5 พฤศจิกายน 2494-2564) จึงได้นำบทความ 2 เรื่องที่ตีพิมพ์ในห้วงเวลานั้นมาแสดงถึงบรรยากาศของการต่อสู้เพื่อรักษาไว้ซึ่งพื้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ในปัจจุบันให้รอดปลอดภัยจากการคุกคามของทหาร ด้วยพลังของนักศึกษาและศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ ผ่านบทความ **กรณี 11 ตุลา** กับการรักษาพื้นที่ ม.ธ.ก. ของนิพนธ์ ประชาชัย และ **5 พฤศจิกายน ธรรมศาสตร์สามัคคี** ของสมโชติ โรจนสุวรรณ

บทความที่ 6 เป็นของศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม อดีตอธิการบดีที่เขียนเรื่อง **ความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทย กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในธรรมชาติ** โดยแสดงให้เห็นถึงที่มาของความคิดในการตั้งหน่วยงานใหม่ของธรรมชาติ 3 แห่งในยุคนั้น คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร และคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งเจริญก้าวหน้าตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

บทความถัดมาคือ **8 ทศวรรษของชีวิต นรนิติ เศรษฐบุตร บุรุษแห่งธรรมชาติ** นายกษิตศ อนันทนาธร สัมภาษณ์ศาสตราจารย์พิเศษ นรนิติ เศรษฐบุตร นายกษิตศอนันทนาธร ธรรมศาสตร์ ในวาระอายุครบ 80 ปี (16 พฤศจิกายน 2484-2564) ถึงชีวิตส่วนตัว บทบาทหน้าที่และความผูกพันกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างยาวนานกว่ากึ่งศตวรรษ

ต่อมาเป็นบทความของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ที่แสดง **ข้อคิดเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่า กับบางเรื่องของเศรษฐกิจไทยในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง** ในช่วงบั้นปลายของชีวิต (พ.ศ. 2525) นอกจากจะให้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์บางประการแล้ว เอกสารส่วนบุคคลของนายปรีดีที่เก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ซึ่งนำมาเผยแพร่ในครั้งนี้ ยังแสดงถึงความ เป็นนักประวัติศาสตร์ และวิธีการแสวงหาสัจจะของนายปรีดีได้เป็นอย่างดี น่าที่จะเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นใจใฝ่หาความรู้ได้ใช้เป็นหลักคิด

ต่อด้วย **พิธีเปิดหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์** ได้นำคำกล่าวรายงานของผู้อำนวยการหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคำกล่าวเปิดงานของอธิการบดี ในวาระ 105 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2459-2564) เมื่อวันที่ 9 มีนาคมที่ผ่านมา อาคารอุทยานการเรียนรู้ป๋วย 100 ปี ลงประกอบไว้พร้อมภาพประกอบ

สุดท้ายเป็นบทความ **การจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคลของหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์** โดย สุวนิตา บุญนำ ซึ่งได้นำเอกสารส่วนบุคคลของศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อดีตอธิการบดี มายกไว้เป็นตัวอย่าง จะว่าเป็นการร่วมฉลองวาระอายุครบ 80 ปี (6 พฤษภาคม 2484-2564) ของอาจารย์ก็ว่าได้

หวังว่า **จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์** จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ และเรื่องราวของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตามสมควร

กษิตศ อนันทนาธร

6 เมษายน 2564

ราชบัลลังก์ของกษัตริย์เมืองไทย เป็นของประชาชนเสมอมา¹

พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
พระราชทานสัมภาษณ์ Nimia P. Arroyo

กรุงเทพฯ - หลายชั่วโมงมาแล้วนับจากที่ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าขอพระราชทานสัมภาษณ์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ แต่สิ่งที่ยังคงแว่วอยู่ในโสตประสาทของข้าพเจ้า ก็คือ พระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ว่า จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อขอพระราชทานสัมภาษณ์

ใจของข้าพเจ้าเต้นแรงทุกครั้งเมื่อได้ยินเสียงกริ่งโทรศัพท์ แม้แต่ในวาระที่ข้าพเจ้าต้องยังอยู่กับรัฐที่ไม่รู้จักเสร็จสิ้นในการเตรียมตัวเพื่ออำลาประเทศไทย

ท่านคงจะสามารถล่วงรู้ได้ถึงความรู้สึกอันเต็มตื่นไปด้วยความรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ ระคนความตื่นเต้นของข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าได้รับแจ้งให้ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ข้าพเจ้าเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทได้แล้ว ท่านราชเลขาธิการรับสั่งแก่ข้าพเจ้าว่า “ท่านจะได้เข้าเฝ้าฯ ในห้องเดียวกันกับที่ได้เฝ้าฯ สมเด็จพระบรมราชินีนาถเมื่อวันก่อน แต่ในวันนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะไม่โดยเสด็จด้วย เสด็จลงแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเท่านั้น” ข้าพเจ้ารู้สึกผิดหวังที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถจะมีได้ประทับเพื่อความอุ่นใจของข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้าเดินไปตามทางเดินที่ข้าพเจ้าเคยเดินเมื่อวันก่อน ขึ้นบันไดที่ลาดด้วยพรมสีแดง ผ่านห้องโถงตรงไปยังห้องที่จัดไว้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับรอข้าพเจ้าอยู่ก่อนแล้วในห้องนั้น พระราชทาน

1 ศรีสุข บุญยัง และพรพรรณ วัชรภักย์ แปลจากเรื่อง “The Kind and I, 1963” ของ Nimia P. Arroyo ใน *The Manila Times* ฉบับวันที่ 10 ตุลาคม 2506 โดยศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ เป็นผู้ตรวจแก้ อนึ่ง บรรณาธิการยังไม่ค้นพบว่า ฉบับแปลเป็นภาษาไทยนี้ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในแหล่งใดมาก่อน ส่วนพระบรมฉายาลักษณ์ที่นำมาลงประกอบนี้ มาจากหนังสือ *พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช* (กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม, มปป.).

Audience with royalty

The King and I, 1963

By Ninia P. Arroyo

BANGKOK—Hours after I interviewed Queen Sirikit, Her Majesty's promise to persuade the King to receive me kept ringing in my ears.

My heart skipped at every ringing of the phone even as I went about the endless task of preparing for my departure from Thailand.

You can imagine my feeling of elation when I received word that the King was ready to receive me. "Her Majesty won't come out today. Only the King. You'll be received in the same room as yesterday," the King's secretary said. I felt let down. The Queen would not be around to re-

assure me. I walked up the same route as the day before, up the scarlet-carpeted staircase and corridor to the room. His Majesty stood there, waiting, a welcome hand extended. But he was not in his military uniform or colored glasses. And he did not look aloof.

Meet the King

He had on an impeccably-tailored dark-gray Western suit set off by a maroon tie. Friendly eyes sparkled behind gold-rimmed white spectacles and a slow smile played on his lips. I was led to the same chair I sat in the day before. He clasped his hands.

obviously waiting for me to start.

"Your Majesty," I began self-consciously, "one of the questions I had planned to ask was whether you always are in uniform and here you are. . . ."

He smiled, then waved a hand down his suit: "This answers you, I think. I usually wear uniforms in official functions but on informal occasions, I go like this."

The King spoke fluent English.

He became serious again, waiting for the next question.

"Your Majesty," I said, "Turn to 3-A, col. 1."

The king and I, 1963

From page 1
"Do you have any message to the Filipino people? Your Majesties captivated the Filipino people with your winning ways, they would love to hear from you."

"Well," he replied, "we had a wonderful visit in Manila. We can not forget the treatment and reception we received from everyone and the goodwill. We would like to say thank you. We enjoyed Manila very much. We will always remember that visit."

Press relations

"Your Majesty, may I ask what is the secret of your success with the Western press? While other heads of state like Vietnam's Ngo Dinh Diem and Indonesia's Sukarno keep complaining about what they claim to be hostile press reports in the West, I read nothing but favorable stories of you and Her Majesty."

He shook his head slightly. "I don't have a secret. There is no secret. I don't think everything they have written about us is good. But I believe it's useless to complain. It is better to leave them alone. When I talk to them, I say what I feel and if they still write unfavorable stories," he shrugged his shoulders, "what can I do?"

"Your Majesty," I went on, "yesterday the Queen gave me a hint of how you get along with the Western press. She said that you always try to answer all questions asked of you. But when some reporter asks some very difficult, delicate questions, you toss the ball back, look at the reporter straight and quietly ask: 'If you were King of Thailand, would you answer that question?' And the reporter would be quiet, he would think and agree with you. Maybe he gets embarrassed."

The King smiled and added: "Well, I just try to say what I honestly feel. The rest is up to them. For instance, have you seen the movie The King and I? It is banned here in Thailand."

be based on the story of my great grandfather King Mongkut. The movie was nice, cinemascope, technicolor, but the character of the King was not true. He was pictured as funny, ridiculous. He was never like that. The people of Thailand know this and they didn't like the movie. It was making fun of their King. When the movie was banned, there were some unkind press stories on that."

"Your Majesty, what sports do you engage in?" "Sports? I play badminton."

If he wasn't King
"Your Majesty, suppose you weren't King today, what do you think would you be?"

"He kept quiet for a second, thoughtful. "That's not an easy question to answer because there are so many ifs. I took up science in school. I liked to be an astronomer. I had planned on putting up an observatory upcountry, in Chiangmai. Now, if I did not become King, I would perhaps be an astronomer today in Chiangmai. But I have found out since then that weather conditions in Chiangmai are not conducive to good observations. So I can't say. Even if I wanted to be an astronomer before I became King and if I did not become King, with conditions always changing, I don't know what I would be today."

"Your Majesty," I continued, I asked this same question of the Queen. Do you find protocol a problem, sometimes? Do you wish to do some things but you can't because you are King?"

"No, I don't," he answered at once. "Of course, since I am King, I am supposed to know my duties and my protocol. But I don't allow protocol to be so rigid, so stiff, so inflexible. To me protocol is a living thing. Not dead, but alive. Protocol must be flexible, it must adopt itself to changing conditions. When I find that some rules are unreasonable, I don't follow them. But first I think and decide what is

public good or public moral, then I do it. I like to play the saxophone. So I formed a band with 15 friends and we play. We meet twice a week on 7th days and Sundays and sometimes we play in public or over the radio to raise funds. Sometimes I play the saxophone for the students. The Queen and I often go to the university and after all the formal rites, we mix with the students and play for them. If I allowed protocol to guide me, I wouldn't be doing these things."

"You ask me what I want to do very much but I can't because I am King? Well, I can't think of any, really, because even if I am King, I am also human and I do everything I like to do as a human so long as it is not wrong. And this thing of doing things you like, I remember once, a reporter asked me if I liked a song I had composed and I answered him, look if I did not like it, I would not have composed it, much less played it in public."

Towards children

"Your Majesty," I asked again, "what is your policy with regards to the rearing of your children?"

"I always tell them that as prince and princesses, they are not like everyone, that they have duties to their people. Not rich. Duties. Therefore, they must try to do their best always to be worthy of their titles. I tell them they would not be here. I would not be King without the Thai people, that we owe everything to the people because, unlike other Kings who claim descent from God or through divine right, Thailand's throne has always been of the people. We don't claim any divine right. That's why I get so furious when I read somewhere that in addition to my title as King, there are others they add, like Half-Brother of the Moon, and so on. I am just the King of Thailand."

"I became King because of an act of Parliament. They elected me King. If my name was submitted to Parliament and they did not elect me, I would not be King."

even if I wanted to. So I tell my children, we owe everything to the people and we have duties to perform."

I also tell them, "Whatever you do, do it well, the best you can. If you think you can't do it well, don't even try doing it."

Plans for children

His Majesty paused, then answered: "Professions? I don't know. They're too young to know their own minds. Like my oldest, she's a girl, 12 years old. Because she was born on a Thursday, she decided before to be a teacher. That is what the old folks say here. Those born on Thursday make good teachers. Then lately, she decided to be a scientist. But I have no problem with her. She's a good student, she always tops her class. She's such a perfectionist, sometimes I'm the one who is worried. Sometimes I ask her, 'Suppose one day you find yourself second in your class, what will you do?' You know what she said? 'That would be terrible.' It's my turn now to counsel, reassure her that she has been heading her class and if ever she finds herself second one day, she must not feel too bad. It doesn't matter. It's not that important. Luckily, this has not happened yet but I dread the day it does."

"And the Crown Prince?"

"The Crown Prince — he's 10 — is a little different. He is clever but he's like a 'hot water-bull,' the King pointed to a bulb in the ceiling, "that does not fully light up. He needs more counseling. And if he does not realize he is Crown Prince and he has duties to his people, he will realize soon. There are ways," she King explained, looking quite stern.

I had heard talk around Bangkok that the Crown Prince, the only boy in the family, is quite naughty. The people ascribe this to his youth and believe he'll change when he grows up. I asked: "All the time his

พระหัตถ์ให้ข้าพเจ้าสัมผัส พระองค์มิได้ ทรงเครื่องแบบทหาร มิได้ทรงฉลองพระเนตรที่เป็นสี และมีได้ทรงเครื่อง

เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ตามแบบตะวันตกในชุดสากลสีเทาเข้ม ดัดกับเนกไทสีแดงเข้มปนน้ำตาล แว่วพระเนตรที่บังบอกรู้สึกเป็นมิตรนั้นเป็นประกายอยู่ในฉลองพระเนตรสีเขียวกรอบทอง ทรงยิ้มพระโอษฐ์เล็กน้อย และทรงนำข้าพเจ้าไปนั่งเก้าอี้ตัวเดิมกับที่ข้าพเจ้าเคยนั่งเมื่อวันก่อน

พระองค์ทรงประสานพระหัตถ์ไว้ด้วยกัน และทรงรอยยิ้มให้ข้าพเจ้าเป็นผู้เริ่มต้น

"ขอเดชะ" ข้าพเจ้าเริ่มด้วยความสำรวม "คำถามหนึ่งที่ข้าพเจ้าพระพุทเจ้าเตรียมมากราบทูลถามใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทนั้น ก็คือ ทรงฉลองพระองค์ในเครื่องแบบเสมอหรือ แต่ขณะนี้ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยิ้มพระโอษฐ์ และทรงชี้ไปที่ฉลองพระองค์ พลาจตรัสว่า

"ข้าพเจ้าคิดว่า นี่จะให้คำตอบแก่ท่านได้กระมัง ตามปกติ ข้าพเจ้าแต่งเครื่องแบบไปในพิธีต่างๆ ที่เป็นทางการแต่ในโอกาสที่มีได้เป็นทางการ ข้าพเจ้าก็แต่งแบบนี้"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่ว แล้วพระองค์ก็ทรงเงยบรมิถิ์ ทรงรอยยิ้มคำถามต่อไป

ข้าพเจ้ากราบทูลถามขึ้นว่า “ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีข้อความอันใดจะพระราชทานแก่ชาวฟิลิปปินส์บ้างไหมพะยะค่ะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงเป็นที่รักใคร่ของชาวฟิลิปปินส์ พวกเขาคงปรารถนาที่จะได้รับทราบข่าวจากใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสตอบว่า “การเยี่ยมเยือนเมืองมนิลา นั้นเป็นสิ่งทีพิเศษมาก เราไม่สามารถจะลืมการต้อนรับและความปรารถนาดีที่เราได้รับจากทุก ๆ คนเสียได้ เราขอขอบใจ เราชอบเมืองมนิลา มาก เราจะจดจำการเยี่ยมเมืองมนิลาในครั้งนั้นไว้เสมอ”

ความสัมพันธ์กับหนังสือพิมพ์

“ข้าพพระพุทธเจ้าขอกราบทูลถามว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีเคล็ดลับอะไรที่ทำให้ทรงได้รับความนิยมชมชอบจากหนังสือพิมพ์ตะวันตก ในขณะที่ประมุขของประเทศต่าง ๆ เช่น ประธานาธิบดี โงห์ ดิน เดียม แห่งเวียดนามใต้ และประธานาธิบดี ซูการ์โน แห่งอินโดเนเซีย ได้พากันบ่นอยู่เสมอเกี่ยวกับการรายงานข่าวต่าง ๆ อย่างชนิดที่ไม่สู้จะเป็นมิตรนัก สำหรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและสมเด็จพระบรมราชินีนาถนั้น ข้าพเจ้ากลับได้อ่านแต่เรื่องที่แสดงความนิยมชมชอบทั้งสิ้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสายพระเศียรเล็กน้อยพร้อมกับตรัสว่า

“ข้าพเจ้าไม่มีเคล็ดลับ ข้าพเจ้าไม่ได้คิดว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกหนังสือพิมพ์เขียนขึ้นเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้า และพระราชินีจะมีแต่สิ่งที่ดีทั้งนั้น แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่เราจะบ่น ปล่อยพวกเขาไว้ตามลำพัง พวกของเขาดีกว่า เวลาที่ข้าพเจ้าพูดกับพวกเขา ข้าพเจ้าก็พูดไปตามที่ข้าพเจ้ารู้สึก และถ้าเขาเขียนเรื่องชนิดที่ไม่แสดงความนิยมชมชอบ...” ทรงยกพระอังสาเล็กน้อย “ข้าพเจ้าจะทำอะไรได้”

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท” ข้าพเจ้ากราบทูลถามต่อไป “เมื่อวานนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพระกรุณาตรัสแก่ข้าพเจ้าถึงเคล็ดลับที่ทำให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเข้ากับพวกหนังสือพิมพ์ตะวันตกได้ สมเด็จพระเจ้า ตรีสว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพยายามที่จะทรงตอบคำถามทุกข้อที่พวกหนังสือพิมพ์กราบทูลถาม แต่เมื่อผู้สื่อข่าวบางคนกราบทูลถามปัญหาที่ยาก และไม่เหมาะที่จะตอบ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทก็จะทรงย้อนถามผู้สื่อข่าวผู้นั้นว่า ‘ถ้าท่านเป็นพระเจ้าแผ่นดินของประเทศไทย ท่านจะตอบปัญหานั้นหรือ’ และผู้สื่อข่าวคนนั้นก็เงิ่งเงียบ เขาคงจะได้คิดและเห็นพ้องด้วยกับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท หรือเขาอาจจะได้รับความอับอายก็ได้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแยมพระโอษฐ์และตรัสเสริมว่า

“ข้าพเจ้าก็พยายามพูดตามที่ข้าพเจ้ารู้สึกอย่างแท้จริง นอกจากนั้นก็ขึ้นอยู่กับพวกผู้สื่อข่าว ตัวอย่างเช่น ท่านได้ชมภาพยนตร์เรื่อง The King and I แล้วหรือยัง ภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกห้ามฉายในเมืองไทย เพราะว่าเป็นภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นจากพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิตามหัยกาของข้าพเจ้า เป็นภาพยนตร์ที่สวยงาม จอกว้าง สีเทคนิค แต่ทว่าบทบาทของพระเจ้าแผ่นดินที่แสดงนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริง ในภาพยนตร์เรื่องนี้ พระเจ้าแผ่นดินมีบทบาทอย่างชนิดที่น่าขบขันและน่าหัวเราะเยาะ แต่ความจริงพระองค์มิได้ทรงเป็นเช่นนั้นเลย ประชาชนชาวไทยต่างก็ทราบดี พวกเขาจึงไม่ชอบภาพยนตร์เรื่องนี้ เพราะถือว่าเป็นการดูหมิ่นพระเจ้าแผ่นดินของเขา เมื่อภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกห้ามฉาย ก็มีหนังสือพิมพ์บางฉบับเสนอข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่างชนิดที่ไม่สู้จะดีนัก”

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงกีฬาอะไรบ้าง”

“กีฬาหมาหรือ ข้าพเจ้าเล่นแบดมินตัน”

ถ้าหากพระองค์มิได้ทรงเป็นกษัตริย์

“สมมติว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมิได้ทรงเป็นกษัตริย์ ทรงคิดว่าจะทรงเป็นอะไรในทุกวันนี้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนิ่งเงียบไปครู่หนึ่ง ก่อนที่จะตรัสตอบว่า

“นั่นไม่ใช่ปัญหาง่ายที่จะตอบ เพราะว่ามีหลาย ‘ถ้า’ เหลือเกิน ข้าพเจ้าเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะเป็นนักดาราศาสตร์ ข้าพเจ้าได้มีแผนการที่จะตั้งหอดูดาวขึ้นทางภาคเหนือที่เชียงใหม่ เพราะฉะนั้น ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าก็อาจจะได้เป็นนักดาราศาสตร์อยู่ที่เชียงใหม่แล้วก็ได้ แต่ข้าพเจ้าก็ได้พบว่า ลักษณะภูมิอากาศที่เชียงใหม่ไม่สู้จะอำนวยประโยชน์แก่การสังเกตการณ์ที่ดีเท่าใดนัก เพราะฉะนั้น แม้ว่าข้าพเจ้าปรารถนาที่จะเป็นนักดาราศาสตร์อยู่ก่อนที่ข้าพเจ้าจะมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินก็ตาม แต่เมื่อสภาพภูมิอากาศที่นั่นเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถจะบอกได้ว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ข้าพเจ้าจะเป็นอะไรในปัจจุบันนี้”

ข้าพเจ้ากราบทูลถามต่อไปด้วยคำถามเดียวกันกับที่ข้าพเจ้าได้กราบทูลถามสมเด็จพระบรมราชินีนาถแล้วว่า “ทรงเห็นว่า ในบางครั้งราชประเพณีเป็นปัญหาที่ยุ่งยากบ้างหรือเปล่าพะยะคะ ทรงเคยมีปัญหานิดนี้หรือไม่ คือ ปัญหาที่ว่าทรงมีพระราชประสงค์ที่จะทำบางสิ่งบางอย่าง แต่ก็ไม่สามารถจะกระทำได้ เพราะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน”

“ไม่มีเลย” ตรัสตอบทันทีทันใด “เมื่อข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็เป็นสิ่งที่แน่นอนที่ข้าพเจ้าควรจะต้องรู้จักหน้าที่ของข้าพเจ้าและราชประเพณีนั้นด้วย แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ยินยอมให้ราชประเพณีนั้นเข้มงวดจนเกินไปนัก สำหรับข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าถือว่าราชประเพณีเป็นสิ่งที่มีชีวิต จะต้องมีความอ่อนผ่อนปรนกันได้บ้าง และจะต้องได้รับการปรับปรุงให้เข้ากับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่า กฎบางข้อไม่มีเหตุผล ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎนั้น ๆ แต่เมื่อข้าพเจ้าจะกระทำการสิ่งใด ข้าพเจ้าจะไตร่ตรองและตัดสินใจเสียก่อนว่า สิ่งที่ข้าพเจ้าจะกระทำนั้น ไม่ขัดต่อความดีงามและคุณธรรมของประชาชน แล้วข้าพเจ้าถึงจะทำการนั้น ข้าพเจ้าชอบเล่นแซกโซโฟน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ อีก 15 คนจึงจัดตั้งวงดนตรีขึ้น แล้วเราก็บรรเลงดนตรีกัน เราพบกันสัปดาห์ละ 2 ครั้ง คือ ในวันศุกร์และวันอาทิตย์ บางครั้งเราก็ไปเล่นดนตรีในที่สาธารณะ หรือทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อหาเงินสมทบทุนการกุศล บางที่ข้าพเจ้าก็เล่นแซกโซโฟนให้นักศึกษาฟัง ข้าพเจ้าและพระราชินีมักจะไปชมมหาวิทยาลัยบ่อย ๆ และหลังจากที่เสร็จสิ้นพิธีการต่าง ๆ แล้วเราก็จะปะปนกับพวกนักศึกษาและเล่นดนตรีให้พวกเขาฟังกัน นี่ถ้าข้าพเจ้ามิได้ปฏิบัติตนตามราชประเพณีอย่างเดียว ข้าพเจ้าก็คงจะไม่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แน่”

“ท่านถามข้าพเจ้าว่า มีอะไรบ้างใหม่ที่ข้าพเจ้าปรารถนาเป็นอย่างมากที่จะกระทำ แต่ก็ไม่สามารถจะทำได้เพราะข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ข้าพเจ้าไม่คิดว่าจะมี เพราะถึงแม้ว่า ข้าพเจ้าจะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่ข้าพเจ้าก็เป็นปุถุชน และข้าพเจ้าก็ทำทุกอย่างที่ข้าพเจ้าปรารถนาจะทำเหมือนอย่างปุถุชนคนหนึ่ง ตราบใดที่การกระทำนั้นไม่ใช่ความผิด ข้าพเจ้าจำได้ว่า ครั้งหนึ่งมีผู้สื่อข่าวคนหนึ่งถามข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าชอบเพลงที่ข้าพเจ้าแต่งขึ้นหรือเปล่า ข้าพเจ้าตอบเขาไปว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่ชอบแล้ว ข้าพเจ้าก็คงจะไม่แต่งขึ้น และก็คงจะนำไปแสดงในที่สาธารณะน้อยครั้งที่สุด”

เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

ข้าพเจ้ากราบทูลถามขึ้นอีกว่า “ทรงมีวิธีการอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการทรงอบรมเลี้ยงดูสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ”

“ข้าพเจ้าบอกกับลูก ๆ ของข้าพเจ้าเสมอว่า ในฐานะที่เป็นเจ้าฟ้าชายและเจ้าฟ้าหญิง พวกเขาจึงไม่เหมือนกับใคร ๆ เพราะเขามีหน้าที่ต่อประชาชน ไม่ใช่สิทธิ แต่หน้าที่ เพราะฉะนั้น พวกเขาจึงต้องพยายามทำตัวของเขาให้ดีที่สุดเท่าที่พวกเขาจะสามารถทำได้ ให้มีคุณค่าสมกับศักดิ์เจ้าฟ้าเสมอ ข้าพเจ้าบอกพวกเขาว่า พวกเขาจะไม่ได้อยู่ที่นี้ ข้าพเจ้าจะไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าปราศจากประชาชนชาวไทย เราจึงเป็นหนี้ทุกสิ่งทุกอย่างต่อประชาชน เพราะว่าเราไม่เหมือนกับกษัตริย์อื่น ๆ ที่ครองราชสมบัติด้วยการอ้างว่าเป็นวงศ์วานของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า หรืออ้างเทวสิทธิ์ ราชบัลลังก์ของกษัตริย์เมืองไทยเป็นของประชาชนเสมอมา เราไม่ได้อ้างเทวสิทธิ์ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงมิโห่ทุกครั้งที่ได้อ่านพบว่า นอกจากตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินของข้าพเจ้าแล้ว ยังมีตำแหน่งอื่น ๆ ที่เขาตั้งให้แก่ข้าพเจ้าอีกด้วย เช่น เป็นเชื้อสายของพระจันทร์และนามต่าง ๆ อีกมาก ข้าพเจ้าเป็นเพียงพระเจ้าแผ่นดินของประเทศไทย

“ข้าพเจ้าได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ก็เพราะการลงมติเห็นชอบของรัฐสภา พวกเขาเลือกข้าพเจ้าขึ้นเป็นกษัตริย์ ถ้าหากชื่อของข้าพเจ้าได้รับการเสนอในรัฐสภา แต่พวกเขาไม่ชอบข้าพเจ้า หรือไม่รับรองเห็นชอบด้วย ข้าพเจ้าก็จะไม่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน แม้ว่าข้าพเจ้าปรารถนาที่จะเป็นสักเพียงใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้

ข้าพเจ้าจึงได้บอกกับลูก ๆ ของข้าพเจ้าว่า เราเป็นหนี้ทุกสิ่งทุกอย่างต่อประชาชน และเรามีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ

“ข้าพเจ้าก็ยังได้บอกลูก ๆ ของข้าพเจ้าอีกว่า เมื่อพวกเขาจะกระทำสิ่งใดก็ตาม ขอให้ทำให้ดี ให้ดีที่สุดเท่าที่พวกเขาจะสามารถทำได้ แต่ถ้าคิดว่าไม่สามารถจะทำให้ดีได้แล้ว ก็ขออย่าได้ทำเสียเลย”

ข้าพเจ้าได้กราบทูลถามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับโครงการการศึกษาของพระราชโอรสและพระราชธิดา และการดำเนินพระชนมชีพของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอว่าจะเป็นไปได้ในทางใด

โครงการสำหรับพระราชโอรสและพระราชธิดา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรีกตรองอยู่ครู่หนึ่ง ก่อนที่จะตรัสว่า

“การดำเนินชีวิต ... ข้าพเจ้ายังไม่ทราบ ลูก ๆ ของข้าพเจ้ายังเด็กเกินไปที่จะรู้จักใจของตนเอง ลูกคนโตของข้าพเจ้าเป็นหญิง อายุ 12 ปี ลูกหญิงคนนี้เกิดในวันพฤหัสบดี เขาจึงตกลงใจที่จะเป็นครู เพราะมีคำโบราณกล่าวไว้ว่า ผู้ที่เกิดวันพฤหัสบดี จะเป็นครูที่ดี แต่เมื่อไม่นานมานี้เอง ลูกสาวของข้าพเจ้าคนนี้ก็ตกลงใจที่จะเป็นนักวิทยาศาสตร์ แต่ข้าพเจ้าไม่มีปัญหายุ่งยาก สำหรับลูกสาวคนนี้ เพราะเขาเป็นนักเรียนที่ดี เป็นที่หนึ่งเสมอในห้องเรียนของเขา เขาเป็นพวกที่เรียกว่า Perfectionist บางครั้งข้าพเจ้าเสียอีกที่เป็นฝ่ายวิพากษ์ ข้าพเจ้าเคยถามลูกสาวคนนี้ว่า ถ้าวันหนึ่งเขาเกิดเป็นที่สองของห้องเขาจะอย่างไร ท่านทราบไหมว่า ลูกสาวข้าพเจ้าตอบว่าอย่างไร เขาตอบว่า นั่นเป็นสิ่งที่น่ากลัวทีเดียว ที่นี้ก็เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องให้คำปรึกษาแนะนำและให้ลูกมั่นใจว่า แม้เขาจะเคยเป็นที่หนึ่งของห้องเสมอมา แต่ถ้าวันใดวันหนึ่งจะต้องมาเป็นที่สองบ้าง เขาก็ควรจะตั้งใจให้เป็นปรกติ เพราะมันไม่ใช่เรื่องสำคัญแต่อย่างใดเลย นี่ก็โชคดียิ่งอยู่ที่เหตุการณ์นั้นยังไม่เกิดขึ้น แต่ข้าพเจ้าก็กลัวว่า มันจะเกิดขึ้นสักวันหนึ่ง”

“แล้วองค์มกุฎราชกุมารละพะยะคะ”

“องค์มกุฎราชกุมาร อายุ 10 ปี ก็มีข้อแตกต่างกันอยู่บ้าง ลูกชายของข้าพเจ้าเป็นเด็กฉลาด แต่เหมือนหลอดไฟ 500 แสงเทียน...” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ไปที่หลอดไฟบนเพดาน “...ที่ยังไม่สว่างเต็มที่ เขาจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำมากกว่าลูกสาว และถ้าหากว่า เขายังไม่ตระหนักว่า เขาเป็นมกุฎราชกุมาร และมีหน้าที่ต่อประชาชน เขาก็คงจะได้เข้าใจได้ในไม่ช้านี้ ยังมีทาง” ตรัสอธิบายและดูทรงมั่นพระทัย

ข้าพเจ้าเคยได้ยินคนกล่าวกันทั่วไปในกรุงเทพฯ ว่า องค์มกุฎราชกุมาร ซึ่งทรงเป็นพระราชโอรสองค์เดียว ทรงเป็นผู้ที่ค่อนข้างจะทรงชุกชอนอยู่ไม่น้อย แต่ประชาชนต่างก็กล่าวว่า นั่นเป็นเพราะพระองค์ยังทรงพระเยาว์อยู่ และต่างก็เชื่อกันว่า พระนิสัยเช่นนั้นคงจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อทรงเจริญพระชนมายุขึ้น ผู้จงรักภักดีคนหนึ่งได้ให้ความคิดเห็นแก่ข้าพเจ้าว่า ก็ดูแต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเถอะ เมื่อยังทรงพระเยาว์

นั่น พระองค์เคยทรง hookey ในโรงเรียน และทำให้พระราชชนนีทรงวิตกเป็นทุกข์ แต่ในปัจจุบัน พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ประเสริฐยิ่งนัก

ข้าพเจ้าวกกลับมาทูลถามเรื่องเดิม “ทรงมีแผนการณ์ที่จะส่งพระราชโอรสและพระราชธิดาไปศึกษา ณ ต่างประเทศบ้างหรือเปล่าพะย่ะค่ะ”

“นั่นก็เป็นเรื่องที่ยุ่งยากอยู่ที่นี้เหมือนกัน ข้าพเจ้าคิดเอาไว้ว่าจะส่งมกุฎราชกุมารไปต่างประเทศเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินในอนาคต ลูกชายของข้าพเจ้าจะต้องเรียนกฎหมาย ซึ่งจะเป็นสิ่งคอยช่วยเหลือให้เขาระลึกถึงหน้าที่ของเขาได้ นอกจากนี้ ก็ควรจะต้องได้รับการฝึกหัดทางทหารอีก เพราะจะช่วยทำให้เขามีความเป็นผู้นำ สองอย่างนี้สำคัญ และมีประโยชน์มากเมื่อเวลาจะต้องรับใช้ประชาชน ส่วนลูกสาวของข้าพเจ้าจะศึกษาในมหาวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ เรามีการสอนที่ดีอยู่ที่นี้แล้ว”

วงการหนังสือพิมพ์

ข้าพเจ้ากราบทูลถามต่อไป “ข้าพระพุทธเจ้ากำลังสงสัยอยู่ว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะทรงคัดค้านหรือไม่ ถ้าหากพระราชโอรสหรือพระราชธิดาพระองค์ใดพระองค์หนึ่งจะทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงความประหลาดพระทัยมากต่อคำถามข้อนี้ ทรงพระสรวลและตรัสว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้มีอะไรเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกหนังสือพิมพ์ ตัวข้าพเจ้าเองนี่ ก็เกือบจะพูดได้ว่า ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นเด็ก ข้าพเจ้าก็ได้เป็นนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง ข้าพเจ้าเคยเดินทางไปในชนบทพร้อมกับพี่ชายของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดิน และข้าพเจ้าได้ถ่ายภาพต่าง ๆ เอาไว้มาก ภาพที่ถ่ายได้ดี ข้าพเจ้าก็มอบให้แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ และเมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าอยู่ในประเทศสวีเดน ข้าพเจ้าก็เคยเขียนบทความให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับในกรุงเทพฯ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าก็สามารถพูดได้ว่า ข้าพเจ้าเป็นนักหนังสือพิมพ์ด้วยคนหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่ได้มีอะไรเป็นปฏิปักษ์ต่ออาชีพนี้เลย”

“แม้ว่าจะพระราชธิดาองค์ใดองค์หนึ่งหรือพะย่ะค่ะ”

“แม้ว่าจะประสูติลูกสาวคนใดคนหนึ่งของข้าพเจ้าก็ตาม” ตรัสตอบรับ พร้อมกับทรงยิ้มพระโอษฐ์

“ทรงมีแผนการณ์ไว้อย่างใดบ้างเกี่ยวกับการอภิเษกสมรสของพระราชโอรสและพระราชธิดา จะทรงคัดค้านหรือไม่ ถ้าหากทูลกระหม่อมฟ้าชายและทูลกระหม่อมฟ้าหญิงจะทรงอภิเษกสมรสกับคนธรรมดาสามัญ หรือกับคนต่างชาติ เพราะทูลกระหม่อมทุกพระองค์ก็จะต้องได้พบปะกับคนต่างชาติเมื่อทรงเจริญพระชันษาขึ้น”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสตอบว่า

“ข้าพเจ้าบอกลูก ๆ ของข้าพเจ้าอยู่เสมอว่า เขาอาจจะแต่งงานกับใครก็ได้ตามที่เขาปรารถนา トラบใดที่บุคคลนั้นเป็นคนดี แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยในการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ข้าพเจ้าทราบดีว่า ลูก ๆ ของข้าพเจ้าจะได้พบปะกับชาวต่างชาติเมื่อพวกเขาโตขึ้นหรือเมื่อไปต่างประเทศ การแต่งงานกับชาวต่างชาติเป็นสิ่งที่ยากลำบากกว่าการแต่งงานกับคนในชาติเดียวกัน เพราะจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวมาก ข้าพเจ้าได้แต่หวังว่าลูก ๆ ของข้าพเจ้าคงจะไม่นำปัญหานี้มาให้ข้าพเจ้า”

“ราชวงศ์ต่าง ๆ ในยุโรปก็ดูเหมือนจะมีปัญหาที่ต้องให้เจ้าหญิงในแต่ละราชวงศ์ทรงอภิเษกสมรสกับคนต่างชาติ เพราะว่าเจ้าชายที่มีเชื้อชาติเดียวกันมีอยู่ไม่เพียงพอ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระสรวล “ถูกแล้ว มีเจ้าชายในเชื้อชาติเดียวกันไม่พอ”

“มีใครบ้างในระหว่างพวกผู้ชายและผู้หญิงที่เป็นที่รู้จักกันดี ที่ได้ทรงพบและทรงประทับพระราชหฤทัยมาก”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้ทรงตอบในทันที “เป็นคำถามที่ยากที่จะตอบ เพราะแต่ละคนก็แตกต่างกันไป เพราะฉะนั้น จึงยาก”

ทรงเป็นผู้ที่ถ่อมพระองค์

ข้าพเจ้ากราบทูลถามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ผู้หญิงอย่างไรที่พระองค์ทรงเห็นว่าเป็นผู้หญิงสวย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ตรัสอีกว่าเป็นคำถามที่ยากที่จะตอบ

ข้าพเจ้าพยายามถวายเป็นความช่วยเหลือ “คนส่วนมากมีความเห็นว่า สมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงเป็นสตรีที่ทรงพระสิริโฉมมาก ที่มินิลา ใคร ๆ ต่างก็ยกย่องสรรเสริญสมเด็จพระเดชฯ กันทั้งนั้น ด้วยทรงเป็นสตรีที่ทรงพระสิริโฉมผู้หนึ่ง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแยมพระโอษฐ์ แต่ไม่ได้ทรงตรัสว่าอย่างไร เมื่อข้าพเจ้าขอพระราชทานสัมภาษณ์ต่อ ๆ ไป ข้าพเจ้าก็ได้สังเกตว่า ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะไม่ทรงแสดงพระอาการกับกิริยาแต่อย่างใดเกี่ยวกับการยกย่องสรรเสริญสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

ในภายหลัง ข้าพเจ้าได้รับคำอธิบายจากบุคคลผู้หนึ่งว่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงซาบซึ้งในทุกเรื่องที่ได้ทรงฟังหรือทรงอ่านพบเกี่ยวกับสมเด็จพระบรมราชินี แต่พระองค์จะไม่ทรงสรรเสริญสมเด็จพระเดชฯ ต่อประชาชน จะไม่ตรัสสิ่งใดที่จะทำให้ผู้ตีความหมายไปได้ว่าทรงโอ้อวดหรือทรงคุยอวด ทรงถ่อมพระองค์มาก

ระยะเวลาที่ไม่สามารถจะลืมได้

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ประสบการณ์อันใดที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทไม่ทรงสามารถที่จะทรงลืมได้ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส หรือการศึกษาเล่าเรียนของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”

“นี่เป็นคำถามที่ยากอีกแล้ว” ตรัสตอบพร้อมกับทรงพระสรวล “ข้าพเจ้าได้ผ่านพบมาหลายสิ่งหลายอย่าง จึงเป็นการยาก แล้วก็แต่ละประสบการณ์ทำให้เราชอบได้แตกต่างกันออกไป ล้วนแต่ยากที่จะลืมทั้งสิ้น เราจะตัดสินใจจากค่าใช้จ่ายด้วยไหม ถ้าท่านจะหมายถึงพิธีราชาภิเษกสมรสของข้าพเจ้า ก็มีพิธีธรรมดา ๆ หลายพิธี มีงานเลี้ยงรับรอง และมีงานฉลองต่าง ๆ หลายวัน หลังจากงานเลี้ยงอาหารแล้ว ก็มีการฉายภาพยนตร์เรื่อง Frankenstein ให้ชม”

“มีการฉายภาพยนตร์เรื่องนี้ในวันราชาภิเษกสมรสของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทด้วยหรือพะยะค่ะ”

“ถูกแล้ว ในวันนั้นฉายภาพยนตร์เรื่อง Frankenstein ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่น่ากลัว” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสตอบ พร้อมกับทรงมีพระพักตร์อย่างเอาจริงเอาจังที่สุด

หลังจากที่ข้าพเจ้าได้ขอพระราชทานสัมภาษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ 1 ชั่วโมงแล้ว ข้าพเจ้าก็เริ่มคุ้นกับการตรัสตอบอย่างเปิดเผยของพระองค์ ข้าพเจ้าจึงกราบทูลถามว่า

“เวลาที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัมภาษณ์ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงตอบคำถามอย่างสบายพระทัยเสมอหรือพะยะค่ะ”

ทรงแยมพระสรวล “ข้าพเจ้าไม่ได้ให้สัมภาษณ์บ่อยนัก แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่า ข้าพเจ้าจะต้องพูดไปตรงตาม
ที่ข้าพเจ้ารู้สึก มิฉะนั้นแล้วการสัมภาษณ์นี้จะมีประโยชน์อันใด ข้าพเจ้าเชื่อในการกล่าวตรงตามที่ข้าพเจ้ารู้สึก
และตรงตามที่ข้าพเจ้าคิด”

ทางการเมือง

ข้าพเจ้ารวบรวมกำลังใจแล้วกราบทูลถามว่า

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะกราบทูลถามคำถามทางการเมืองคำถามหนึ่ง ข้าพเจ้า
ได้เคยคิดไว้ว่าจะไม่กราบทูลถามสิ่งใดที่เกี่ยวกับการเมือง แต่ถ้าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทไม่ทรงมีพระราช-
ประสงค์ที่จะตอบคำถาม ก็ไม่ต้องทรงตอบก็ได้”

“จะถามอย่างไรหรือ”

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีความเห็นอย่างไรต่อปัญหาของประเทศมาเลเซีย เกี่ยวกับการที่ประเทศ
ฟิลิปปินส์และประเทศอินโดนีเซียได้ตัดสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตกับประเทศมาเลเซีย ชาวฟิลิปปินส์ซาบซึ้งใจ
มากต่อสิ่งที่ประเทศของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทกำลังปฏิบัติอยู่”

“ก็เมื่อเราเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน ก็ไม่น่าจะมีปัญหาว่า ทำไมเราถึงไม่เป็นมิตรต่อกัน
ประเทศของเราต่างก็มีลัทธิคอมมิวนิสต์ที่จะต้องปราบปราม เราจำเป็นที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจกัน และนั่นก็
เป็นสิ่งที่ ร.ม.ต. ต่างประเทศ ถนัด คอมันตร์ เขากำลังดำเนินงานอยู่ เรามีสมาคมอาสาสมัครจริง แต่สมาคมนี้
จะดำเนินกิจการไปได้อย่างไร ถ้าหากประเทศฟิลิปปินส์และประเทศมาเลเซียไม่ได้เป็นมิตรกันอีกต่อไป”

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับพวกเลือดผสมมะลายูและฟิลิปปินส์”

ทรงแยมพระโอรส “ข้าพเจ้าคิดว่า นั่นเป็นเรื่องระหว่างประเทศของท่าน”

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงคิดว่า อะไรเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่โลกเรากำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกระพระเนตรและทรงแยมพระโอรส

“ถ้าท่านถามข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็คิดว่าปัญหาใหญ่ที่สุดของโลกปัจจุบัน คือ ความบ้าคลั่ง” ทรงพระสรวลต่อท่าทางอันแสดงความประหลาดใจของข้าพเจ้า “ไม่ใช่บัณฑิตที่ต้องเข้าโรงพยาบาลนะ ไม่ใช่ชนิดนั้น เป็นความบ้าที่มีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างในตัวคนทุกคน เช่น ท่านก็บ้า ข้าพเจ้าก็บ้า เราทั้งหมดล้วนบ้ากันทั้งนั้น”

ข้าพเจ้ากราบทูลว่า

“บางคนก็บอกว่า ปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของโลกปัจจุบัน คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ บ้างก็ว่าจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น บ้างก็ว่าความอดอยาก”

ทรงดูเครื่องขริมลงไป ตรัสว่า “ถูกละ ล้วนแต่เป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่ด้วยกันทั้งสิ้น แต่ปัญหาเหล่านั้นก็ดูเหมือนจะมีทางแก้ปัญหได้ในตัวของมันเอง และมีความเกี่ยวพันกันเหมือนลูกโซ่ ถ้าจะเกิดสงครามขึ้น ผู้คนก็จะถูกฆ่าตายลดจำนวนลงไป และอาหารก็จะมีเพียงพอ”

โครงการต่าง ๆ

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ชั่วระยะเวลาไม่นานที่ข้าพระพุทธเจ้าอยู่ในกรุงเทพฯ ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ตระหนักว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเป็นที่นิยมยกย่องเป็นอย่างมากในหมู่เยาวชน โดยเฉพาะพวกนักศึกษา และประชาชนก็ได้พูดกันถึงโครงการพัฒนาสังคมของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในระยะนี้ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีโครงการอย่างใดบ้าง”

คำถามนี้เป็นที่สพพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ความสัมพันธ์ของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินกับพวกเยาวชน ข้าพเจ้าถือเสมือนว่า พวกเขาเป็นลูกของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าทำตัวอยู่เคียงข้างกับพวกเขาเพื่อจะได้ทราบปัญหาของเขา ประชาชนสามารถที่จะมาหาข้าพเจ้าได้เมื่อเวลาที่เขามีปัญหาเดือดร้อนต่าง ๆ หรือ เมื่อต้องการความช่วยเหลือ หรือเพื่อยื่นฎีกา ข้าพเจ้ารับฟังปัญหาของพวกเขา นั่นเป็นสาเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้ามักจะไปตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เสมอเพื่อข้าพเจ้าจะได้พบปะสนทนากับเหล่านักศึกษา ตามทางการแล้ว ข้าพเจ้าไปที่นั่นเพียงปีละครั้งเมื่อมีการแจกปริญญา แต่ข้าพเจ้าก็ไปที่นั่นบ่อย ๆ แล้วก็พูดจากันถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ยุ่งยากซึ่งทำให้ข้าพเจ้าได้ทราบความคิดเห็นของพวกนักศึกษา

“ข้าพเจ้าจะยกตัวอย่างให้ท่านฟังตัวอย่างหนึ่ง เมื่อ 2-3 สัปดาห์ที่แล้วมานี้ นักศึกษา 4 คนได้มารอคอยข้าพเจ้าอยู่ในขณะที่ข้าพเจ้าจะออกมาจากวัง เขาหยุดรถที่ข้าพเจ้านั่ง และเข้ามาพูดขอความช่วยเหลือจากข้าพเจ้า เพราะพวกเขาถูกไล่ออกจากมหาวิทยาลัยเนื่องจากได้กระทำความผิดบางอย่าง ข้าพเจ้าก็รับฟังเรื่องราวจากพวกเขา ศึกษาเรื่องราวของพวกนักศึกษากลุ่มนี้ ข้าพเจ้าได้ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ของมหาวิทยาลัยสอบสวนเรื่องราว และให้ช่วยหาวิธีให้นักศึกษากลุ่มนี้ได้มีโอกาสแก้ตัว ด้วยการให้พวกเขาสัญญาว่าจะไม่ทำความผิดเช่นนั้นขึ้นอีก และเมื่อเร็ว ๆ นี้ นักศึกษากลุ่มนี้ก็ได้มีชื่ออยู่ในบัญชีนักศึกษาอีกครั้ง เมื่อพวกเขาได้รับความสุขแล้ว เขาได้เชิญข้าพเจ้าไปในงานพิธี แต่ข้าพเจ้าไม่ได้ไป เพราะถือว่าหมดฐานะของข้าพเจ้าแล้ว

“และก็มีวันที่ 23 กันยายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันสถาปนาของมหาวิทยาลัยที่ตั้งชื่อตามพระนาม จุฬาลงกรณ์ อันเป็นพระนามของสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชของข้าพเจ้า ซึ่งก็เป็นวันเดียวกันกับวันคล้าย วันพระราชสมภพของพี่ชายข้าพเจ้า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ข้าพเจ้าไปร่วม พิธีฉลองอย่างเป็นทางการของทางมหาวิทยาลัย พูดแก่พวกนิสิต จากนั้นบางที่เราก็จะมีการชุมนุมกัน ซึ่ง พวกเขาสามารถที่จะขอเพลงจากข้าพเจ้าได้”²

โครงการ 2 โครงการ

“สำหรับโครงการพัฒนาสังคมของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามี 2 โครงการ โครงการแรกที่บ้านชาวประมง อยู่ทางใต้กรุงเทพฯ ลงไปสัก 250 กิโลเมตร ที่หมู่บ้านนี้มีน้ำเค็มจากทะเลอย่างเหลือเฟือ แต่ขาดน้ำจืด ประชาชนในหมู่บ้านนั้นได้อาศัยน้ำที่ไหลลงมาจากภูเขา แต่มันก็ไม่เพียงพอ สำหรับคนทั้งหมู่บ้านที่จะใช้เป็นน้ำดื่ม ข้าพเจ้าได้ให้เขาสร้างเขื่อนขึ้น ใช้เงินไป 60,000 บาท และทำเป็นที่เก็บน้ำให้คนทั้งหมู่บ้าน ได้ใช้ ปัจจุบันนี้ พวกเขาก็มีน้ำดื่มแล้ว

“แต่ทว่า การให้ปัจจัยทางด้านวัตถุแต่อย่างเดียวยังไม่พอ เพราะยังมีความต้องการทางด้านจิตใจอยู่อีกอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงให้เขาสร้างวัดขึ้นในใจกลางหมู่บ้านนั้น และให้มีรถบรรทุกน้ำจาก แหล่งเก็บน้ำไปยังวัดนี้อีกด้วย คนในหมู่บ้านนั้นซึ่งเป็นคนยากจนมากก็ได้ดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

“อีกโครงการหนึ่งของข้าพเจ้า อยู่ห่างจากหมู่บ้านที่กล่าวมาแล้วนั้นไปอีก 50 กิโลเมตร ที่นั่น ประชาชนเป็นชาวนาและทำการเพาะปลูกโดยอาศัยแต่ฝนเท่านั้น พวกเขาร้องทุกข์ว่าไม่สามารถจะผลิต พืชผลได้อย่างเพียงพอ และข้าวก็แพงมาก ข้าพเจ้าจึงให้หมู่บ้านนั้นยืมเงินจำนวนหนึ่ง ให้จัดทำระบบสหกรณ์ ขึ้น ด้วยการซื้อข้าวมาขายเชื่อในราคาถูกให้แก่พวกกลีกร และพวกกลีกรจะจ่ายเงินภายหลัง ที่พวกเขา ได้ทำการเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว ข้าพเจ้าให้เงินแก่หมู่บ้านได้อย่างง่ายดาย แต่นั่นก็ไม่เป็นการดีนัก ไม่ดีสำหรับ ประชาชน พวกเขาควรจะต้องพึ่งตัวเอง

“เดี๋ยวนี้ ประชาชนที่หมู่บ้านนั้นมีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีข้าวรับประทาน และพวกเขาก็กลายเป็นคนที่ เห็นแก่ส่วนรวมมากขึ้น เขามีโครงการที่จะส่งเด็กชายหญิงที่เฉลียวฉลาดของพวกเขา เข้ามาเรียนทางด้าน บัญชี ทางด้านการบริหาร และทางด้านอื่น ๆ อีก เมื่อเด็กพวกนั้นกลับไปหมู่บ้าน ก็จะได้ไปแนะนำให้แก่ ประชาชนที่นั่น สิ่งที่คนในหมู่บ้านนั้นต้องการ คือ การแนะนำทาง พวกเขาเต็มอกเต็มใจที่จะได้เรียนรู้ และให้ความร่วมมือ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ข้าพเจ้าก็ได้พยายามช่วยเหลือตามวิธีที่ข้าพเจ้า สามารถจะช่วยให้”

ทรงแยมพระโอษฐ์และตรัสว่า

“คิดดูซิ สิ่งต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้าได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับล้วนแต่เป็นสิ่งที่จะทำให้ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ทั้งนั้น มุ่งให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เหล่านี้จะเป็นคอมมิวนิสต์อยู่ในตัวข้าพเจ้า ความจริง ข้าพเจ้าคิดว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ดีเหมือนกัน ในแง่ที่มีความมุ่งหมายที่จะให้คนยากจนได้ปรับปรุงชีวิตความ

2 ความข้อนี ผู้สัมภาษณ์เข้าใจคลาดเคลื่อนไปบางประการ เพราะ 20 กันยายน เป็นวันคล้ายวันพระบรมราช สมภพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และ 8 ส่วนวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ วันที่ 26 มีนาคม.

เป็นอยู่ให้ดีขึ้น แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับวิธีการปฏิบัติของพวกเขาที่จะไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น วิธีการต่าง ๆ ที่ทหารดู เช่น การฆ่าคน การหมดเสรีภาพส่วนบุคคลในสิ่งต่าง ๆ และเพราะข้าพเจ้าให้คนยากจนยืมเงินนั่นเอง ข้าพเจ้าจึงต้องเป็นพวกนายทุนคนหนึ่ง

“ตามปรกติ ประเทศไทยเป็นประเทศประชาธิปไตย แต่ระบบประชาธิปไตยของเราไม่เหมือนกับของ ท่านหรือของชาวอเมริกัน เพราะแต่ละประเทศจะต้องปรับปรุงระบบรัฐบาลให้เป็นไปตามความจำเป็นของประเทศของตน และไม่มีระบบประชาธิปไตยระบบใดที่สมบูรณ์ แม้แต่ของประเทศอเมริกา ในประเทศไทย ถ้าเราจะมีระบบประชาธิปไตยตามแบบอย่างประเทศของท่าน ระบบประชาธิปไตยอันนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ดี ที่นี้ อย่างเช่นเราไม่สามารถจะจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างประเทศของท่านได้ เพราะค่าใช้จ่ายในการนั้น แพงมาก เงินจำนวนนั้นเราสามารถที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงสวัสดิภาพของประชาชนโดยทางตรงได้”

จากบุคคลทุกชั้น

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท มีใครบ้าง ที่เป็นพระสหายสนิทของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เขาเหล่านั้นเป็นสามัญชนหรือ เป็นเชื้อพระวงศ์”

ทรงแยมพระโอษฐ์ “ข้าพเจ้าก็เป็น ประชาธิปไตย ข้าพเจ้ามีเพื่อนจากคน ทุกชั้น ยกตัวอย่างจากวงดนตรีของข้าพเจ้า เรามีอยู่ด้วยกัน 15 คน คนหนึ่งเคยเป็น ทหารรักษาความปลอดภัย เป็นนักธุรกิจ ที่มีข้าราชการก็มี และยังมีอาชีพอื่น ๆ อีกมาก พวกเขาทั้งหมดเป็นเพื่อนของ ข้าพเจ้า”

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเครื่องดนตรีอะไรอีกบ้าง นอกจากแซกโซโฟน”

“ข้าพเจ้าเป่าแคลริเน็ต เล่นเปียโน และบางคราวก็ตีกลอง” ตรัสตอบ

“ทรงสนพระทัยงานทางด้านศิลปะ ชนิดใดพะยะค่ะ ข้าพเจ้าเคยได้ข่าวว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเขียนภาพ”

“ถูกแล้ว ข้าพเจ้าเขียนภาพ ข้าพเจ้า เคยเขียนภาพมากมายเมื่อก่อนนี้ แต่ในปัจจุบัน ข้าพเจ้าไม่สามารถจะหาเวลาว่างได้ ข้าพเจ้าเขียนภาพสีน้ำมัน และชอบเขียนชนิดที่เป็นรูปคน ข้าพเจ้าไม่เคยเขียนภาพชนิดที่เป็น Abstract ทั้งหมดเลยทีเดียว เขียนก็ให้ มีส่วนเป็น Abstract บ้าง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสะสมภาพเขียนสมเด็จพระบรมราชินีนาถซึ่งทรงเขียนด้วยฝีพระหัตถ์ของพระองค์เองเอาไว้เป็นจำนวนมาก และเมื่อเร็ว ๆ นี้พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้นำภาพเหล่านั้นออกแสดงให้ประชาชนชม

เกือบจะเป็นเวลาที่เที่ยงครึ้มอยู่แล้ว การสัมภาษณ์เริ่มต้นเมื่อเวลา 11.00 น. ทรง ข้าพเจ้าชำเลืองมองด้วยหางตาก็เห็นว่า Prince Vong³ และสมุหราชองครักษ์ ต่างก็แอบชำเลืองดูนาฬิกาของตน ข้าพเจ้าจึงกราบบังคมทูลขึ้นว่า

“ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าเกรงว่า ได้ทำให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงเสียเวลามากเกินไป ข้าพระพุทธเจ้าสำนักในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้นที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติยศอันยิ่งในแก่ข้าพเจ้าในเช้าวันนี้ และสำนักในพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่ได้ทรงเป็นพระอัครมเหสีขอพระราชทานพระราชวโรกาสให้ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานสัมภาษณ์ในครั้งนี้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงก้มลงดูนาฬิกา และทรงพระสรวล พระองค์ทรงลุกขึ้น พระราชทานพระหัตถ์ให้ข้าพเจ้าสัมผัส พร้อมกับตรัสว่า

“แล้วข้าพเจ้าจะบอกพระราชินีให้ตามที่ท่านบอก ลาก่อน”

ขณะที่เดินออกมาจากห้องรับรอง ข้าพเจ้าได้เหลียวกลับไปมองดูพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระพักตร์เคร่งขรึมดุจเดิม เหมือนกับว่าทรงดำรงตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอีกครั้ง ซึ่งตลอดระยะเวลาที่พระราชทานสัมภาษณ์ ได้ทรงถอดตำแหน่งนั้นวางไว้ชั่วคราว จึงทำให้ทรงแตกต่างจากกันมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงกลับไปดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองพสกนิกรชาวไทยเป็นจำนวนถึง 30,000,000 คน

3 ในต้นฉบับลายมือของ ดร.อดุล ที่ตรวจแก้ ระบุว่าไม่แน่ใจว่าหมายถึง ม.จ.วงษ์มหิป ชยางกูร หรือ ม.จ.วงศานุวัตร เทวกุล.

เสด็จในกรมฯ ปุษนียบุคคลของชาติ¹

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ประธานสัมภาษณ์ อัครวัฒน์ โอสธานุเคราะห์

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงให้สัมภาษณ์ถึงชีวประวัติของพระองค์ แก่นายอัครวัฒน์ โอสธานุเคราะห์ ในหนังสือประวัติบุคคลที่น่ารู้จัก ซึ่งจัดรวบรวมพิมพ์เป็นเล่มออกจำหน่ายนำเงินรายได้ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระราชทานแก่มูลนิธิแม่บ้านอาสา สำหรับนำไปใช้จ่ายในโครงการฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้าน จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2516

ความที่ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ประธานสัมภาษณ์มีข้อความที่น่าสนใจ และให้ความรู้ทางปัญญาแก่ผู้อ่าน

หนังสือพิมพ์ *ประชาชาติ* จึงขออนุญาตนำมาตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อถวายความเคารพแด่พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในฐานะที่ทรงเป็นรัฐบุรุษคนสำคัญของประเทศไทย

1 คัดจากหนังสือ *วรรณไวทยากร* พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ณ พระเมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 28 ตุลาคม 2519, หน้า 61-82.

ผู้สัมภาษณ์ สวัสดิ์ผ่าบาท พะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ สวัสดิ์

ผู้สัมภาษณ์ ก่อนอื่น ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบขอบพระทัย พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ที่ได้ทรงกรุณาให้เกียรติต่อการสัมภาษณ์ครั้งนี้พะยะคะ และข้าพระพุทธเจ้าคิดว่า น้ำพระทัยที่ผ่าบาทได้มีต่อประชาชนชาวไทย โดยการประทานสัมภาษณ์คงจะเป็นวิทยาทานและสาธารณประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในชีวประวัติของผ่าบาทได้อย่างมาก ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบทูลถามถึงวันที่ และสถานที่ประสูติพะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ฉันเกิดเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2434 ที่ถนนแพรงนรา กรุงเทพมหานคร

ผู้สัมภาษณ์ ขณะนี้ผ่าบาทก็ทรงพระชนมายุได้ 81 ปีเศษ พะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ 81

ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้าสังเกตจากพระพักตร์ของผ่าบาทยังไม่ถึงพะยะคะ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ทราบถึงพระนามของผ่าบาท คำว่า “กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์” ใครเป็นผู้ทรงตั้งให้พะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็เสด็จพ่อ ท่านทรงเป็นกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าสถาปนาให้ฉันเป็นเจ้าต่างกรม ก็พระราชทานนามว่านราธิปพงศ์ประพันธ์

ผู้สัมภาษณ์ ขอบพระทัยมากพะยะคะ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ทราบถึงความหมายของคำว่า “นราธิปพงศ์ประพันธ์” พะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ “นราธิปพงศ์ประพันธ์” ก็หมายความว่า สืบเนื่องจากวงศ์พระมหากษัตริย์ “ประพันธ์” แปลว่า สืบเนื่อง “พงศ์” ก็วงศ์ “นราธิป” คือ พระมหากษัตริย์

ผู้สัมภาษณ์ ทรงแปลว่าสืบเนื่องมาจากมหากษัตริย์พะยะคะ แล้วเกี่ยวกับพระนามเดิมของท่านที่ใคร ๆ เรียกว่า “ท่านวรรณไวทยากร” ข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะทราบถึงความเป็นมาของพระนามนี้พะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ยินดีที่จะชี้แจงให้ เมื่อฉันเด็ก ๆ นะ เป็นเด็กที่เจ็บไม่ค่อยหยุดค่อยจา เสด็จพ่อก็จะให้เป็นหมอ จึงประทานนามว่า “ไวทยากร” ไวทยะ ก็แปลว่า แพทย์ แล้ว อากร ก็ที่เกิดบ่อเกิดแห่งวิชาแพทย์ ที่นี้เมื่อฉันสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงได้เมื่ออายุ 13 ปีเศษ ท่านก็บอกว่าควรจะไปเรียนที่ปราชญ์เปรื่อง ยิ่งกว่าการแพทย์ ก็ขอพระราชทานรัชกาลที่ 5 ให้พระราชทานนามแก่ฉัน ที่นี้ แทนที่จะเป็น ไวทยากร ท่านทรงเติม “วรรณ” ซึ่งแปลว่า หนังสือ “ไวทยะ” ที่ว่าแพทย์นั้นก็เหมือนคำว่า Doctor แปลว่าจะเป็น Doctor วิชาการแพทย์ หรือ Doctor วิชาอื่นก็ได้ เพราะฉะนั้นก็เติม “วรรณไวทยากร” ก็เป็นหมอหนังสือ ตั้งแต่นั้นฉันก็พยายามที่จะบำเพ็ญตนให้สมแก่ชื่อที่ได้พระราชทานนั้น

ผู้สัมภาษณ์ ผ่าบาทก็ได้ทรงพยายามปฏิบัติพระองค์ให้สมกับพระนามพะยะคะ แล้วข้าพระพุทธเจ้า

ก็คิดว่า ประชาชนโดยทั่วไปก็คิดเช่นเดียวกับข้าพระพุทธเจ้าพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าขอวกกลับสักนิด เมื่อกี้ฝ่าบาททรงเล่าถึงพระบิดาของฝ่าบาท และข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบถึงพระนามพระมารดาของฝ่าบาทพะยะค่ะ

- กรมหมื่นนราธิปฯ** ม.ล.ต่วนศรี วรวรรณ คือ มารดา
- ผู้สัมภาษณ์** แล้วฝ่าบาททรงมีพระญาติที่พระองค์ พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็ที่ห้องเดียวกันก็มีน้องชายคนหนึ่ง ลั่นชีพิตักษัยไปแล้ว
- ผู้สัมภาษณ์** ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ทราบถึงชีวิตการศึกษาในวัยเยาว์ของฝ่าบาทว่า ก่อนที่ฝ่าบาทจะพระชนมายุได้ 13 ปี ฝ่าบาททรงประทับในวัง หรือได้ศึกษาวิชากับพระอาจารย์ใดพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ฉันทก็เริ่มไปโรงเรียนสวนกุหลาบ แล้วก็ไปอยู่ราชนิเวศน์ เมื่อโรงเรียนนั้นต้องหยุดชะงักไป ก็ได้กลับมาเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบ แล้วเมื่อราชนิเวศน์ได้ตั้งขึ้นใหม่ก็ได้กลับไปราชนิเวศน์ และได้สอบชิงทุนแล้วเรียนหลวงจากราชนิเวศน์
- ผู้สัมภาษณ์** ข้าพระพุทธเจ้าขอทราบว่า การที่ฝ่าบาททรงสอบทุนหลวงได้ มีนักเรียนสอบทั้งหมดที่โรงเรียนพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็สอบแข่งกันตอนนั้น ก็มีโรงเรียนสำคัญ ก็ราชนิเวศน์กับสวนกุหลาบ
- ผู้สัมภาษณ์** ฝ่าบาททรงสอบได้ตำแหน่งที่เท่าไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ฉันทได้ที่ 1
- ผู้สัมภาษณ์** ตำแหน่งที่ 1 ก็นับว่าเป็นเกียรติอย่างสูงพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบว่า เมื่อฝ่าบาทสอบได้ทุน King Scholarship ทรงรู้สึกอย่างไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็รู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะในสมัยนั้นการที่ได้ไปเรียนนอกก็ถือว่าออกไปซุบตัว
- ผู้สัมภาษณ์** แล้วฝ่าบาทได้ทรงใช้ความขยันหรือความวิริยะอุตสาหะอย่างมากหรือไงพะยะค่ะ ถึงได้ที่ 1
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ตอนนั้นท่องหนังสือเก่ง
- ผู้สัมภาษณ์** ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบหลังจากที่ฝ่าบาทได้ทุน King Scholarship ฝ่าบาททรงไปศึกษาต่อประเทศใดพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ไปที่ประเทศอังกฤษไปเรียนมอลเปรอ
- ผู้สัมภาษณ์** ทรงศึกษาเกี่ยวกับวิชาอะไรพะยะค่ะ

- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็เขาเรียกว่า Modern Side วิชาปัจจุบัน ภาษาปัจจุบัน แต่ใน 2 ปี ได้ขึ้นไปชั้นสูงสุดของ Modern Side ก็เลยเขาให้กลับมาเรียนภาษากรีกเขาเรียกว่า Classical Side แล้วก็ขึ้นถึงชั้นสูงสุด ระยะเวลาใช้เวลาอีก 3 ปี ระยะเวลาแรก 2 ปี รวมทั้งหมด 5 ปี
- ผู้สัมภาษณ์** ขณะที่ฝ่าบาททรงเรียนถึงชั้นสูงสุด ตอนนั้นทรงมีพระชนมายุได้ประมาณกี่ปีพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** 18
- ผู้สัมภาษณ์** ก็ทรงเป็นหนุ่มแล้วพะยะค่ะ หลังจากที่ฝ่าบาทได้ทรงไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ความรู้สึกแตกต่างกับทรงศึกษาที่ประเทศไทยอย่างไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็ที่ประเทศอังกฤษนั้น เฉพาะอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัย ฉันได้ไป Baliol College Oxford นั้น เขาสอนให้เราใช้ปัญญาของเราเอง ใช้ความคิดก็ต้องทำงานหนักพอใช้ทีเดียว ส่วนเมืองไทยใช้ท่อง
- ผู้สัมภาษณ์** เมื่อพระชนมายุได้ 19 ปี ก็ได้ทรงเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัย Oxford ฝ่าบาททรงต้องสอบแข่งขันหรือเปล่าพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ต้องสอบแข่งขันสำหรับจะเข้าวิทยาลัย จะเข้าวิทยาลัยที่ดีจะต้องแข่งขันกันมาก ฉันเข้าวิทยาลัยเบลเลียม ซึ่งเป็นวิทยาลัยที่ดีก็แข่งขันกันมาก เขาก็ให้เข้าไปสอบชิงทุนเล่าเรียนซึ่งฉันก็รู้ว่าชิงทุนไม่ได้ แต่ถ้าทำดีเฉพาะอย่างยิ่งเรียงความดีพอ เขาก็อนุญาตให้เข้าวิทยาลัยนี้ได้ เข้าไปสอบก็บังเอิญไม่ได้ทุน แต่ได้เข้าวิทยาลัยนี้ได้เพราะเรียงความ
- ผู้สัมภาษณ์** ฝ่าบาทพอจะทรงจำได้ไหมว่า เรียงความเรื่องอะไรที่ทรงทำให้เข้าไปเรียนได้พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** เขาให้เรียงความเรื่อง “ลักษณะของชาติ”
- ผู้สัมภาษณ์** ฝ่าบาทได้ทรงนิพนธ์ของชาติไหนพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็ชาติทั่วไป เขียนชาติไทยกับอังกฤษ
- ผู้สัมภาษณ์** ฝ่าบาทได้ทรงเปรียบเทียบความแตกต่างไว้อย่างไรบ้างพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็บอกว่าชาติไทย เรายึดมั่นในประเพณีก็คล้าย ๆ กับอังกฤษเหมือนกัน แต่อังกฤษถือกีฬาเป็นสำคัญ ไม่ใช่แต่วิชาเท่านั้น เพราะฉะนั้นก็ต้องถือว่า ลักษณะนิสัยของเรานี้เป็นวัตถุประสงค์ในการศึกษา ไม่ใช่จะหาวิชาเท่านั้น
- ผู้สัมภาษณ์** ขณะที่พระชนมายุได้ 19 ปี ฝ่าบาทได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัย Oxford ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบชีวิตการเป็น Freshy ในมหาวิทยาลัย Oxford ฝ่าบาทได้ทรงร่วม Activity อะไรกับทางมหาวิทยาลัยบ้างพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ร่วมกับเขาทั้งนั้นแหละ แต่ที่ดีและเป็นประโยชน์ ก็เป็นสมาชิกสมาคมไต้ว่าที แล้วก็มีส่วนในการไต้ว่าที

กฎหมาย เขาบอกว่ากฎหมายไปเรียนเอาที่หลังได้ ก็เลยประนีประนอมกัน จึงให้เรียนประวัติศาสตร์

ผู้สัมภาษณ์ หลังจากที่เขาบวชทรงศึกษาจบจากมหาวิทยาลัยแห่งนั้น พระชนมายุคงประมาณ 23 ไซ้ใหม่พะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ต่อจากนั้นรัฐบาลให้ไปเรียนวิทยาลัยรัฐศาสตร์ ที่ปารีสอีก 2 ปี แล้วก็สอบได้รางวัลที่ 1

ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้า รู้สึกว่าฝ่าบาททรงสอบได้ที่ 1 เสมอ เลยอยากทราบเทคนิคในการเรียน เก่งพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ทำงานหนัก

ผู้สัมภาษณ์ หลังจากพระชนมายุได้ 25 ก็ได้อีกปริญญาบัตรจากกรุงปารีส แล้วหลังจากนั้นทรงเสด็จไปไหนพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ตอนนั้นบังเอิญ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 กระทบกับบอกว่ายังไม่ให้กลับ เดี่ยวจะโดนเรือดำน้ำ ก็เลยตั้งให้เป็นเลขานุการตรีที่สถานทูต

ผู้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับการเป็นเลขานุการตรี ฝ่าบาททรงรู้สึกตื่นเต้นใหม่พะยะค่ะ เพราะได้ทรงคร่ำเคร่งเกี่ยวกับการศึกษามาตลอด เมื่อทำงานรู้สึกพระทัยเป็นอย่างไรร่างพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็รู้สึกตื่นเต้น เพราะว่าหากคนไทยในขณะนั้นที่รู้ภาษาฝรั่งเศสพอที่จะร่างเป็นภาษาฝรั่งเศสน้อยคน ฉันทก็เรียนจากวิทยาลัยนั้นมา เข้าไปทำงานก็ทำได้เลย ทางราชการก็นิยมชมชื่น

- ผู้สัมภาษณ์** ในพระปรีชาสามารถของฝ่าบาท ฝ่าบาทได้ทรงเป็นเลขาอยู่ที่ปีพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ประมาณ 2 ปี แล้วก็ได้มีการประชุมสันติภาพ พอเสร็จแล้วกระทรวงการต่างประเทศ ก็ให้กลับมาเป็นหัวหน้ากองกลาง
- ผู้สัมภาษณ์** ชีวิตการเป็นหัวหน้ากองกลางในสมัยก่อนเป็นอย่างไรบ้างพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็ดีมาก เพราะว่าหัวหน้ากองกลาง ก็แปลว่าเป็นเลขานุการของเสนาบดีท่าน ก็ทำงาน กับท่านโดยตรง แล้วได้รู้อะไรต่ออะไรมาก
- ผู้สัมภาษณ์** สมัยนั้น ใครทรงเป็นเสนาบดีพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** สมเด็จพระยาเทเวศวงศ์วิโรปการ ทรงเป็นเสนาบดี ท่านเป็นเสนาบดีมาเกือบ 30 ปี
- ผู้สัมภาษณ์** ฝ่าบาททรงเป็นหัวหน้ากองกลาง อยู่ที่ปีพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ประมาณ 5 ปี
- ผู้สัมภาษณ์** ระหว่างทรงเป็นหัวหน้ากองกลาง มีเรื่องอะไรที่จะเล่าอีกไหมพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ฉันทัดทำงานร่างหนังสือ ทำบันทึกเสนอความเห็น ได้เริ่มเจรจาทำสัญญา กับ ดร.แซร์ พระยาภักยาดนไมตรี ให้มาเป็นที่ปรึกษา และฉันได้ช่วยการเจรจา
- ผู้สัมภาษณ์** ก็ได้ทรงรู้เรื่องเกี่ยวกับการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้นพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** แล้วก่อนที่จะได้ไปเป็นเอกอัครราชทูตที่ลอนดอนก็ได้ ไปเจรจาอนุญาตว่าด้วยอินโดจีน ตอนนั้นเป็นปลัดแล้ว ขณะนั้นอายุประมาณ 35 ปี
- ผู้สัมภาษณ์** ขณะนั้น ฝ่าบาททรงอภิเษกสมรสหรือยังพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ฉันทแต่งงาน 2 หน แต่งงานครั้งแรกก็ 50 ปีมาแล้ว ตอนนั้นแต่งงานกับ ม.จ.พิบูลเบญจางค์ แล้วก็มิบุตรชายคนหนึ่ง ม.ร.ว.วิบูลเกียรติ ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่งงานครั้งที่ 2 ค.ศ. 1930 อายุประมาณ 39 กับ หม่อมพร้อมสุพิณ วรวรรณ มีธิดา 1 คน ชื่อ ม.ร.ว.วิวรรณ วรวรรณ เธอไปเรียนที่มหาวิทยาลัยเวสเลย์ อเมริกา แล้วเข้ารับราชการในกระทรวงต่างประเทศ
- ผู้สัมภาษณ์** ขอบพระทัยมากพะยะคะ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ทราบถึงชีวิตการเป็นทูตที่ประเทศอังกฤษ พะยะคะ ฝ่าบาทได้ทรงประสบพบเห็นเหตุการณ์อันใดบ้างที่พอจะเล่าให้ฟังพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ตอนนั้นงานที่สถานทูตกรุงลอนดอน ก็เกี่ยวกับการค้า ส่วนมากสิ่งของรถไฟ งานการทูต มีน้อย ฉันทก็ทำการสังคม แต่ก่อนนี้คนไทยก็มักจะอยู่เฉพาะกับนักเรียนคนไทย นักเรียน ฉันทก็ให้มีประชุมกันเดือนละหนที่ลอนดอน และมีเข้าสังคมกับอังกฤษด้วย อย่างที่ว่าการทูตมีน้อย

- ผู้สัมภาษณ์ ฝ่าบาททรงได้เป็นทูตที่ลอนดอนก็ปีพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ 4 ปี
- ผู้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นคงพระชนมายุได้ 40 ปีเศษ แล้วต่อไปพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็กลับมาเมืองไทย ไปสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผู้สัมภาษณ์ ทรงเป็นพระอาจารย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงสอนคณะไหนพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ คณะอักษรศาสตร์ สอนภาษาอังกฤษและภาษาไทย
- ผู้สัมภาษณ์ ทรงสอนอยู่ที่ปีพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ สอนอยู่ 2-3 ปี จน พ.ศ. 2476 เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลก็เชิญให้ฉัน เป็นที่ปรึกษา บอกว่าได้อ่านหนังสือพิมพ์*ประชาชาติ* เห็นว่า ฉันคงจะมีความรู้ในเรื่อง การปกครองแบบรัฐธรรมนูญ
- ผู้สัมภาษณ์ ตอนที่ฝ่าบาทได้ทรงกลับมาจากประเทศอังกฤษ แล้วทรงมาเป็นพระอาจารย์ตอนนั้นได้ ทรงทำหนังสือพิมพ์ *ประชาชาติ* ไซ้ไหมพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ไซ้
- ผู้สัมภาษณ์ อะไรเป็นเหตุจูงใจที่ทำให้ฝ่าบาททรงคิดทำหนังสือพิมพ์ *ประชาชาติ* พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ พอเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ฉันก็เล็งเห็นว่าไม่ใช่เปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาติไทยทีเดียว มีหลักมูลแห่งวัฒนธรรมของเรา จะเปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นก็ได้คิดตั้งหนังสือพิมพ์ เพื่อจะชี้แจง ให้ประชาชนชาวไทยเข้าใจ
- ผู้สัมภาษณ์ คณะผู้ร่วมงานกับฝ่าบาทมีใครบ้างพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ตอนนั้นก็หนังสือพิมพ์ที่อยู่กับ *ไทยใหม่* แต่เขาก็เพิ่งออกมาก็มีนายกุลหลาบ สายประดิษฐ์ นายสนิท เจริญรัฐ นายมัลลย์ ชูพินิจ
- ผู้สัมภาษณ์ ตำแหน่งที่ฝ่าบาท ทรงเป็นผู้ควบคุมหนังสือ*ประชาชาติ* ขณะนั้นเรียกว่าตำแหน่งอะไร พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ไม่มีตำแหน่งอะไรหรอก ภรรยาฉันเป็นเจ้าของ
- ผู้สัมภาษณ์ แล้วใครเป็นบรรณาธิการพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ นายกุลหลาบ
- ผู้สัมภาษณ์ ทราบว่า บทความทางการเมืองของฝ่าบาทหน้า 3 เป็นที่สนใจของคณะรัฐบาลและบุคคล ที่ปกครองประเทศมาก ฝ่าบาทได้ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องใดบ้างพะยะค่ะ

- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็อย่างที่ว่านะ ฉันก็สนับสนุนระบอบรัฐธรรมนูญ คำว่า “รัฐธรรมนูญ” นี้ก็มาจากฉัน
ฉันคิดขึ้น แล้วก็ในตำแหน่งที่ปรึกษาก็ได้ช่วยในเรื่องอภิปรายในสภา ตอนนั้นก็เพิ่งจะ
ให้มีระเบียบเป็นไปโดยระเบียบเรียบร้อย
- ผู้สัมภาษณ์ ขณะที่เป็นพระอาจารย์ ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทรงทำหนังสือพิมพ์
ประชาชาติ ทราบว่า เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของไทยเราใช่ไหม
พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก่อนหน้านี้เราก็มี แต่ว่าการเมืองมันมีไม่ได้มาก เขาก็พูดน้อย คราวนี้มี *ประชาชาติ* ปีนั้นนะ
ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว
- ผู้สัมภาษณ์ แล้วยอดขายวันหนึ่งประมาณสักเท่าไร ฝ่าบาททรงจำได้ไหมพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ตอนนั้นสัก 2 พัน
- ผู้สัมภาษณ์ ราคาเล่มละเท่าไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ สมัยนั้น 50 สตางค์
- ผู้สัมภาษณ์ ก็ได้รับความนิยมนะ แล้วฝ่าบาทได้คลุกคลีอยู่กับงานหนังสือพิมพ์ก็ปีพะยะค่ะ เพราะ
ตอนนั้นพระชนมายุก็ประมาณ 42 ปีแล้ว
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็มาจนกระทั่งเสร็จสงครามตอนนั้น รัฐบาลดำริจะย้ายเมืองหลวงไปอยู่เพชรบูรณ์ ทาง
ราชการเขาต้องการเครื่องพิมพ์ ฉันก็เลยเลิกหนังสือพิมพ์
- ผู้สัมภาษณ์ ขอทราบชีวิตของฝ่าบาท หลังจากทรงเป็นพระอาจารย์ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่า
ฝ่าบาทได้ทรงไปทำงานที่ต่างประเทศ หรือปฏิบัติงานอยู่ในเมืองไทยเราพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ คือหลังจากสงครามแล้ว รัฐบาลก็ส่งฉันไปเจรจาเพื่อให้ประเทศไทยเข้าสหประชาชาติ
ที่นี้ระหว่างนั้นรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐก็ตกลงกันเลื่อนฐานะสถานทูตให้เป็นสถาน
เอกอัครราชทูต รัฐบาลก็ขอให้ฉันเป็นเอกอัครราชทูตคนแรกของเมืองไทย แล้วฉันก็เลย
รับไป
- ผู้สัมภาษณ์ ฝ่าบาทก็ทรงเป็นเอกอัครราชทูตของเมืองไทยคนที่สหรัฐอเมริกา
- กรมหมื่นนราธิปฯ กับเป็นผู้แทนถาวรประจำสหประชาชาติ
- ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ทราบถึงตอนที่คณะรัฐบาลได้ส่งฝ่าบาทไปเจรจาต่างประเทศ มีผล
เป็นอย่างไรบ้างพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ผลการเจรจาให้เข้าสหประชาชาติ คือ ที่แรกไปเจรจากับฝรั่งเศสต้องคืนพระตะบอง
ให้เขา อันนั้นก็เป็นที่ทราบกันดีแล้ว ก็ที่แรก
ก็นึกว่าฝรั่งเศสจะยับยั้งคำขอของเรา แต่ตกลงกับฝรั่งเศสได้แล้ว เขาก็สนับสนุนให้เรา
เข้าสหประชาชาติ แต่ว่ามีโซเวียตมาบอกว่า เราต้องมีทูตที่มอสโคว์ ต้องแลกเปลี่ยน

ทูตกัน ไม่งั้นเขาจะยับยั้ง รัฐบาลให้ฉันไปเจรจา ฉันก็ไปพยายามพบกับกรอมมิโก ซึ่ง เขาก็คิดเอื้อนว่ายังไม่ได้ จนกระทั่งวันสุดท้าย เขาบอกว่า เขาได้รับคำสั่งมาแล้วให้ฉัน จัดส่งทูตไปมอสโคว์ ถ้าทูตไปแล้ว เราก็เข้าสหประชาชาติได้ ถ้าไม่อย่างนั้นเราก็ยัง เข้าไม่ได้ ก็ไม่มี อะไรจะพูดกัน ก็จะลุกขึ้นแล้วกรอมมิโกเขาก็บอกว่า “Is that all right?” ฉันก็บอกว่า “No, that is all wrong. How can that be all right? When Thailand wants to get into the United Nations this session, and. you know it is a physical impossibility for me to get a Thai representative to be in Moscow by tomorrow.” แต่แกก็ยิ้มธรรมดา กรอมมิโกแกไม่ยิ้ม คินนั้นฉันก็มา ตรงดูพวกผู้แทนประเทศอื่น ด้วยเหตุผลอะไร ทูตจึงยังเข้าสหประชาชาติไม่ได้ แต่ว่า มันเป็นนโยบายของเขา ประเทศอื่น ๆ ก็ไม่ได้เข้า พวกฝรั่งก็มี อย่างเช่นปอร์ตูกีส ไม่ได้เข้า รุ่งขึ้นฉันก็บอกว่าฉันจะลองดูอีกสักที กรอมมิโกเข้าไปประชุมคณะมนตรีความ มั่นคง ฉันก็บอกว่า “มิสเตอร์กรอมมิโก ท่านก็ทราบว่ายไทยอยากเข้าในสมัยประชุมนี้ นี่เป็นโอกาสท้ายสุด ท่านจะรับคำรับรองข้าพเจ้าไหม ถ้าไทยจะส่งผู้แทนไปแลกเปลี่ยน ผู้แทนกัน เพราะอันที่จริงเขาเจรจากันอยู่ที่สต็อกโฮม ซึ่งตกลงกันในหลักการแล้ว แต่ยัง ร่างหนังสือแลกเปลี่ยนไม่สำเร็จ ฉันก็เลยบอกว่า ฉันนี้แหละเป็นผู้เชี่ยวชาญการร่างของ กระทรวงการต่างประเทศ เพราะฉะนั้น ฉันจะหาทางร่างให้ตกลงให้ได้ แกก็มองดู แกก็ บอกว่าจะให้คำรับรองได้เมื่อไร ฉันบอกว่าเดี๋ยวนี้แหละ ฉันก็นั่งลงร่างทำให้ทันทีเขาก็ดู ร่างแก้ 2-3 คำ ฉันให้พิมพ์เซ็นเข้าไปประชุมคณะมนตรีความมั่นคง ที่ประชุมก็ถามว่าไป สหภาพโซเวียตอย่างไรเรื่องไทย กรอมมิโกเขาก็บอกว่า สหภาพโซเวียตสนับสนุน ประเทศไทย ประเทศไทยก็ได้เข้าไปเป็นสมาชิกสหประชาชาติ

ผู้สัมภาษณ์

เรื่องนี้ก็นับว่าเป็นกุศโลบายของฝ่าบาท ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบอีกสักนิดพะยะคะ ตอนนั้นฝ่าบาททรงเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตัน และเป็นผู้แทนถาวรประจำ สหประชาชาติไซ้ใหม่พะยะคะ แล้วตอนที่ฝ่าบาททรงเป็นอัครราชทูตที่กรุงเฮก และ กรุงบรัสเซล เป็นอย่างไรบ้างพะยะคะ

กรมหมื่นนราธิป

ตอนนั้นก็ไปปีละหน พระมหากษัตริย์ทรงเลี้ยง ทางราชสำนักทรงเลี้ยงก็ไปแต่ว่ามิงาน ที่ต้องทำวันหนึ่ง คือ พระปกเกล้าฯ จะเสด็จฯ ชาว ที่นี้ก็เสด็จเรือพระที่นั่งจักรีก็จะให้ ผู้สำเร็จราชการชาวซึ่งเป็นชาวเนเธอร์แลนด์ขึ้นมารับเสด็จบนเรือ เพราะว่าผู้สำเร็จ ราชการสิงคโปร์เขายอมขึ้นไปรับ แล้วเจรจากันทางนี้ไม่ตกลง เพราะว่าผู้สำเร็จราชการ เขาบอกว่า เรือพระที่นั่งจักรีเป็นดินแดนไทย เขาเป็นข้าราชการเนเธอร์แลนด์ เขาจะยืน อยู่บนบก พอเสด็จขึ้นถึงแผ่นดิน เขาก็อยู่ที่นั่นต้อนรับเสด็จ คือแปลว่าเขาจะไม่ขึ้นมา บนเรือ ฉันก็ได้รับคำสั่งไปเจรจา

ผู้สัมภาษณ์

แล้วฝ่าบาททรงทำอย่างไรพะยะคะ

กรมหมื่นนราธิป

ถ้าจะไปเถียงกันทางกฎหมาย ฉันก็เห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไร จะมีสิทธิกันมากขึ้น ฉันก็ไป เชิญรัฐมนตรีมารับประทานอาหารด้วย แล้วก็บอกว่า นี่ฉันได้รับคำสั่งให้มาเจรจาเรื่องนี้

ฉันจะไม่ใช้คารมกฎหมาย แต่มาหาฐานเพื่อน ขอให้ท่านช่วยจัดการให้ผู้สำเร็จราชการ ขึ้นไปรับเสด็จบนเรือพระที่นั่งจักรี แก่ก็เลยบอกว่า “แหมดีมาก” ถ้าฉันมาในแง่กฎหมาย แล้วก็ต้องเถียงกันไปกันใหญ่ แต่ว่าเมื่อมาฉันเพื่อน แก่ก็จะจัดการให้ เพราะว่าผู้สำเร็จราชการเป็นเพื่อนส่วนตัวของแกเหมือนกัน แก่ก็มีโทรเลขไป ผู้สำเร็จราชการก็ยอม ขึ้นไปรับเสด็จ

ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้าทราบอีกว่า ฝ่าบาททรงเป็นท่านประธานสมัชชาสหประชาชาติ สมัย สามัญที่ 11 เมื่อปี 2499 พะยะคะ ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบถึงประวัติความเป็นมา ของสหประชาชาติพะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่หนึ่งแล้ว ก็ได้ตั้งสันนิบาตชาติ League of Nations ขึ้น ซึ่งก็มีความมุ่งหมายที่จะให้ตกลงข้อพิพาทกันโดยสันติวิธี ไม่ให้ทำสงครามต่อกัน แต่ว่า สันนิบาตชาติก็ล้มเหลวไป เพราะเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น เมื่อเสร็จสงครามโลก ครั้งที่สอง ก็เห็นกันว่าจะต้องมีองค์การวัตถุประสงค์คล้ายกับสันนิบาตชาติ ก็เลยตั้ง สหประชาชาติขึ้น มีความมุ่งหมายที่จะป้องกันสงคราม คือตกลงข้อพิพาทกันโดยสันติวิธี

ผู้สัมภาษณ์ วิธีการที่จะเป็นประธาน สมัชชาสหประชาชาติ ได้มีการเลือกตั้งกันอย่างไรพะยะคะ

กรมหมื่นนราธิปฯ คือจะต้องเลือกตั้งโดยสมาชิก ขณะที่ฉันเป็นมี 75 ประเทศ เดียวนี้มี 132 ประเทศ มากขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ มีผู้แข่งขันไหม พะยะคะ

- กรมหมื่นนราธิปฯ** ปีนั้น ไม่มีคู่แข่งชั้น
- ผู้สัมภาษณ์** ก่อนที่ฝ่าบาททรงได้รับเลือกตั้งเป็นเอกฉันทให้เป็นประธานสมัชชาสหประชาชาติ ได้ทรงมีผลงานอะไรให้เขาได้เห็นเป็นประจักษ์ว่า ผู้แทนของประเทศไทยสามารถทำหน้าที่ ตำแหน่งประธานได้พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** คือสมัชชาแบ่งเป็น 7 คณะกรรมการ 7 ชุด และฉันได้เป็นประธานคณะกรรมการถึง 4 ชุด ซึ่งแปลว่ามาก คือเป็นคณะกรรมการภาวะทรัสตี คณะกรรมการเศรษฐกิจ คณะกรรมการกฎหมาย คณะกรรมการการเมืองพิเศษ มี 4 คณะ ซึ่งได้รับเลือกเป็นประธาน
- ผู้สัมภาษณ์** ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบถึงผลงานตอนที่ฝ่าบาททรงเป็นประธานสหประชาชาติ เพราะอันนี้เท่ากับเป็นเกียรติของประเทศไทย อยากทราบผลงานที่ได้ทรงปฏิบัติไปตอนนั้น พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ผลงานก็ตอนนั้นมีปัญหายุ่งยาก คือ คลองสุเอซ ซึ่งก็ได้ตกลงหลักการกันแล้ว โดยจะให้ทหารของสหประชาชาติเข้าไปยึดครองแทนของอังกฤษและฝรั่งเศส แล้วก็มีการยิงเรือ อังการี ซึ่งโซเวียตส่งรถถังเข้าไปยึดอยู่ ก็มีเรื่องที่จะพุดกันมาก เฉพาะอย่างยิ่งคลองสุเอซ นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหาเรื่องเอกราชหรืออิสรภาพของประเทศต่าง ๆ เพราะฉะนั้นการประชุมต้องคุมให้มีแค่นั้น ก็หาทางวิธีประกาศให้ตกลงก็ได้โดยดี
- ผู้สัมภาษณ์** วันนั้นเป็นการทรงควบคุมบรรยากาศในที่ประชุม เพราะแต่ละชาติต่างมีความคิดเห็นแตกต่างกัน
- กรมหมื่นนราธิปฯ** คือ วิธีที่ทำฉันหรือกับทั้งสองฝ่าย คือ ทางฝ่ายเสรีและทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ ฝ่ายโซเวียตโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แทนโซเวียต ฉันก็ติดต่อย่างใกล้ชิด เขาก็รู้สึกยินดี และเขาก็ยอม อย่างเช่น เรื่องไซปรัสกับแอลจีเรียก็ตกลงกันไม่ได้ คณะกรรมการเสนอสูตรขึ้นมาสมัชชาก็ไม่เอา ที่นี้ในสมัชชาเองก็วิ่งเต้นกันก็ตกลงในส่วนที่ว่าให้หาทางออกเป็นสันติ Peaceful แล้วก็ประชาริปไตย Democratic ที่นี้ Democratic มันกำกวมสำหรับแอลจีเรีย ฝรั่งเศสเขาจะให้มีการเลือกตั้ง แต่ยังไม่ให้เอกราชฝ่ายอาหรับ หมายถึงเอกราชไซปรัส เช่นเดียวกัน ไซปรัสง่ายกว่าหน่อย เขาเอาไซปรัสเข้าก่อน ที่นี้เขาบอกว่า เขาตกลงกันมาแล้ว แต่ไม่ให้มีการอภิปราย ขอให้ลงมติกันทีเดียว ส่วนการชี้แจงการลงคะแนนที่หลังนั้นเขาไม่ขัดข้อง ฉันก็เชิญผู้แทนโซเวียต แกกี้ดี ขอให้เป็นไปตามนี้เถิด แกก็รับปากตกลงด้วย พอถึงเวลาฉันก็เสนอแทนที่จะขอชื่อผู้อภิปรายก็บอกว่าขอให้ลงมติเลย และเขาก็ตกลง ลงมติไปแล้วก็ไม่มีใครแจ้งการลงคะแนน พอมาถึงแอลจีเรียก็เช่นเดียวกัน แต่คราวนี้ฝรั่งเศสบอกว่าชี้แจงการลงคะแนนไม่ได้ เพราะเกรงว่า จะเห็นว่ามีความเห็นแตกต่างกันที่ว่า ฝรั่งเศสจะให้มีการเลือกตั้ง แต่พวกอาหรับจะให้เอกราช ฉันก็เชิญผู้แทนโซเวียตมาอีก แล้วก็บอกว่า ไซปรัสก็ไม่มีใครชี้แจง ฉะนั้นคราวนี้ขออย่าให้มีการชี้แจงแกก็ตกลง พอถึงเวลาก็ได้ผ่านไปแวบเดียว คนประหลาดใจกันมาก

- ผู้สัมภาษณ์** ในด้านการปฏิบัติที่ดี ฝ่ายบาททรงมีตำแหน่งหน้าที่การงานหลายตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านการศึกษา และด้านวิชาการ ฝ่ายบาททรงเคยประสบพบปัญหาต่าง ๆ บ้างไหม และได้ทรงแก้ไขวิธีไหนพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็ปัญหามันมีมากหลายก็แล้วแต่เรื่อง แต่การที่จะให้ได้ผลอยู่ที่ประสิทธิภาพ เราควรจะให้เรื่องที่ยากหรือผ่านไปให้ได้ให้ผ่านไปก่อน บางคนหนังสือเข้ามา ไปดูตามนั้นจะสั่งการให้เสร็จไปตามลำดับที่เขาเสนอมา อย่างนี้ไม่ได้ เพราะปัญหาบางอย่างหากสั่งได้ ฉะนั้นที่ไหนสั่งได้ก็สั่งไปก่อนเพื่อให้ผ่านไป ที่เป็นปัญหาก็คือรอไว้ทีหลัง
- ผู้สัมภาษณ์** อันนี้เป็นทัศนะส่วนพระองค์ของฝ่ายบาท ที่เห็นว่าเรื่องไหนที่มาก่อนก็ไม่จำเป็นต้องทำก่อน แต่ควรทำเรื่องที่ยากสะดวกก็ทำก่อน ข้าพระพุทธเจ้าทราบว่าหลังจากที่ท่านทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาสหประชาชาติแล้ว ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศหรือพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ฉันทันได้เป็นอยู่แล้ว
- ผู้สัมภาษณ์** ประธานสมัชชา ฝ่ายบาทได้ทรงดำรงตำแหน่งกี่ปีพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** 1 ปี
- ผู้สัมภาษณ์** หลังจากนั้นฝ่ายบาทได้ทรงทำอะไรอีกพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ตอนนั้นยังเป็นประธานที่ประชุมกฎหมายทางทะเล 2 ครั้ง ค.ศ. 1958 กับ ค.ศ. 1960 ของสหประชาชาติ
- ผู้สัมภาษณ์** ตำแหน่งที่ฝ่ายบาทได้ทรงเป็นรองนายกรัฐมนตรีของไทย ในสมัยนั้น ทรงมีภารกิจที่จะปฏิบัติอย่างไรพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็งานเขาเตรียมมาดี สำนักนายกรัฐมนตรีเขามีระเบียบที่ดีมาก ก็สั่งการสะดวก
- ผู้สัมภาษณ์** เป็นอย่างไรบ้างพะยะคะ เกี่ยวกับชีวิตการเป็นท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะตำแหน่งที่ฝ่ายบาททรงได้ทำงานการศึกษาอย่างเต็มที่
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ก็ถูกแล้ว ฉันสนใจในการศึกษามาแล้วก็ชอบตำแหน่งอธิการบดี เพราะว่าต้องติดต่อทั้งพวกอาจารย์และนักศึกษาด้วย ฉันก็ชอบที่จะติดต่อ และให้โอกาสเขาเต็มที่ในเสรีภาพ บอกมีเรื่องอะไรมาพูดกันมาติดต่อกับฉันได้
- ผู้สัมภาษณ์** แล้วมีนักศึกษาระบบธรรมศาสตร์กราบทูลถามฝ่ายบาทบ้างไหมพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** มี ฉันก็เรียกประชุมให้พวกเขาตัวเอง บางทีความเห็นไม่ลงรอยกัน ฉันก็เชิญเขามาทั้งสองฝ่าย ฉันนั่งเป็นประธาน แต่ไม่ให้เอิกเกริกไปนัก ฉันขอเขา เขาขอประชุมในห้องประชุมใหญ่ ฉันบอกไม่เอา มาประชุมที่ห้องประชุมคณะบดีแล้วฉันนั่งเป็นประธาน

ผู้สัมภาษณ์ แล้วผลเป็นอย่างไรพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ผลก็ตกลงกันได้ เขาก็พอใจ ตกลงชี้แจงกันได้

ผู้สัมภาษณ์ สมัยที่ฝ่าบาทได้ทรงเป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องผลงานด้านการศึกษาที่ฝ่าบาทได้ทรงร่วมพิจารณากับคณะกรรมการของมหาวิทยาลัยอย่างไรพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็มีหน่วยกิตที่คณะกรรมการเขาเสนอเป็นระบบใหม่ เขามีปฏิกริยานิดหน่อยก็เรียกมาชี้แจง เดียวนี้ก็ดี

ผู้สัมภาษณ์ ระบบหน่วยกิตที่ฝ่าบาททรงริเริ่มหรือพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็คณะกรรมการ

ผู้สัมภาษณ์ แล้วฝ่าบาทก็ทรงเห็นด้วย ฝ่าบาททรงเป็นอธิการบดี มหาวิทยาลัยแห่งนี้กี่ปีพะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ สัก 6-7 ปี

ผู้สัมภาษณ์ ฝ่าบาททรงมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการแข่งขันฟุตบอลประเพณีระหว่างจุฬาฯ และธรรมศาสตร์พะยะค่ะ

กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ดี เรื่องแปรอักษรบางคนก็ว่าเสียเงินเปล่า แต่เขาก็มีความสามัคคี ฉันทักสนับสนุน

- ผู้สัมภาษณ์** ข้าพระพุทธเจ้าเคยทราบว่าเป็นนักโต้วาที แล้วดูเหมือนเคยโต้วาทีกับคุณหลวงวิจิตรวาทการ อยากทราบว่าโต้วาทีไหนและญัตติอะไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** โต้วาทีหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วก็มีการกระจายเสียงญัตติว่า “โลกเสื่อม”
- ผู้สัมภาษณ์** ฝ่าบาททรงเป็นฝ่ายเสนอหรือฝ่ายค้านพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** หลวงวิจิตรฯ เสนอ ฉันเป็นฝ่ายค้าน แสดงว่าโลกเจริญ
- ผู้สัมภาษณ์** แล้วผลโต้วาทีพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** การโต้วาทีฉันชนะ เขามีการลงคะแนนกันโดยกรรมการ
- ผู้สัมภาษณ์** แล้วทีมของฝ่าบาทใครร่วมด้วยพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ดูเหมือน 2 คน
- ผู้สัมภาษณ์** โต้วาทีก็เป็นเหตุการณ์ครั้งหนึ่งในชีวิตของฝ่าบาทพะยะค่ะ แล้วในช่วงชีวิตของฝ่าบาทขณะนี้พระชนมายุ 80 เศษ ฝ่าบาทเคยมีเหตุการณ์ที่ประทับใจหรือภูมิใจประทับใจครั้งไหนไหมพะยะค่ะ คงจะมีหลายครั้งแต่เลือกเฉพาะที่ภูมิใจที่สุดพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** อันนี้ก็เกี่ยวกับการแก้สัญญาให้ไทยได้รับคืนสิทธิอธิปไตย ซึ่งได้ทำราวปี ค.ศ. 1937 หรือ พ.ศ. 2480 ระหว่างทุกประเทศเราออกเลิกสัญญา 13 ประเทศ แล้วเจรจาใหม่ ตอนนั้นฉันเป็นที่ปรึกษา
- ผู้สัมภาษณ์** ข้าพระพุทธเจ้าได้ทูลสัมภาษณ์ฝ่าบาทมาหลายเรื่องแล้วพะยะค่ะ ตั้งแต่ชีวิตวัยเยาว์ ด้านการศึกษา ชีวิตด้านการทำงานและประสบการณ์ต่าง ๆ ของฝ่าบาทยังมีเวลาอีกนิดหน่อยที่ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ขอกราบทูลสัมภาษณ์ เพราะก็ได้โอกาสสนทนาที่ทองแล้วขอถือโอกาสนี้สัมภาษณ์ให้เต็มอ้อมจะได้ไหมพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ได้ ยินดี
- ผู้สัมภาษณ์** ขอบพระทัยมากพะยะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าทราบว่า ฝ่าบาททรงได้รับการถวายดุษฎีบัณฑิต Doctor of Civil Law จากมหาวิทยาลัย Oxford ตอนนั้นพระชนมายุประมาณเท่าไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** 67
- ผู้สัมภาษณ์** แล้วการพิจารณาที่เขาจะทูลถวายปริญญาแก่ฝ่าบาท เขาได้พิจารณาจากอะไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** เขาก็คงพิจารณาจากที่ได้เป็นประธานสมัชชาสหประชาชาติ เขาให้กับผู้มีเกียรติ
- ผู้สัมภาษณ์** คนไทยที่ได้รับสาขานี้นอกจากฝ่าบาท มีใครไหมพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ** ไม่มี

- ผู้สัมภาษณ์ ผู้บาททรงรู้สึกอย่างไรบ้างพะยะคะ ที่ทรงได้รับเกียรติสูงสุดเช่นนี้
- กรมหมื่นนราธิปฯ รู้สึกยินดีเป็นอันมาก และฉันก็ได้ใฝ่ใจในมหาวิทยาลัยเก่า คือ Oxford นั้นตลอดมา
- ผู้สัมภาษณ์ ผู้บาททรงบินไปรับการถวายที่ Oxford เลยหรือพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ จัะ
- ผู้สัมภาษณ์ ในช่วงชีวิตของผู้บาท ท่านทรงเคยมีอารมณ์ขัน หรืออารมณ์ humour ในการปฏิบัติงาน เคยมีบ้างไหม พะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็มี ในการประชุมต่าง ๆ ถ้าเห็นว่ามีความตึงเครียดก็มักจะตลกนิดหน่อยให้บรรยากาศ คลายความตึงเครียดไป อย่างเช่นหนหนึ่งในการอภิปรายในคณะกรรมการการเมือง ของสมัชชาสหประชาชาติ ในเรื่อง “ลดกำลังรบ” วิชินสกี ผู้แทนสหภาพโซเวียต ก็ได้ พุดไปตามเคย ทำให้บรรยากาศตึงเครียดยิ่งขึ้น ฉันก็เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่จะผ่อนคลาย มิฉะนั้นจะไปแก้ไขทีหลังยาก ก็หันไปทางวิชินสกีแล้วก็ยิ้ม วิชินสกีก็บอกว่า “เออแน่ Prince วรรณเยี่ยม ซึ่งก็เห็นด้วยกับข้าพเจ้า” ฉันก็เลยขออธิบายส่วนตัวว่า ฉันขอเตือน ผู้แทนโซเวียตว่า “อย่ามาทำดีความการยิ้มของฉันไปในแ่งนั้นเพราะว่าฉันยิ้มอยู่เสมอ” ที่ประชุมก็เลยฮากันครึ้นบรรยากาศก็คลายความตึงเครียด
- ผู้สัมภาษณ์ ผู้บาทเห็นว่า ทางฝ่ายนั้นเขามองพระพักตร์ของผู้บาทแล้วทรงยิ้ม อันที่จริงไทยแลนด์ ก็เป็น Land of smile ผู้บาทก็เลยบอกว่าอย่ามาตีขลุมว่า ผู้บาทเห็นด้วยนะ ก็เป็น อารมณ์ขันของผู้บาท แล้วผู้บาทมีเคล็ดลับในการครองชีวิตอย่างไร ถึงได้ประสบ ผลสำเร็จทางด้านการปฏิบัติงานพระนามเป็นที่ก้องโลกจนกระทั่งปัจจุบันนี้พะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ปฏิบัติการให้สม่ำเสมอ อย่างชีวิตประจำวันก็ทำเหมือนกันดูแลอนามัยเชื่อหมอ
- ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้าทราบว่ ขณะนี้ผู้บาทยังคงไม่ละทิ้งงาน เกี่ยวกับด้านสังคมพะยะคะ ทราบว่าผู้บาทรักษาการแทนนายกรัฐมนตรีสถาน ผู้บาทยังคงทำอยู่ทั้งที่ตอนนี้ พระชนมายุ 80 กว่าแล้ว ก็ยังทรงมีความรักที่จะปฏิบัติงาน แล้วต้องไปประชุมทุกเดือน หรือเปล่าพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ เดือนละ 2 ครั้ง
- ผู้สัมภาษณ์ อยากทราบว่างานที่ผู้บาททรงปฏิบัติอยู่ขณะนี้พะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ งานก็คือการบัญญัติศัพท์
- ผู้สัมภาษณ์ ผู้บาทจะกรุณาทรงยกตัวอย่างคำศัพท์ที่บัญญัติสักเล็กน้อยไหมพะยะคะ นอกจากคำว่า ประชากร ที่ผู้บาทได้ทรงบัญญัติแล้วมีคำอื่นอีกไหมพะยะคะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ที่ติดตามเร็วที่สุดก็บริการ service

- ผู้สัมภาษณ์ คำนี้สักกี่ปีแล้วพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ คำนี้สัก 20 ปีแล้ว
- ผู้สัมภาษณ์ แล้วคำอื่นอีกพะยะค่ะ ที่ popular หน่อยพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ สถาบันก็อีกคำ institution
- ผู้สัมภาษณ์ แล้วเกี่ยวกับสยามสมาคมที่ฝ่าบาททรงเป็นนายกฯ ปัจจุบันมีวัตถุประสงค์อย่างไรบ้าง พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ วัตถุประสงค์ก็เพื่อจะทำการวิจัย ส่งเสริมให้สมาชิกทำการวิจัย โดยเขียนบทความลงในวารสารเป็นประจำแล้ว นอกจากนั้นก็มีการไปชมสถานที่เดินทางไปชมโบราณวัตถุ
- ผู้สัมภาษณ์ ตำแหน่งนายกสมาคมฯ ก็ต้องทรงเหนื่อยหน่อยพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ไปประชุมเดือนละหน
- ผู้สัมภาษณ์ ปัจจุบันนี้ ฝ่าบาททรงประทับที่วังทุกวันหรือพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ โดยคำสั่งของหมอ
- ผู้สัมภาษณ์ คุณหมอชื่ออะไรพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ หมอชื่อ ม.ร.ว.อุดมพร เกษมสันต์
- ผู้สัมภาษณ์ แล้วกิจวัตรประจำวันของฝ่าบาท ตั้งแต่ตอนเช้าทรงทำอะไรบ้างพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ตื่นเช้าก็อ่านหนังสือพิมพ์ แล้วก็ค้นศัพท์และทำงาน เขียนบทความ แล้วตอนบ่ายหมอเขาให้พัก ตอนกลางคืนก็ชมโทรทัศน์
- ผู้สัมภาษณ์ ฝ่าบาททรงชอบชมรายการละคร หรือเพลง หรือรายการตอบปัญหา หรืออะไรพะยะค่ะ ที่ทรงสนพระทัยเป็นพิเศษ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ก็ชอบทั้งนั้นแหละ ชอบที่มีการอภิปราย
- ผู้สัมภาษณ์ แล้ววันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ฝ่าบาททรงไปพักผ่อนที่ไหนใหม่พะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ไม่ไปตั้งแต่ป่วย
- ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้าอยากทราบถึงโครงการในอนาคต ขณะนี้ฝ่าบาทก็ทรงมีพระชนมายุมาก ทรงคิดจะทำอะไรใหม่อีกไหมพะยะค่ะ
- กรมหมื่นนราธิปฯ ไม่มี เชื้อหมอ
- ผู้สัมภาษณ์ ก่อนจบการทูลสัมภาษณ์ ขอเชิญฝ่าบาทกล่าวข้อคิดเห็นกับเยาวชนไทยตลอดจนผู้มี ความสนใจเกี่ยวกับการ interview ฝ่าบาทในครั้งนี้พะยะค่ะ

เมื่อพระชนม์ครบ 80 พรรษา

กรมหมื่นนราธิปฯ ขอขอบคุณนายอัศววัฒน์ โอสธานุเคราะห์ ที่ได้กรุณามาสัมภาษณ์ครั้งนี้ ข้าพเจ้าก็เป็นผู้สูงอายุแล้ว แต่ก็ยังพอตอบคำถามได้ ข้าพเจ้าอยากจะเรียนให้ทราบว่า ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอันมากที่เยาวชนสมัยนี้กระตือรือร้นดีมาก ทำให้รู้สึกว่ อนาคตของเราจะแจ่มใส สำหรับประเทศชาติคงจะเจริญต่อไปในภายหน้าเป็นแน่ ขอบใจ

ผู้สัมภาษณ์ ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบขอบพระทัยฝ่าบาท ที่ได้ทรงกรุณาให้เกียรติต่อการสัมภาษณ์ในครั้งนี้พะย่ะค่ะ

บางเรื่องของโรงเรียนกฎหมาย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กชิตศ อนันทนาร

พระรูป พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และรูปจำลอง เจ้าพระยาอภัยราชา (โรแลง ยัคแมงส์) ซึ่งประดิษฐานอยู่ในห้องรับรอง ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ เป็นอนุสรณ์แห่งความสืบเนื่องของโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ผู้ประศาสน์การของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ยังเป็นทั้งศิษย์เก่า และอาจารย์ของโรงเรียนกฎหมายอีกด้วย ดังเอกสารที่พบในหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ที่จะได้นำเสนอต่อจากนี้ไป ได้ทั้งร่องรอยความคิดและการสอน รวมถึงรายชื่อลูกศิษย์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) หลายต่อหลายคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ด้วยข้อจำกัดด้านเอกสารหลักฐาน และความด้อยปัญญาของผู้เขียน จึงขอนำเสนอเรื่องราวของโรงเรียนกฎหมาย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน “บางเรื่อง” ที่น่าสนใจ ดังนี้

เริ่มแรกของโรงเรียนกฎหมาย

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์) เมื่อได้รับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมแล้ว ทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นในปี พ.ศ. 2440 โดยมีเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ สกนนิติศาสตราจารย์ มหิบาลมหาสวาทักดิ์ ปรมัคราชมนตรี อภัยพิริยปรากรมพาหุ (Gustave Rolin-Jacquemyn) เป็นกำลังสำคัญผู้หนึ่ง

ในระยะแรก ยังไม่ได้มีสถานะเป็นโรงเรียนหลวง หากมีฐานะเพียง “กึ่งราชการ” ในช่วงแรก กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงสอนด้วยพระองค์เองเป็นประจำหลังเวลาเสวยพระกระยาหารกลางวันในห้องเสวย ซึ่งอยู่ติดกับห้องเสนาบดี ต่อมาเมื่อนักเรียนมากขึ้น จึงย้ายไปเรียนที่ตึกสี่สี่หลังกลาง โดยมีอธิบดีผู้พิพากษา และกรรมการศาลฎีกาท่านอื่นมาช่วยสอน

ระยะนั้น การเรียนการสอนในโรงเรียนกฎหมายถือตามระบบกฎหมายอังกฤษและการจัดการศึกษากฎหมายของอังกฤษอย่างใกล้ชิด ด้วยพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์นั้น และอาจารย์ผู้สอนท่านอื่น ๆ ส่วนมากสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ และช่วงนั้นวัฒนธรรมอังกฤษกำลังมีอิทธิพลและได้รับความนิยมมากในประเทศไทย

การสอบไล่ครั้งแรกของโรงเรียนกฎหมายมีขึ้นในวันที่ 2-7 ธันวาคม 2440 และใช้ศาลาการเปรียญวัดมหาธาตุเป็นสถานที่สอบ มีวิชาที่สอบ ได้แก่ 1. อาญา 2. สัญญา 3. มรดกกับประทุษร้ายส่วนแพ่ง 4. ผัวเมีย ทาส และประกาศต่าง ๆ 5. วิธีพิจารณา และ 6. กฎหมายระหว่างประเทศ ข้อสอบวันละ 10 ข้อ ยกเว้นกฎหมายระหว่างประเทศมี 9 ข้อ สอบวันละ 4 ชั่วโมง (9.00-13.00 น.)

จากนักเรียนประมาณ 100 คน มีผู้สอบไล่ได้เพียง 9 คน ซึ่งต่อมาได้รับราชการเจริญก้าวหน้าตามลำดับ ได้แก่

1. เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์)
2. ขุนหลวงพระยาไกรสี (เทียม บุนนาค)
3. หลวงอรรถสารสิทธิกรรม (บุ สุวรรณศรี)
4. หลวงนิเทศยุติญาณ (ถึก)
5. พระยาธรรมสารเวชวิเศษภักดี (ทองดี ธรรมศักดิ์)
6. พระยาเจริญราชไมตรี (จำนงค์ อมาตยกุล)
7. พระยาพิจรรย์ปาตฤชามาตย์ (สุหร่าย วัชรภักย์)
8. พระยาพิพากษาสัตยาธิปัตย์ (โป้ คอมนันตร์)
9. พระยามหาวิจิฉัยมนตรี (เกา ภาวมัย)

ในปีถัดมา พ.ศ. 2441 เมื่อโรงเรียนเจริญขึ้น มีการตั้ง “สภานิติบัณฑิต” มีการออกข้อบังคับและระเบียบแบบแผนสำหรับสภานิติบัณฑิตดำเนินกิจการโรงเรียนกฎหมาย เช่น การรับผู้พิพากษาที่สำเร็จวิชากฎหมายจากต่างประเทศให้เป็นเนติบัณฑิตสยาม การสมัครเข้าเป็นนักกฎหมาย การว่าความข้อนักกฎหมาย การสังกัดเนติบัณฑิตของนักเรียนกฎหมาย การสมัครสอบไล่วิชากฎหมาย เป็นต้น โดยวิธีการเช่นนี้ใช้อยู่จนถึงปี พ.ศ. 2454 ซึ่งมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า โรงเรียนกฎหมายในระยะนี้ทำหน้าที่ทั้งสอนหนังสือ ฝึกอบรมวิชาชีพ และเป็นสมาคมวิชาชีพไปพร้อมกัน

โรงเรียนหลวง

ครั้นผลัดแผ่นดิน เข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศให้โรงเรียนกฎหมายเป็นโรงเรียนหลวง สังกัดกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2454 ดังความตอนหนึ่งว่า

“โรงเรียนกฎหมายซึ่งสำหรับสอนวิชากฎหมาย ที่ตั้งอยู่ในสถานที่ของกระทรวงยุติธรรมนั้น ยังหาผู้จัดการทำนุบำรุงรับผิดชอบโดยตรงต่อโรงเรียนไม่ วิชากฎหมายนี้ พระเจ้าฟิยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นผู้ที่ได้ตั้งการสอนและการสอบไล่ขึ้นเป็นครั้งแรกเฉพาะแต่ในโรงเรียนนี้ เพื่อที่จะให้โรงเรียนนี้ตั้งมั่นอยู่ต่อไป ควรจะให้เป็นผู้รับผิดชอบจัดการโรงเรียนให้เป็นหลักฐาน เพราะฉะนั้น ตั้งแต่นี้ไปให้โรงเรียนกฎหมายที่ได้ตั้งอยู่แล้วนี้ เป็นโรงเรียนหลวงขึ้นแก่กระทรวงยุติธรรม ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและจัดการโรงเรียนนี้สืบไป”

และให้โรงเรียนกฎหมายมีสถานะเป็นโรงเรียนระดับอุดมศึกษา แบ่งการสอนเป็น 4 เทอมในสมัยการศึกษา หลักสูตร 1 ปี

สำหรับสถานที่ตั้ง ได้มีการย้ายจากตึกสี่สตีหลังกลาง มาที่ตึกถาวรวัตถุ หน้าวัดมหาธาตุ และย้ายไปอยู่ที่เรือนไม้ระหว่างศาลสถิตย์ยุติธรรมกับตึกสี่สตี

ครั้งมีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นแล้ว ประเทศไทยได้เลือกใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่การเรียนการสอนยังเป็นแบบระบบ Common Law ของอังกฤษอยู่ นายยอร์ช ปาดูซ์ หัวหน้าคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมาย ได้ถวายความเห็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงการศึกษากฎหมาย เพื่อการใช้ระบบประมวลกฎหมายต่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัตน์วิเศษ อธิบดีศาลฎีกาในสมัยนั้น เช่น หลักสูตร ระยะเวลาเรียน การจัดระเบียบและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน เป็นต้น ข้อสำคัญ คือ

“การที่จะส่งนักเรียนไปเรียนเพื่อให้สำเร็จวิชากฎหมายที่ยุโรปนั้น ควรส่งไปมหาวิทยาลัยซึ่งสอนกฎหมายประมวล และไม่ควรส่งไปแต่เพียงประเทศเดียว ประเทศที่ดีที่สุดในการเรียนกฎหมายประมวลธรรมนั้น คือ ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส”

ความเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้น 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก แต่เดิมอาจารย์ที่สอนในโรงเรียนกฎหมาย คือ เนติบัณฑิตที่จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษ หรือไม่ก็เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนกฎหมายในประเทศที่สอนตามระบบคอมมอนลอว์ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยส่งนักเรียนซึ่งได้รับทุนของหลวงไปศึกษายังประเทศอื่นบ้าง เช่น พ.ศ. 2460 หลวงนารถบัญชา ไปเรียนที่สหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2463 นายปรีดี พนมยงค์ ไปฝรั่งเศส พ.ศ. 2466 นายสงัด วสุธาร ไปเรียนที่ฝรั่งเศสเช่นเดียวกัน เป็นต้น

ประการที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2457 เริ่มมีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนกฎหมาย เช่น ในปี 2462 เจ้าพระยาอภัยราชา มหายุติธรรมธร สยามนริศรนิเทศภักดี วรางคมนตรีกุลพิศิษฐ์ ไกรสรวิชิตสันตติวงศ์ สิทธิประสงค์นฤพรราช สุจริตามาตย์สิตลัญญาศัย อุดุลไตรรัตนสรณธาดา อภัยพิริยา บรากรมพาหุ (ม.ร.ว.ลพ สุทัศน์) ออกข้อบังคับและระเบียบการกำหนดหลักสูตรใหม่ เป็นต้นว่า เรื่องคุณสมบัติของผู้ที่เข้าศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

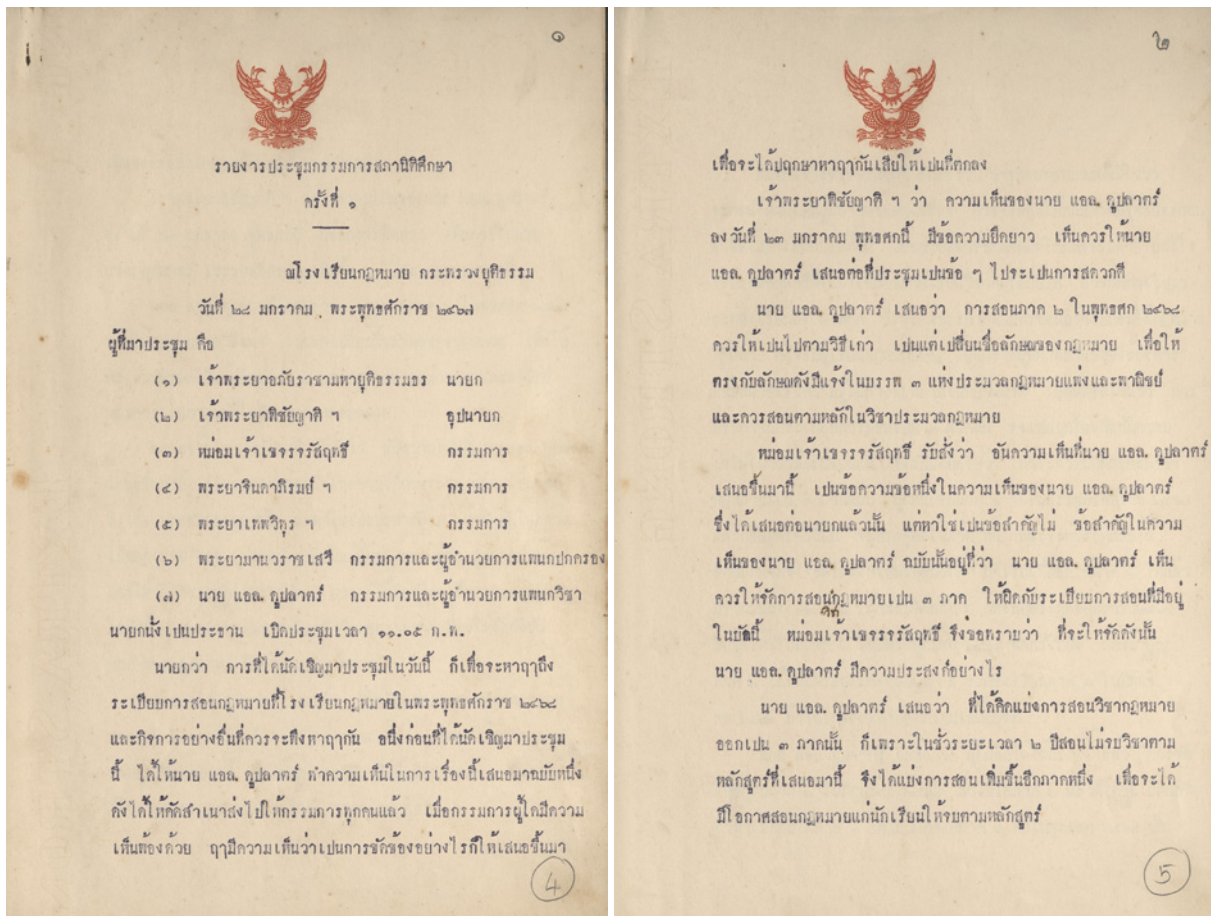
ประเภทหนึ่ง ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 6 หรือสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรอื่นซึ่งเทียบเท่า และอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ผู้ที่รับราชการในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ โดยมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นนายเวรขึ้นไป หรือมีตำแหน่งตั้งแต่เสมียนเอกขึ้นไปสำหรับผู้รับราชการในกระทรวงยุติธรรม เมื่ออธิบดีรับรองว่าเป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดีสมควรที่จะเข้าเป็นนักเรียนกฎหมายได้

นอกจากนี้ ยังเป็นครั้งแรกที่กำหนดหลักสูตรเป็น 2 ปี แบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคละ 1 ปี โดยมีวิชาที่สอนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากหลักสูตร ดังนี้

ภาคแรก ได้แก่ วิชาธรรมศาสตร์ กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง กฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญา มूलคดีสัญญา ลักษณะประทุษร้ายส่วนแพ่ง และกฎหมายที่ดิน

ภาคสอง ได้แก่ เอเยนต์ หุ่นส่วนบริษัท ล้มละลาย ตัวเงิน ซ้ำขาย เบสเมนต์ ลักษณะผิวเมีย มรดก ลักษณะพยาน วิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

กำหนดการสอบไล่เป็น 2 ภาค ตามวิชาที่เปิดสอน แต่ละภาค สอบ 4 วัน โดยการสอบไล่ในภาคสอง จะมีการสอบปากเปล่าอีก 1 วัน นักเรียนทุกคนต้องสอบไล่ได้ทั้ง 2 ภาค จึงจะสำเร็จการศึกษาชั้นเนติบัณฑิต

รายงานการประชุมสภานิติศึกษา ครั้งที่ 1 วันที่ 28 มกราคม 2467

๓

หม่อมเจ้าเพชรบุรีพิทักษ์ วัฒนศิริว่า การสอนกฎหมายนี้มีใช้ว่า
 ระสอนให้คนเป็นผู้พิพากษาอย่างเดียว ควรจะสอนให้คนมีความรู้ต่อประกอบ
 อาชีพในทางทนายได้ด้วย นอกจากนั้นควรจะให้คนธรรมดาที่ไม่ใช่ศิ
 ษะประกอบอาชีพในทางนี้มีโอกาสเรียนวิชากฎหมายได้ ถ้าจำกัลงไปว่า
 ระสอนเรียนถึง ๓ ภาค จึงจะให้ประกาศนียบัตรซึ่งนับว่า เปรียบได้กฎหมาย
 ได้แล้ว คงจะมีผู้เรียนกฎหมายน้อย นอกจากผู้พิพากษาแล้วจึงต้องการ
 ให้มีทนายซึ่งมีความรู้ในทางกฎหมายเป็นส่วนมาก เหตุนี้ทรงเห็นว่า การ
 ที่ระกำหนดระเบียบการสอนเป็น ๓ ภาคนั้น คงเป็นเครื่องกีดกันความ
 เจริญในวิชาส่วนนี้ไปแน่ จึงมีสั่งต่อไปว่า ถ้าระกำหนดการสอนวิชา
 กฎหมายเป็น ๓ ภาคแล้ว ผู้ที่สอบไล่ภาค ๑ ได้ในระพุทธศักราช ๒๔๖๒
 และก่อนพุทธศกนี้นั้น ระบรรจุลงในภาคโท และระต้องให้สอบไล่
 ซีกสักใดภาคซึ่งระบรรจุเป็นเนติบัณฑิต นักเรียนที่สอบไล่ภาค ๑ ได้แล้ว
 มีจำนวนถึง ๑๔๔ คน ถ้าสอบไล่ภาค ๒ ตกในระพุทธศักราช ๒๔๖๔
 มีต้องให้เรียนภาค ๒ ในระพุทธศก ๒๔๖๕ ซีกครั้งหนึ่ง และถ้าผู้สอบ
 ไล่ภาค ๒ ได้ในระพุทธศก ๒๔๖๕ แล้วระต้องเรียนภาค ๓ ในระพุ
 ษศก ๒๔๖๖ ถ้าไล่ได้จึงจะระบรรจุเป็นเนติบัณฑิต

นาย แอล. คูปลากร์ เสนอว่า ผู้ที่สอบไล่ได้ภาค ๑ แล้ว ควรจัก
 ให้สอบไล่ภาค ๒ ในระพุทธศก ๒๔๖๔ ถ้าไล่ได้ภาค ๒ แล้วก็ให้สอบ
 ไล่ภาค ๓ ต่อมา ถ้าสอบไล่ได้ภาค ๒ ตกในระพุทธศก ๒๔๖๕ นั้น

(๖)

๔

ยังมีอีกคำชี้ว่า จะให้ควรเป็นไปอย่างไร

พระยาจินดาภิรมย์ ำ เสนอว่า ควรจะจัดการให้เขาเหล่านั้น
 สอบภาค ๒ ซีก ถ้าไล่ได้ก็ควรจะให้ไล่ชั้นเนติบัณฑิต

หม่อมเจ้าเพชรบุรีพิทักษ์ วัฒนศิริว่า ถ้าระจัดอย่างนี้ก็คงทำได้
 แต่ไม่ทรงเห็นด้วย การที่กำหนดให้นักเรียน ๑ ถึง ๓ ภาคนั้น ทรง
 เห็นว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป ซึ่งยังไม่ถึงสมัยที่จะควรทำ
 เช่นนี้ แต่ถ้าวางต่อไประควรจะมีขยายชั้นอีกภาค ๑ ก็ไม่ทรงเห็นว่า
 เป็นการดีของ การสอนวิชากฎหมายนั้นทรงเห็นว่า ควรสอนแก่
 หลักรัฐทนาย ไม่ควรสอนให้ระบรรจุทุกคนด้วยที่มีในกฎหมาย ควร
 ปล่อยให้ฝึกเรียน ๑ เขาเองบ้าง ในที่นี้ทรงเห็นควรจะมีขยายวิชา
 กฎหมายเป็น ๒ ภาค และกำหนดว่าถ้าผู้สอบไล่ ๒ ภาคแล้วควรให้
 ไล่ชั้นเนติบัณฑิต เพื่อระมีโอกาสให้ผู้สอบไล่ได้ไปประกอบอาชีพเป็น
 ทนายความ จุฬารัตนวิชาการ จุฬารวมอาชีพจะอย่างอื่น ส่วนผู้ที่พอใ
 เรียนภาค ๓ ซึ่งจะกำหนดให้นักฎกรให้สอบไปนั้น ถ้าไล่ได้ก็ควรจะให้
 ไล่ชั้นสูงขึ้นไป เช่นชั้นนิติศาสตรบัณฑิต เทียบเท่าชั้น Docteur en
 Droit.

พระยาจินดาภิรมย์ ำ ว่า ด้วยมีที่เนติบัณฑิตเมื่อสอบไล่ได้
 ๒ ภาคแล้ว ก็เกรงว่าจะไม่มีใครเรียนภาคที่ ๓ ต่อไป พอสอบไล่ได้
 ชั้นเนติบัณฑิตก็จะออกไปทำการราชการ

(๗)

๕

พระยาเทษวิฑูร ำ ว่า คงจะมี ข้อที่หนึ่งที่ว่าระไประโยชน์
 ม้างตามสมควร จนถึงพวกไล่ไล่ชั้นเนติบัณฑิตเมื่อไม่ทางไปก็คงจะมีผู้เรียน
 ภาค ๓ ตามสมควร

เจ้าพระยาพิชัยญาติ ำ มีระจะเห็นของหม่อมเจ้าเพชรบุรีพิทักษ์
 และว่าที่ระเปลี่ยนให้สอบไล่ถึง ๓ ปี จึงให้เนติบัณฑิตนั้นเป็นการ
 เปลี่ยนแปลงเร็วเกินไป ควรจะเริ่มทันทีเป็น ๒ ภาคอย่างเดิมไปก่อน
 เพราะภาคที่ ๑ เป็นวิชาเบื้องต้นจะเป็นพิเศษ คือเมื่อโอกาสภายหน้าเห็น
 สมควรระจะมีขยายกิจการให้เพิ่มวิชาชั้นเนติบัณฑิตขึ้นเป็น ๓ ภาค ถึง
 ความเห็นของนาย แอล. คูปลากร์

นาย แอล. คูปลากร์ เสนอว่า ไม่ที่ระจะตามความเห็นของ
 หม่อมเจ้าเพชรบุรีพิทักษ์ เพราะเป็นการช้ากว่า เมื่อการศึกษาริ
 ก็เปลี่ยนได้

ที่ระชุมนุมได้พูดหาเหตุกัน แล้วตกลงความเห็นของเจ้าพระยา
 พิชัยญาติ ำ คือ ถ้าสอบไล่ได้ ๒ ภาคก็ไล่ชั้นเนติบัณฑิต และถ้าสอบไล่
 ไล่ภาคที่ ๓ ได้แล้วแล้ว ก็ไล่ชั้นเนติศาสตรบัณฑิต หลักรัฐที่จะ
 สอนนั้น เห็นควรให้เป็นอย่างนี้

ภาค ๑

รวมศาสตรและพงศาวดารกฎหมาย อาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง

(๘)

๖

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๑ - ๒	อาทิกยณะ ๔ ชั่วโมง
กฎหมายอาชญา	อาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง
กฎหมายล้มละลายและมรดก	อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
กฎหมายลักษณบัตร	อาทิกยณะ ๑ ชั่วโมง
	รวม ๑๐ ชั่วโมง

ภาค ๒

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓	} อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
และกฎหมายล้มละลาย	
วิธีพิจารณาความแพ่งและลักษณเขตแดน	อาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง
วิธีพิจารณาความอาชญา	อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
รวบรวมระหว่างประเทศแพ่งกฤษฎีกา	อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
	รวม ๑๓ ชั่วโมง

ภาค ๓

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องพิเศษ	อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
รวบรวมระหว่างประเทศแพ่งกฤษฎีกา	อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
เศรษฐวิทยา	อาทิกยณะ ๔ ชั่วโมง

(๙)

รายงานการประชุมสภานิติศึกษา ครั้งที่ 1 วันที่ 28 มกราคม 2467 (ต่อ)

๑๗

กฎหมายต่าง ๆ ที่ว่าถึงการปกครอง
การคลังเงิน

อาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง
อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง
รวม ๑๓ ชั่วโมง

อนึ่งที่ประชุมตกลงว่า ในพิธีประชุมชกักราช ๒๕๖๔ จะไม่ต่อนวิธี
พิจารณาความภายในภาค ๒ เพราะมีนักเรียนได้สอบได้มาแล้ว ควร
ให้นักเรียนภาค ๒ ไปฟังเด็กเซอร์ในเรื่องลักษณะผู้เมืองและตุลาการในภาค ๑
เพราะจะมีการสอบในเรื่องนี้เป็นพิเศษ

นายกขอให้คำปรึกษาผู้สอนวิชาตามหลักสูติวิธี

พระยามานวราชเสวี เสนอว่า นาย แอล. คูปลาคาร์ สมักจะสอน
ธรรมศาสตร์และพงศาวดารกฎหมายอาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง แต่ทั้งนี้ก็ยัง
น้อยนัก ควรจะสอนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ - ๒ ด้วย
นาย แอล. คูปลาคาร์ ว่า ไม่มีเวลาพอ เพราะต้องทำวงศา
ตุลาการ และตุลาการที่กรุงศรีอยุธยา และขอให้พระยาจินดาภิรมย์ ฯ พระยา
เทศวิฑูร ฯ ตุลาการมณฑลราชเสวี ช่วยสอน เพราะเป็นกรมการร่าง
กฎหมาย ย่อมจักเห็นการวางไว้ดี

พระยามานวราชเสวี ว่า การวางที่กรมร่างกฎหมายที่มีมาก
ไม่มีเวลาที่จะเตรียมตัวและสอนได้

ที่ประชุมจึงได้ปรึกษาหาฤกษ์ และตกลงให้นักเรียนวิชาในปี พ.ศ. ๒๕๖๔
ตั้งข้อไปนี้

(10)

๑๘

ภาค ๑

(๑) ธรรมศาสตร์และพงศาวดารกฎหมาย ให้นาย แอล. คูปลาคาร์
สอน อาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง

(๒) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ - ๒ ให้
หลวงสารสาสน์ประพันธ์ และนายวิโว เป็นผู้สอนและมีฝึก
ชอร่วมกัน อาทิกยณะ ๔ ชั่วโมง

(๓) กฎหมายลักษณะอาญา ให้พระยาจินดาภิรมย์เป็นผู้สอน อาทิกย
ณะ ๓ ชั่วโมง

(๔) กฎหมายลักษณะผู้เมืองและตุลาการ ให้พระยาจินดาภิรมย์
เป็นผู้สอน อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง

(๕) กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาความอาญา ให้พระยาจินดาภิรมย์เป็นผู้สอน
อาทิกยณะ ๑ ชั่วโมง

ภาค ๒

(๑) ลักษณะข้ออาชญา แลกเปลี่ยน และให้ แห่งประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓ ให้หลวงวิฑูรเป็นผู้สอน
อาทิกยณะ ๑ ชั่วโมง

(11)

๑๙

(๒) ลักษณะข้ออาชญา ข้อชื่อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รั้งน
ยืม และฝากทรัพย์สิน แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๓ ให้พระยามานวราชเสวี เป็นผู้สอน อาทิกยณะ
๑ ชั่วโมง

(๓) ลักษณะข้ออาชญา และนายหน้า แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์บรรพ ๓ ให้พระยาเทศวิฑูร ฯ เป็นผู้สอน อาทิกยณะ
๑ ชั่วโมง

(๔) ลักษณะข้ออาชญา แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓
ให้พระยาเทศวิฑูร ฯ เป็นผู้สอน อาทิกยณะ ๑ ชั่วโมง

(๕) ลักษณะข้ออาชญา และวิธีชกักราช แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๓ ให้พระยาจินดาภิรมย์ ฯ เป็นผู้สอน อาทิกยณะ
๑ ชั่วโมง

(๖) กฎหมายลักษณะล้มละลาย ให้พระยาวิฑูรรักษาผู้สอน
อาทิกยณะ ๑ ชั่วโมง

(๗) กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาความแพ่งและลักษณะพิจารณาให้
พระยากรมหมื่นศรีวิฑูร เป็นผู้สอน อาทิกยณะ ๓ ชั่วโมง

(๘) ธรรมเนียมระหว่างประเทศและนอกที่บุคคล ให้หม่อมเจ้าเชษฐาธิ
กุล เป็นผู้สอน อาทิกยณะ ๒ ชั่วโมง

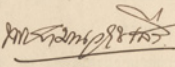
(12)

๒๐

พระยาจินดาภิรมย์ ฯ เสนอว่า มัตถ์ถึง เวลาที่จะควรเลิกรับ
พนักงานชั้นเสมียนเอกและนายเวร เข้าเป็นนักเรียนกฎหมาย
พระยาเทศวิฑูร ฯ รั้งรอง
ที่ประชุมได้ปรึกษาหาฤกษ์แล้วตกลง เห็นควรกำหนดให้มัถ์นักเรียน
เพียงชั้นมัถ์ปีที่ ๒ ฤกษ์เทียบชั้นมัถ์ปีที่ ๒ อนึ่งนักเรียนเก่าที่ขาดส่งเงิน
บำรุง ฤกษ์ต้องออกจากโรงเรียนไปแล้ว ถ้าจะสมัครใหม่ก็ควรให้เข้าตาม
ระเบียบใหม่ต่อไป จะอ้าง เหตุเช่นนักเรียนเก่าไม่ได้

อนึ่งที่ประชุมตกลงให้พระยามานวราชเสวี รั้งระเบียบการ
โรงเรียนกฎหมายเสนอข้อที่ประชุมในวันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศกั
ปีประชุมเวลา ๑.๔๐ ล.ท.

เข้า พิมพ์
ผู้สอน (13)

รายงานการประชุมสภานิติศึกษา ครั้งที่ 1 วันที่ 28 มกราคม 2467 (ต่อ)

สภานิติศึกษา

ครั้นถึงปี พ.ศ. 2467 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการสอนของโรงเรียนกฎหมายอีกครั้ง จากแต่เดิมเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ดูแล เปลี่ยนมาเป็น “สภานิติศึกษา” ให้ทำหน้าที่จัดระเบียบและวางหลักสูตรของโรงเรียนกฎหมาย ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ให้เข้ารูปเข้ารอยกับระบบกฎหมายของประเทศ และให้อยู่ในระดับมาตรฐานเดียวกับโรงเรียนกฎหมายของต่างประเทศ

เมื่อเริ่มแรก สภานิติศึกษามีเจ้าพระยาอภัยราชา มหายุดิธรรมธร เป็นนายก เจ้าพระยาพิชัยญาติ (ตัน บุนนาค) เป็นอุปนายก ม.จ.เชจรจรัสฤทธิ์ กฤดากร เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ (จิตร ณ สงขลา) พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตธาธิบดี (บุญช่วย วณิกกุล) เป็นกรรมการ พระยามานวราชเสวี (ปลอด-วิเชียร ณ สงขลา) เป็นกรรมการและผู้อำนวยการแพนปกครอง นายแอล. คูปลาตร์ เป็นกรรมการและผู้อำนวยการแพนวิชา

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น จะรับนักเรียนเฉพาะประเภทผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยม 6 หรือเทียบเท่าเพียงประเภทเดียวเท่านั้น ส่วนหลักสูตรได้ปรับเป็น 3 ปีการศึกษา สอบไล่ได้ 2 ภาค ได้เป็นเนติบัณฑิต และถ้าสอบภาค 3 ได้ ก็จะเป็นนิติศาสตรบัณฑิต โดยมีวิชาที่เรียนและสอบไล่ ดังนี้

ภาคแรก วิชาธรรมศาสตร์ พงศาวดารกฎหมาย กฎหมายลักษณะอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 กฎหมายลักษณะล้มละลาย มรดก และทรัพย์สิน

ภาคสอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะล้มละลาย ลักษณะพยาน วิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

ภาคสาม กฎหมายพิเศษ (แล้วแต่จะกำหนด) กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง เศรษฐวิทยา กฎหมายว่าด้วยการปกครอง กฎหมายว่าด้วยการเงิน

ครั้นล่วงเข้ารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าเรียนใหม่ ให้มีคุณวุฒิสูงขึ้น รับเฉพาะผู้สำเร็จการศึกษามัธยมปีที่ 8 หรือเทียบเท่า อันเป็นการยกฐานะของโรงเรียนกฎหมายขึ้นเป็นโรงเรียนระดับอุดมศึกษา

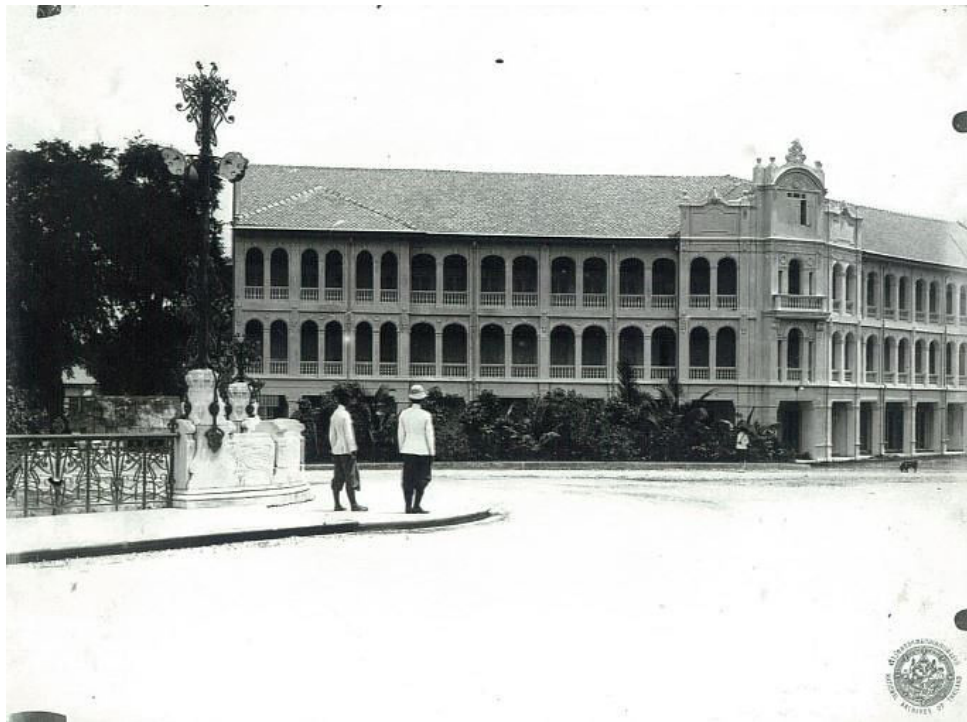
หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในปี 2473 สำหรับใช้ตั้งแต่ปี 2474 คือ หลักสูตรเนติบัณฑิต เปลี่ยนจาก 2 มาเป็น 3 ปีการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ภาค โดยเปลี่ยนจากเดิมที่ศึกษากฎหมายอังกฤษมาเป็นกฎหมายไทย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจกฎหมายไทยที่ได้ปฏิรูปแล้ว รวมถึงนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ นอกจากนี้ ยังบังคับให้นักเรียนกฎหมายเลือกเรียนวิชากฎหมายอังกฤษหรือกฎหมายฝรั่งเศส วิชาใดวิชาหนึ่งด้วย อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ เพราะกฎหมายทั้งสองประเทศมีเนื้อหาสาระอยู่ในกฎหมายไทยเป็นอันมาก

ภาคแรก วิชาธรรมศาสตร์ ดำนานกฎหมาย กฎหมายปกครอง ธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอังกฤษหรือฝรั่งเศส (ในส่วนของธรรมนูญศาลยุติธรรม กฎหมายอาญา และวิธีพิจารณาความอาญา)

ภาคสอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ ว่าด้วยการประกันด้วยบุคคล และทรัพย์สิน ว่าด้วยเอกเทศสัญญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะพยาน ลักษณะล้มละลาย และกฎหมายอังกฤษ (เรื่อง Common Law และ Equity) หรือฝรั่งเศส (กฎหมายแพ่ง)

ภาคสาม กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเอกเทศสัญญา ว่าด้วยทรัพย์สิน ว่าด้วยครอบครัว ว่าด้วยมรดก จัดการงานนอกสั่ง และกฎหมายอังกฤษหรือฝรั่งเศส (ในส่วนของกฎหมายพาณิชย์)

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนที่จบปริญญานิติศาสตรบัณฑิต หรือเนติบัณฑิตจากต่างประเทศเข้ามาเรียนได้ด้วย เมื่อลงทะเบียนไม่น้อยกว่า 1 ปี สามารถเข้าสอบหลายภาคในปีเดียวกันได้ เป็นต้น

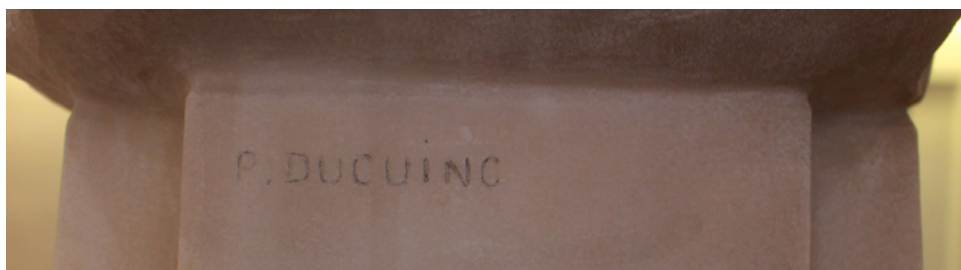
โรงเรียนกฎหมาย
เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา

อนุสาวรีย์ในโรงเรียนกฎหมาย

เรื่องสถานที่ตั้งของโรงเรียนกฎหมายและสถานศึกษานั้น ได้ย้ายไปอยู่ที่อาคารเดิมของห้างแบดแมนเชิงสะพานผ่านพิภพลีลา ซึ่งเป็นตึกใหญ่ขนาด 3 ชั้น ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2469 โดยการเช่าจากพระคลังข้างที่ เนื่องจากห้างแบดแมนเลิกกิจการไป

ต่อมาในปี 2470 ได้มีการจัดสร้างพระรูปกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และรูปจำลอง เจ้าพระยาอภัยราชา (ยัคแมงส์) ขึ้นเพื่อเป็น “ที่ระลึกไว้เป็นเครื่องสนองคุณท่านทั้งสอง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุมัติจัดการเรียไว้กันทั้งในประเทศสยาม และประเทศเบลเยียม สร้างพระรูปและรูปทั้งสองนี้ ประดิษฐานไว้ ณ โรงเรียนกฎหมายนี้เป็นเกียรติสืบไปชั่วกาลนาน”

สำหรับช่างผู้ปั้นรูปทั้งสองนี้ คือ มองซิเออร์ ปอล ดูแควง ชาวฝรั่งเศสผู้มีชื่อเสียง จำหลักพระรูปและรูปนี้ด้วยศิลาขาว ซึ่งมีราคาต่ำกว่าเงินที่เรียไรได้ กรรมการอำนวยการจัดสร้างจึงกำหนดว่า ถ้ามีเงินเหลือจะนำไปซื้อตำรากฎหมายไว้ใช้ในโรงเรียนต่อไป

มองซิเออร์ ปอล ดูแควง (DUCUING) สลักชื่อตนเองไว้ในพระรูปและรูปจำหลัก

ในวันที่ 12 มีนาคม 2470 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เปิดพระรูปและรูปจำหลักนี้ที่ “โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม” โดยเจ้าพระยาพิชัยญาติ ในฐานะนายกรรมการอำนวยการปราบบังคมทูล ความตอนหนึ่งว่า

“การที่กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงจัดระเบียบราชการในกระทรวงกิติ ในศาลกิติ ในการศึกษากฎหมายกิติ มีผลเป็นความจำเริญสืบเนื่องมาจนเวลานี้ แลอุปการที่ประทานแก่การศึกษากฎหมายโดยเฉพะะนั้น ย่อมเป็นเครื่องให้ผู้ศึกษากฎหมายรู้สึกพระคุณอยู่เสมอ แม้เมื่อได้เสด็จพ้นหน้าที่ราชการยุติธรรมไปทรงรับราชการอื่น แลบัดนี้ได้สิ้นพระชนม์แล้วเป็นหลายปี ผู้ศึกษากฎหมายก็ยังรู้สึกจากตำราแลแบบแผนที่ทรงทำไว้ เหมือนหนึ่งว่ายังมีส่วนแห่งพระองค์คงอยู่ในโรงเรียนสืบไป”

และ “ใน พ.ศ. 2440 ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีกรรมการชุดหนึ่งเป็นผู้ตรวจชำระพระราชกำหนดกฎหมายเก่า จัดวางลงไว้ใช้เป็นกฎหมายสำหรับบ้านเมือง มีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นประธาน และมีเจ้าพระยาอภัยราชาอยู่ในกรรมการด้วย เจ้าพระยาอภัยราชาได้สนองพระเดชพระคุณในหน้าที่กรรมการด้วยความสามารถอันยากจะหาเสมอ ครั้นเมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม เจ้าพระยาอภัยราชาก็ได้ช่วยเหลือแนะนำในการจัดระเบียบศาลและดำเนินการกระทรวงยุติธรรม ทั้งได้ช่วยเหลือสรรหาแนะนำเนติบัณฑิตต่างประเทศเข้ามาเป็นที่ปรึกษาราชการในศาลยุติธรรมด้วย ส่วนการแก้ไขดัดแปลงพระราชกำหนดกฎหมายเก่านั้นแล้ว เจ้าพระยาอภัยราชาก็ได้เป็นกำลังราชการเป็นอันมาก ทั้งได้ช่วยในการจัดให้มีการศึกษากฎหมายตามแบบใหม่ โดยประการที่เข้าเป็นกรรมการสอบไล่ความรู้นักเรียน เป็นต้น นับว่าเจ้าพระยาอภัยราชาเป็นผู้มีคุณูปการแก่ราชการยุติธรรมในประเทศนี้อย่างสำคัญได้อีกผู้หนึ่ง”

ต่อมาเมื่อสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2477 ได้มีการโอนทรัพย์สินของโรงเรียนกฎหมายมาเป็นของมหาวิทยาลัยแห่งใหม่นี้ พระรูปและรูปจำลองดังกล่าวจึงตกมาเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัย

ปรีดี พนมยงค์ กับโรงเรียนกฎหมาย

ในปี พ.ศ. 2514 นายปรีดี พนมยงค์ พ้นความหลังครั้งวัยเรียนของตนกับบรรดาศึกษาซึ่งไปเยี่ยมหาที่บ้านพักخانกรุงปารีส ถึงสถานที่ซึ่งเคยเรียน ความตอนหนึ่งว่า

“ในสมัยที่ผมเรียน โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม ... ก่อนที่จะย้ายไปเรียนอาคารห้างแบดแมนเก่า ซึ่งต่อมาเป็นอาคารกรมโฆษณาการ หรืออาจมีคนแจ้งให้ทราบว่า โรงเรียนกฎหมายเดิมนั้นเป็นอาคารไม้สองชั้นตั้งอยู่ระหว่างศาลสถิตยุติธรรมเก่าและแก่งจันทน์ชั้นล่างเป็นศาลอาญา ชั้นบนเป็นที่ทำการเนติบัณฑิตยสภา โรงเรียนกฎหมายเป็นเรือนไม้ดังกล่าวนี้ ก็เป็นสถานที่เพาะเนติบัณฑิตรุ่นเก่าหลายรุ่น เวลาสอบไล่ก็ไปสอบกันที่ระเบียงวัดพระแก้ว คือ ในสมัยนั้นมีสถานที่ที่พอเรียนพอสอบไล่ที่ไหนก็เรียนและสอบกันที่นั่น มิได้เปลืองงบประมาณของแผ่นดินที่จะต้องถือเอาอาคารโอ้อ่าเป็นเงื่อนไขสำคัญ”

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงหลักสูตรในสมัยที่ตนเรียน ต้นทศวรรษ 2460 ด้วย ความว่า “บางท่านก็ได้ถามถึงความเก่าเรื่องการศึกษานิติบัณฑิตยสภาว่าจัดแบบใด เอาหลักมาจากประเทศประเทศไหน ผมก็ได้ชี้แจงว่า เสด็จในกรมหลวงราชบุรี ท่านได้ทรงเริ่มจัดขึ้นโดยหลักความเหมาะสมแก่สภาพของไทยเป็นใหญ่ แม้ว่าจะมีหลายสิ่งหลายอย่างท่านได้เอาหลักแห่งการศึกษาที่บาร์ของอังกฤษมา แต่ท่านไม่ได้เอามาทั้งดุ้น ขอให้ท่านทั้งหลายเมื่อกลับไปประเทศไทย แล้วเอาหลักสูตรโรงเรียนกฎหมายตั้งแต่สมัย

สุจิตร์ ที่ระลึกในการเปิดพระรูปและรูปจำลองพระเจ้าย้ายเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และเจ้าพระยาอภัยราชา (โรแลง ยัคแมงส์) พ.ศ. 2470

(แบบร่าง) ว่างนักรงกับกษัตริย์ พ.ศ. นักรง

แผนก ที่ ๒๖/๖๖ กระทรวงยุติธรรม

ผู้ร่าง วันที่ ๑๑ ตุลาคม พระพุทธศักราช ๒๔๘๖

ผู้ตรวจ

ผู้เขียน

ผู้ทำน

เรียน มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิศธร ราชเลขาธิการ
 การเสนอความขอยื่นขอพระราชทานบำเหน็จ
 ให้แก่ข้าราชการในฐานเฉลิมพระชนมพรรษา
 ข้าพเจ้าได้คัดเลือกเสนอมายังโดยที่ถึงที่ ลงวันที่
 ที่ เดือนสิงหาคม แต่มีข้าราชการอีกคนหนึ่งซึ่ง
 ข้าพเจ้าเห็นสมควรจะขอพระราชทานพระมหากรุณา
 เบื้องพิเศษ คือ นายปรีดี พนมยงค์ เสนอขอเกษียณ
 และหมดอายุหมายฝรั่งเศษ นายปรีดี พนมยงค์สอบ
 วิชากฎหมายได้เป็นเนติบัณฑิตเมื่อ.ศ. ๒๔๖๒ มีอายุ
 ๑๕ ปี กระทรวงยุติธรรมเห็นว่า เป็นเด็กเรียนที่มีไหวพ
 พลทันเฉลียวฉลาด จึงได้มีโอกาสได้ศึกษาวิชากฎหมาย
 ทางประเทศเดนมาร์ก เป็นพิเศษโดยที่กระทรวงการใน
 ภายหน้าสืบไป จึงได้จัดส่งออกไปศึกษาวิชากฎหมาย
 ณประเทศฝรั่งเศษ นายปรีดี พนมยงค์ได้สอบสาห
 พยาบาลศึกษามา ๖ ปี เสร็จจนสอบไล่ได้ปริญญาห
 อกกฎหมายฝรั่งเศษ *Docteur en Droit* และได้รับ
 ประกาศนียบัตรการศึกษาระดับชั้น ๑ ในทางเสนาบดีวิทยา

Diplôme d'Etudes Supérieures เมื่อ.ศ. ๒๔๗๐ ได้กลับ
d'Economie Publique
 เข้ามารับราชการสนองพระ เกษพระคุณในตำแหน่งผู้ศึกษา
 ศึกษาราชการในศาล และการว่าความในกรมชั่งชั่ง
 อยู่พอเวลาอันสมควร ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้รับอนุญาต
 จากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติให้ไปรับตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการ
 ชั่วคราวเงินเดือน ๓๐๐-๔๐๐ บาทซึ่งในกรมร่างกฎหมาย—อีก
 ตำแหน่งหนึ่ง และเห็นว่าวิชากฎหมายที่นายปรีดีได้ศึกษา
 มาเหมาะแก่ราชการในกรมร่างกฎหมายจึงได้บรรจุเข้ารับ
 ตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการในกรมร่างกฎหมาย นายปรีดีได้ปฏิบัติราชการ
 ในหน้าที่มาด้วยความซื่อสัตย์ เป็นที่เรียบร้อย มีดีว่าเป็นประ
 โยชน์แก่ราชการในกรมร่างกฎหมายมาก นอกจากนั้น นาย
 ปรีดียังได้เป็นอาจารย์สอนกฎหมายอยู่ในโรงเรียนกฎหมายด้วย
 เป็นประจำ เป็นประโยชน์อีกส่วนหนึ่ง

นายปรีดีจึงหาได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์ไม่
 ข้าพเจ้าได้เสนอขอพระราชทานยศตามตำแหน่งดังกล่าว มีดังนี้
 ข้าพเจ้ามาพิจารณาเห็นว่า นายปรีดีเป็นผู้มีคุณงามความดี ได้รับ
 ราชการมาโดยเรียบร้อยและเป็นกำลังในราชการกระทรวง
 ยุติธรรมต่อไปภายหน้าด้วย จึงใคร่ขอพระราชทานพระ
 มหากรุณาพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นหลวง ๒ ชั้นด้วย
 แต่เมื่อได้พิจารณาความข้อนี้ยังมีระเบียบการ เดือนยศและบรรด
 ศักดิ์ซึ่งเจ้าคุณเลขาธิการกระทรวงยุติธรรมมีโดยหนังสือนำที่
 ๑๒๕/๑๕๕๕ ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ไปข้อ ๕ วรรค
 สุกท้ายซึ่งมีความว่า ให้กราบบังคมทูลขอพระราชทานสำหรับ

คนที่หนึ่งได้แก่อย่างเดียวกันนี้ ๑ ปีแล้ว รู้สึกเกรง
 ว่า ถ้าขอพระราชทานขึ้นมารจะ เป็นการนอกเหนือข้อ
 ข้อบังคับนั้น เพราะฉะนั้นจึงขอพระรัตน เรียบหรือมา
 ถ้าแม้เจ้าคุณเห็นว่าไม่เป็นทางการนอกเหนือและมีเหตุผล
 พอดีที่จะขอพระราชทานพระมหากรุณาเป็นพิเศษได้แล้ว
 ข้อได้โปรดเกล้าความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ
 ฝ่ายของธุลีพระบาทด้วย

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 (ลงนาม) พระเสนาบดีโท

ผู้รับตำแหน่ง เสนาบดีที่ ๑

(๒๖/๖๖) พระเสนาบดีโท

ผู้รับตำแหน่ง เสนาบดีที่ ๑

จากนายมานักกรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรมหมายเลขที่ ๒๖/๖๖

สลักหลังนี้ *เรียน เจ้าพระยามหิศธร*

ผู้รับชื่อ ในที่หนึ่งเดือน ได้รับแล้วเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

ปรีดี พนมยงค์ (เซ็นชื่อ) *ปรีดี พนมยงค์*

เอกสารเกี่ยวกับการตั้งนายปรีดี พนมยงค์
 เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม
 (ด้วยความเอื้อเฟื้อจากนายนิกร ทัสสรโร)

ในกรมพระองค์นั้นมาเทียบดูกับหลักสูตรของบาร์อังกฤษนั้น ก็จะได้เห็นว่าสมัยนั้นบาร์อังกฤษไม่มีการสอนกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง แต่นักเรียนกฎหมายไทยรุ่นที่ 1 ได้เรียนกฎหมายระหว่างประเทศคดีเมือง โดยเจ้าพระยาอภัยราชา สยามานุกลกิจ (โรแลง ยัคแมงส์) เป็นผู้สอน ต่อมาในปี พ.ศ. 2462 ซึ่งเป็นปีที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม แบ่งการสอนออกเป็น 2 ภาค ในภาคที่ 1 ก็มีวิชาที่เรียกว่า "ธรรมศาสตร์" หรือจुरิสปรูเด็นซ์ ในภาษาอังกฤษ ที่บาร์อังกฤษสมัยนั้นไม่มีการสอน ก็นับว่าโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรมได้มีหลักสูตรก้าวขึ้นมาอีกก้าวหนึ่ง (วิชาธรรมศาสตร์นั้นเมื่อได้ตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแล้ว ได้เปลี่ยนชื่อเรียกว่า ความรู้เบื้องต้นแห่งกฎหมาย)

หลวงประดิษฐมนูธรรมสอนอะไร

นอกจากเป็นศิษย์เก่าจากโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรมแล้ว เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ สำเร็จการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศส และกลับมารับราชการในกรมร่างกฎหมาย จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ที่หลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2471 แล้ว หลวงประดิษฐ์ ยังได้สอนหนังสือในโรงเรียนกฎหมายด้วย เช่น กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (ภาค 2 พ.ศ. 2472 และ 2473) และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 มาตรา 1012-1297 (ภาค 2 พ.ศ. 2472)

กำหนดเวลาสอน ภาค ๒
พ.ศ. ๒๔๗๒

วัน	เวลา		
	๘-๑๐	๑๐-๑๑	๑๑-๑๒
จันทร์	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๕๕-๕๖๐ พระยาวชิรธรรมพินธุ	กฎหมายลักษณะล้มละลาย พระยาธรรมบัณฑิต ๑	—
อังคาร	กฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล หลวงประดิษฐมนูธรรม	กฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล หลวงประดิษฐมนูธรรม	—
พุธ	กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณา ความอาชญา พระยาวชิรธรรมพินธุ	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ มิสเตอร์ฮักเจสสัน	—
พฤหัสบดี	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ มิสเตอร์ฮักเจสสัน	กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณา ความอาชญา หลวงสุทธีอรรถนฤมณี	—
ศุกร์	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ คอกเคอร์ แอด.ตุปงคาร์	กฎหมายลักษณะพาณิชย์ หลวงสุทธีอรรถนฤมณี	—
เสาร์	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ หลวงประดิษฐมนูธรรม	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ หลวงประดิษฐมนูธรรม	ประมวลกฎหมายแพ่ง คอกเคอร์ แอด.ตุปงคาร์

ถึงต้นเบ็ดต้นวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

กำหนดเวลาสอนภาค ๒
พ.ศ. ๒๔๗๓

วัน	เวลา		
	๘-๑๐	๑๐-๑๑	๑๑-๑๒
จันทร์	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๕๕-๕๖๐ พระยาวชิรธรรมพินธุ	กฎหมายลักษณะแพ่งอาชญา พระยาสิทธิธรรมนฤมณี	—
อังคาร	กฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล หลวงประดิษฐมนูธรรม	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ หลวงประดิษฐ์นิติกรรค์	—
พุธ	กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณา ความอาชญา พระยาวชิรธรรมพินธุ	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ พระมนูเกณวินาศสตร์	—
พฤหัสบดี	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ มิสเตอร์ฮักเจสสัน	กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณา ความอาชญา พระยาสิทธิธรรมนฤมณี	—
ศุกร์	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ พระยาสิทธิธรรมนฤมณี	กฎหมายลักษณะล้มละลาย พระยาสิทธิธรรมนฤมณี	—
เสาร์	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ หลวงประดิษฐ์นิติกรรค์	กฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล หลวงประดิษฐ์มนูธรรม	ประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ บรรพ ๓ มาตรา ๖๑๑-๖๑๐ คอกเคอร์ วิเวค

ถึงต้นเบ็ดต้นวันพุธที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

กำหนดเวลาสอนภาค 2 พ.ศ. 2472 และ 2473

การสอนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตราข้างต้นนั้น ก็คือ เรื่องหุ้นส่วน-บริษัท เพราะ หลวงประดิษฐมนูธรรมสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตของรัฐ ในปี 2469 เป็นคนแรกของประเทศสยาม โดยการเขียนงานวิจัยในหัวข้อ Du sort des Sociétés de Personnes en cas de Décès d'un Associé : Étude de droit français et de droit comparé (สถานะของห้างหุ้นส่วนในกรณีผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งถึงแก่ความตาย : ศึกษากฎหมายฝรั่งเศสและกฎหมายเปรียบเทียบ)

ที่สำคัญ คือ การรับผิดชอบวิชาใหม่ อย่างวิชากฎหมายปกครอง ในปี พ.ศ. 2474

ไม่เพียงแต่บรรยายในชั้นเรียนเท่านั้น ยังมีการนำคำบรรยายวิชากฎหมายปกครองของเขา ตีพิมพ์ใน **นิติศาสตร์** วารสารทางกฎหมายที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเจ้าของอีกด้วย ดังปรากฏในคำแถลงของ นายวิจิตร ลูกลิตานนท์ บรรณาธิการ ความว่า “กฎหมายปกครองเป็นวิชาใหม่ ฟังจะเริ่มสอนในโรงเรียนกฎหมาย ตำรากฎหมายแผนกนี้ยังบกพร่อง เราจึงขออนุญาตต่อหลวงประดิษฐมนูธรรมนำคำอธิบายกฎหมายปกครอง ซึ่งแสดง ณ โรงเรียนกฎหมายมาลงไว้”

ต่อมาในปี 2513 นายปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวถึงตำรา **คำอธิบายกฎหมายปกครอง** ของตนว่า “มีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แห่งการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ คือ ใน พ.ศ. 2474 เป็นปีที่ใกล้กับวาระที่จะทำการอภิวัฒน์ดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นผู้สอนกฎหมายปกครอง ซึ่งเป็นวิชาใหม่เพิ่งใส่ไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนกฎหมาย ข้าพเจ้าได้ถือโอกาสนั้นทำการสอนเพื่อปลูกจิตสำนึกนักศึกษาในสมัยนั้นให้สนใจในแนวทางประชาธิปไตย และในทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของสังคม ส่วนกฎหมายเป็นแต่โครงร่างเบื้องต้นของสังคมเท่านั้น”

ไม่เฉพาะนักเรียนในโรงเรียนกฎหมายเท่านั้นที่สนใจ ความที่หลวงประดิษฐ์ฯ สอนนั้นยังทราบถึงพระเนตรพระกรรณขององค์พระประมุขด้วย

กำหนดเวลาสอนภาค ๑
พ.ศ. ๒๔๗๔

วัน	เวลา		
	๘-๑๐	๑๐-๑๑	๑๑-๑๒
จันทร์	กฎหมายอาญา พระยาธิบดีธรรมประคังคัง	กฎหมายอังกฤษ มิกเคอร์ ฮักเจสสัน กฎหมายฝรั่งเศส คอกเตอร์ คูปลาตร์	—
อังคาร	คำานกฎหมาย	กฎหมายปกครอง	—
พุธ	พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์	หลวงประดิษฐมนูธรรม	—
	กฎหมายวิธีพิจารณาอาญา	ธรรมศาสตร์	—
พฤหัสบดี	หลวงธรรมานุวุฒิกร	คอกเตอร์ เอกู	—
	กฎหมายอาญา	กฎหมายปกครอง	—
ศุกร์	พระยาธิบดีธรรมประคังคัง	หลวงประดิษฐมนูธรรม	—
	กฎหมายอาญา	ธรรมศาสตร์	—
เสาร์	พระธรรมานุศาสน์ธรรม	ธรรมศาสตร์	—
	พระสุทธธรรมอนุมนตรี	คอกเตอร์ เอกู	กฎหมายอังกฤษ มิกเคอร์ ฮักเจสสัน กฎหมายฝรั่งเศส คอกเตอร์ คูปลาตร์

ตั้งต้น เปิดสอนวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

(27)

กำหนดเวลาสอนภาค 1 พ.ศ. 2474

“คำสอนของข้าพเจ้าได้ทราบไปถึงพระเนตรพระกรรณพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ข้าพเจ้าได้ทำการปลูกปล้นนักเรียนกฎหมาย พระองค์จึงได้มีรับสั่งถามท่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในสมัยนั้นถึงการสอนของข้าพเจ้า ท่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมได้มาสอบถามข้าพเจ้า และตักเตือน ให้ระมัดระวัง”

ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้จักหลวงประดิษฐมนูธรรมตั้งแต่เรียนอยู่ที่ฝรั่งเศสแล้ว เพราะเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พระองค์ทรงไปศึกษาต่อทางด้านเสนาธิการทหารบกในประเทศนั้น เมื่อถึงเดือน พฤศจิกายน 2474 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงานอุทยานสโมสรเนื่องในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ที่สนามหน้าพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต หลวงประดิษฐ์ฯ ก็เฝ้ารับเสด็จด้วย

“ข้าพเจ้าได้ยื่นเพื่อเฝ้าเสด็จอยู่ในแถวของกระทรวงยุติธรรมตามตำแหน่งยศพลเรือนอำมาตย์ตรี (เทียบยศทหารพันตรี) จึงเป็นตำแหน่งเฝ้าเกือบปลายแถว เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้พระราชดำเนิร มาถึงแถวกระทรวงยุติธรรม ทรงทักทายกรรมการศาลฎีกาผู้หนึ่งแล้ว ก็ได้เสด็จผ่านข้าราชการผู้อื่นโดยไม่ทรง ทักทาย แล้วหยุดประทับตรงปลายแถว ทรงทักทายเลขานุการกรมร่างกฎหมาย แล้วก็ได้ทรงทักทายข้าพเจ้า ซึ่งพระองค์ได้ทรงรู้จักตั้งแต่ครั้งพระองค์ทรงศึกษาที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบกฝรั่งเศส ส่วนข้าพเจ้านั้นเป็น นักเรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยฝรั่งเศส

“โดยทรงเรียกชื่อเดิมข้าพเจ้าว่า ‘ปรีดีทำงานที่ไหน’

“ข้าพเจ้ากราบทูลตำแหน่งประจำของข้าพเจ้าว่า ‘ทำงานที่กรมร่างกฎหมาย พระพุทธเจ้าค่ะ’ โดยมีได้ กราบทูลถึงตำแหน่งพิเศษที่เป็นผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมาย

“พระองค์จึงรับสั่งว่า ‘สอนด้วยไม่ใช่หรือ’ ซึ่งแสดงว่าพระองค์ทรงทราบเรื่องสอนกฎหมายปกครองของ ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงกราบทูลว่า ‘พระพุทธเจ้าค่ะ’”

และต่อมาอีกเพียง 6 เดือน เมื่อถึงวันศุกร์ที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะราษฎรก็ได้อภิวัฒน์ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ณ พระลานพระราชวังดุสิตนั่นเอง

หลวงประดิษฐมนูธรรมสอบอะไร

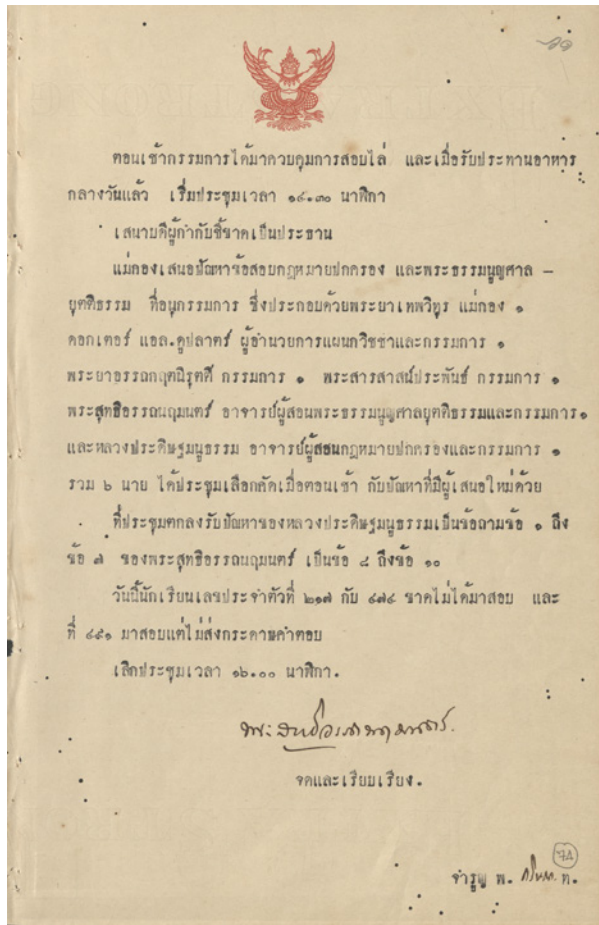
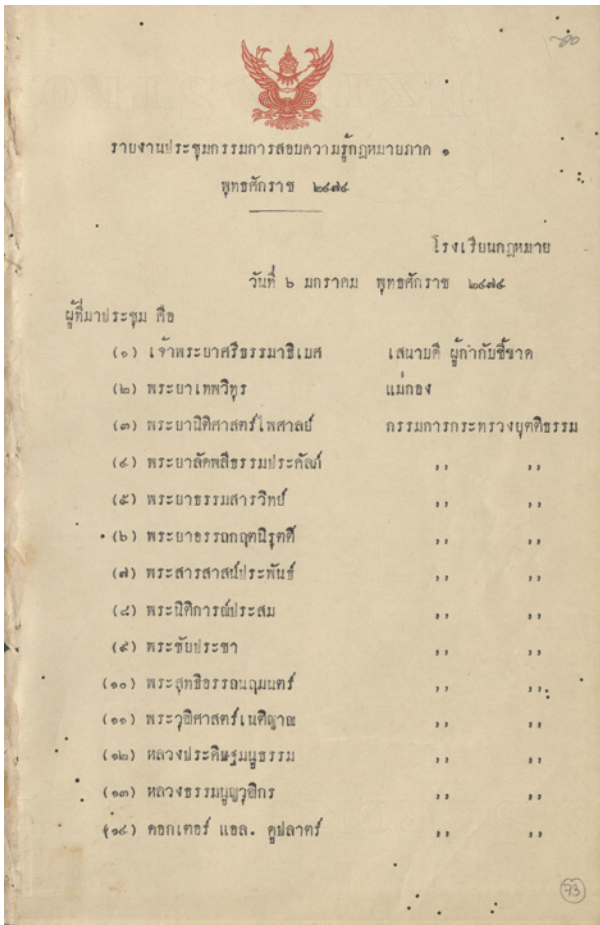
ในเอกสารของโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งตกทอดมาถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ใน หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ปรากฏข้อสอบไล่ในภาค 1 ปี 2474 จำนวน 7 ข้อ ที่ออกโดยหลวงประดิษฐ์ มนูธรรม ซึ่งสะท้อนถึงคำถามต่อกฎเกณฑ์แห่งการปกครอง และการมีส่วนร่วมของราษฎรในการปกครอง ประเทศได้เป็นอย่างดี ดังนี้

1. ข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราว พ.ศ. 2465 ได้แบ่งแยกหน้าที่ของกรมการอำเภอ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในทางอรรถคดีไว้อย่างไร และท่านมีความเห็นอย่างไรในนโยบายแห่ง ข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราวนั้น ?

2. มีผู้กล่าวว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้แทนราษฎร คำกล่าวนี้ท่านเห็นเป็นอย่างไร ?

3. ราษฎรมีหน้าที่ช่วยกำนันผู้ใหญ่บ้านในกรณีอย่างไรบ้าง ? ราษฎรที่ช่วยกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นจะมี สถานะเป็นเจ้าของพนักงานหรือไม่ ?

4. การสุขาภิบาลเวลานี้มีกี่ชนิด ? เจ้าหน้าที่สุขาภิบาลนั้นราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งเสมอไปหรือไม่ ?

รายงานการประชุมกรรมการสอบความรู้กฎหมายภาค 1 พ.ศ. 2474 วันที่ 6 มกราคม 2474

5. เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนจะขอให้ทหารเข้าช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยได้ในกรณีอย่างไรบ้าง การที่ทหารเข้าช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนเช่นนี้จะทำให้อำนาจและหน้าที่ของฝ่ายพลเรือนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้างหรือไม่?
6. เมื่อราษฎรได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากคำสั่งของฝ่ายปกครอง ราษฎรจะมีทางร้องคัดค้านคำสั่งนั้นต่อใครอย่างไรได้บ้าง? ให้ยกอุทธรณ์มาให้ดูสัก 2 เรื่อง
7. การที่ประเทศกู้เงินนั้นมีกี่ชนิด? ให้อธิบายพอสังเขป

ลูกศิษย์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม

นอกจากข้อสอบแล้ว ยังปรากฏรายชื่อของนักเรียนโรงเรียนกฎหมายในภาคนี้ พร้อมคะแนนสอบที่บันทึกไว้อย่างละเอียดด้วย หลายต่อหลายคน คือ สมาชิกคณะราษฎรบ้าง สมาชิกขบวนการเสรีไทยบ้าง หรือคนใกล้ชิดตัวของนายปรีดี พนมยงค์ ในเวลาต่อมาบ้าง เช่น

สมาชิกคณะราษฎร

นายชูป ศาลยาชีวิน บุตรนายเทียน ศาลยาชีวิน
นายล้อม ฟิ่งสุนทร (ต่อมาชื่อ ปราโมทย์) บุตรนายคล้าม ฟิ่งสุนทร
นายร้อยโท ขุนนิรันดรชัย (สแหวก นีลัญชัย) บุตรนายปลั่ง นีลัญชัย
นายเจริญ ปัททโร บุตรนายเล็ก ปัททโร
นายทองเปลว ชลภูมิ บุตรนายจุก ชลภูมิ

สมาชิกขบวนการเสรีไทย

นายทอง กัณฑ์ธรรม บุตรนายเทพ กัณฑ์ธรรม
นายวัฒนา ชิตวารี บุตรพระยาวิฑูรทรุณกร (วารี)
นายเตียง ศิริขันธ์ บุตรขุนนิเทศมานิช (บุตรดี)

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

นายเดือน บุนนาค บุตรพระยาประเสนะชิตศรีพิไลย (ดัด)
รองอำมาตย์โท ขุนประเสริฐศุภมาตรา (จรูญ จันทรสมบุรณ์) บุตรหลวงพินิจจินเภท (เฮง)

คนใกล้ชิด

นายร้อยตำรวจตรี พัฒน์ นีลพัฒนานนท์ ขุนวิวัฒน์จิตรกรรม (บุญรอด)
นายเชื่อง ศิริภักดิ์ (ต่อมาชื่อ เป็รื่อง) บุตรนายหนู ศิริภักดิ์
นายเที่ยง จินดาวัฒน์ บุตรนายหนู จินดาวัฒน์

หลวงประดิษฐมนูธรรม กับลูกศิษย์โรงเรียนกฎหมาย พ.ศ. 2474

และหลายคน คือ นักกฎหมาย นักวิชาการ และนักการเมืองมีชื่อในเวลาต่อมา
นายมาลัย หุวะนันทน์ บุตรหลวงมหิทธิธรการ (ไหล)
นางสาวแรม พรหมโบล (ต่อมาคือ คุณหญิงแรม บุญยประสพ) บุตรพระยาบุเรศผดุงกิจ (รวย)
นางสาวบรรเลง กันตะบุตร (ต่อมาคือ คุณหญิงบรรเลง ชัยนาม) บุตรพระยาราชาวรัยการ (ปู่)
รองอำมาตย์ตรี ฟอง สิทธิธรรม บุตรนายคุณ สิทธิธรรม
นายไถง สุวรรณทัต บุตรพระยาสุริยเดชะวิเศษฤทธิ (จาบ)
นายประยูร กาญจนดุล บุตรหลวงชำนาญโกศยศาสตร์ (ใหม่)
นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันทานนท์) บุตรพระพิจิตรโอสถ (รอด)
นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ บุตรนายเหลียง เปี่ยมพงศ์สานต์
นายเกษม อุทยานิน บุตรพระยาบรรหารภูมิสถิต (บุญ)

บรรณานุกรม

- นิภา สืบกินร, รายงานผลการวิจัยเรื่อง “ระบบการศึกษากฎหมายและระบบการศึกษาเพื่อประกอบวิชาชีพทางกฎหมายในประเทศไทย”, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, <http://libdoc.dpu.ac.th/research/112059.pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2564, หน้า 26-46.
- กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, *เรื่องเปิดพระรูป เล็กเซอร์กฎหมายที่ดิน และกฎหมายฝัวเมีย*, (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าวิทวาทีดิษฐ์ รัชพัฒน์ ณ สุสานวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2500), หน้า 1-9.
- ปรีดี พนมยงค์, “คำปราศรัยต่อธรรมศาสตร์บัณฑิต และเนติบัณฑิต นักสันติภาพที่ได้มาเยี่ยม ณ บ้านพักชานกรุงปารีส เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2514” ใน *120 ปีชาตกาล ปรีดี พนมยงค์*, ปรีชา สุวรรณทัต (บรรณาธิการ), (มปท.: มปป., มปป.), หน้า 84-92.
- ปรีดี พนมยงค์, “คำปรารภ” ใน *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*, หลวงประดิษฐ์มนูธรรม, (พิมพ์ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพ พลตำรวจตรี พัฒน์ นิลวัฒนานนท์, 2513), หน้า 1-6.

กรณี 11 ตุลา กับการรักษาพื้นที่ ม.ร.ก.¹

นิพนธ์ ประชาชัย

ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประชาชนเวียดนามกำลังยืนหยัดเพื่อยับยั้งและกำจัดการรุกรานของจักรวรรดินิยม ... ประชาชนอิหร่านกำลังยืนหยัดขบวนการชูตริดและกอบโกยสัมปทานน้ำมันของจักรวรรดินิยม ... นักศึกษากฎหมายและประชาชนอียิปต์จำนวน 7 แสนคนกำลังตะโกนกึกก้องเพื่อขับไล่การยึดครองฯ ของทหารจักรวรรดินิยม ... เป็นกาละอันเดียวกันที่นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองกำลังตะโกนกึกก้องกำหนดสร้างประชาชาติในแผ่นดินไทย เพื่อปลดปล่อยสถานการณ์ศึกษาของประชาชนจากการยึดครองทางการทหารที่กระทำต่อยิ่งกว่าเมืองขึ้น ... เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2494

นับแต่ได้เกิดกรณี 29 มิ.ย. 94 เป็นต้นมา นอกจากที่ทำการของทหารเรือถูกยึดครองโดยทางการทหารบกและทางการตำรวจของรัฐบาลแล้ว ยังพ่วงสถานการณ์ศึกษาของประชาชน คือ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เข้าไปอีกแห่งด้วย มหาวิทยาลัยแห่งนี้จึงต้องปิดทำการสอนตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2494 คณะกรรมการนักศึกษาและนักศึกษาจำนวนหนึ่งได้รุดเข้าพบ พลโท สวัสดิ์ ส. สวัสดิเกียรติ รองนายกรัฐมนตรี และผู้รักษาการแทนผู้ประศาสน์การ กับนายวิบูล ธรรมวิทย์ เลขาธิการมหาวิทยาลัยขอทราบสาเหตุการยึดครอง และกำหนดการเปิดเพื่อเข้าศึกษาต่อไป

เลขาธิการได้ส่งรายชื่อนักศึกษาและอาจารย์บางคนไปยังสันติบาล หาวาร่วมมือกับพวกกบฏ แต่ผลที่สุดปรากฏว่าไม่เป็นความจริง ทั้งพลโท สวัสดิ์ ส. สวัสดิเกียรติ และนายวิบูล ธรรมวิทย์ ชี้แจงต่อนักศึกษาว่าขอให้ออกไปก่อน การเปิดนั้นกำลังวิ่งเต้น

นักศึกษาก็ได้แต่คอยการช่วยเหลือ ล้วงมาอีกสองสัปดาห์ นักศึกษาได้เข้าพบและเสนอว่าขอศึกษาในบริเวณวัดมหาธาตุ หรือท้องสนามหลวง เพื่อมิให้การศึกษาดังชะงัก แต่ก็ได้รับคำยืนยันว่าจะกวาดล้างนักศึกษาเสียก่อน และกำลังติดต่อกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อเข้าไปศึกษาชั่วคราว ผลปรากฏว่า

1 คัดจาก *ธรรมจักรฉบับรวมกำลัง* (ไม่ทราบปีที่ตีพิมพ์) หน้า 4-8, 30-35 โดยได้คงการสะกดไว้ตามต้นฉบับ.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่อนุญาตโดยสถานที่ไม่พอเพียง ทางกรจึงได้จัดสถานที่ใหม่ให้เพียงพอแก่ขีดมิให้ถูกตำหนิว่าไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด นักศึกษาจึงได้ศึกษา ณ เติบับณชิตยสภา (ซึ่งสำนักงานทนายหลายสำนักงานต้องย้ายกันวุ่นวาย และต่อมาทางการทหารยื่นคำขาดให้ทางการมหาวิทยาลัยขนของออกให้เสร็จภายใน 3 ชั่วโมง) และที่โรงเรียนเตรียมอุดม

การศึกษาในสถานที่เพียงเท่ารฐหนู ในสถานที่อัดแอเหมือนหมูในตู้ ต้องศึกษาด้วยความอดทนเป็นพิเศษ เสี่ยงต่อความปลอดภัยในทรัพย์สินและของนักศึกษาหญิง ซึ่งมีข้อพิศุจน์ว่า การช่วยเหลือเช่นนี้ นักศึกษาต้องหยุดและไม่อาจมาศึกษาได้จากจำนวน 2,500 เศษ เหลือเพียง 1,000 คน เศษ นี่คืความพินาศ ทางการศึกษาของเยาวชนอันมีแต่ทรงกับทรุดอยู่แล้ว

ตลอดเวลามีการจับกุม และใส่ร้ายลงโทษนักศึกษา และสับสนด้วยการปล่อยข่าวคินมหาวิทยาลัยกำหนดเวลาและไม่มีกำหนดเวลาในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ

ระหว่างกฎอัยการศึก

นักศึกษาเคียดแค้นและกระวนกระวายใจในการถูกยึดครอง แม้จะเป็นระยะเวลาที่แผ่นดินไทยตกอยู่ในมหันตภัยก็ตามที

กฎอัยการศึกเล็ก

ถ้อยแถลงของรัฐมนตรีมหาดไทย คำแถลงของรัฐบาล ประกอบกับความเห็นต่อสถานะการณ์ของประชาชน และนักศึกษา ได้ช้อยติว่า สถานะการณ์ทั้งภายในและภายนอกเข้าสู่สภาพปรกติแล้ว เมื่อกาลเวลาได้ล่วงมาเป็นเวลา 2 เดือนเศษ นับแต่กรณี 29 มิ.ย. 94 มา ที่สุดคณะรัฐมนตรีได้ลงมติว่าจะประกาศเลิกใช้กฎอัยการศึกในวันที่ 1 กันยายน 2494 นับแต่ 20.00 น. เป็นต้นไป หากไม่มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลง

ข่าวการเปิดมหาวิทยาลัยยังคงมีดมนสำหรับนักศึกษาและประชาชนทั่วไป นักศึกษา โดยเฉพาะคณะบัญชีซึ่งเป็นนักศึกษาหญิงกว่าครึ่งหนึ่ง เริ่มวิพากษ์วิจารณ์การยึดครองแบบถาวร ของทางการทหารอย่างรุนแรง และทวีความร้อนแรงยิ่งขึ้นหลังจากกฎอัยการศึกได้ยกเลิกโดยเด็ดขาดเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2494 เวลา 10.00 น.

ลมปากของนักการเมือง

ความไม่พอใจต่อการยึดครองแบบถาวรของทางการทหารบกรได้เกิดปฏิกิริยาอย่างรุนแรง เห็นได้จากบทความต่าง ๆ ซึ่งโจมตีในหน้าหนังสือพิมพ์ และจับกลุ่มหรือเพิ่มหัวข้อการสนทนาของชนทุกชั้น ซึ่งล้วนแต่คัดค้านการกระทำแบบอำนาจเป็นธรรมต่อการเคลื่อนไหวของประชาชนทุกคนและนักศึกษา นักการเมือง นักการทหาร และผู้รักษาผลประโยชน์ (จอมปลอม) ของมหาวิทยาลัยได้โฆษณาชวนเชื่อเพื่อยับยั้งความร้อนแรงของนักศึกษาและประชาชน

รัฐมนตรีเลียง ไชยกาล ให้สัมภาษณ์ว่าจะได้คืนในเร็ววัน พลเอก ผิน ชุณหะวัณ กล่าวว่าสังคมนั้นแล้วแต่วันที่ 21 กันยายน เพราะการยึดครองหมดความจำเป็นนานแล้ว พลโท สวัสดิ์ ส. สวัสดิ์เกียรติี ว่าจะได้คืนในเร็ววันภายใน 15 วัน นายวิบูล ธรรมวิทย์ ว่าจะได้คืนในระยะสั้น ๆ นี้ ...

นักศึกษาลงนามขอมหาวิทยาลัยคืน

“ประชาชนเท่านั้นที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชน” ต่อคำขวัญอันนี้นักศึกษาทุกคนรู้และตระหนักดีว่า ถ้อยแถลงของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนแต่เป็นกลเม็ดซึ่งเลื่อนลอยทั้งในสภาพอันสูงเกียรติและในสถานที่อื่น ๆ มาแล้ว ...

รากฐานของความสามัคคีอันแน่นแฟ้น ด้วยความเห็นชอบร่วมกัน และด้วยความยึดมั่นในกำลังของประชาชน นักศึกษาจึงได้พร้อมกันเปิดการลงนามในหนังสือร้องขอให้รัฐบาลดำเนินการคืนมหาวิทยาลัยโดยด่วน ... การเคลื่อนไหวครั้งนี้ แม้จะได้รับการคุกคามจากสมุนของรัฐบาล ซึ่งดำรงตำแหน่งในมหาวิทยาลัยอย่างหนัก ต่อการขัดขวางในทุกแบบทุกวิธีของชนชั้นปกครอง เพื่อยับยั้งการลงนามครั้งนี้ แต่นักศึกษาทุกคนได้รวมการยื่นหยัด ร่วมกันก่อให้เกิดพลังอย่างมหาศาลลงนามสนับสนุนการร้องขอรัฐบาลให้คืนมหาวิทยาลัยโดยด่วน เป็นจำนวนถึง 1,000 คนเศษ ซึ่งเป็นร้อยละ 90 ของนักศึกษาซึ่งอาจมาฟังคำบรรยายได้ในสภาพการณ์เช่นนี้ ...

คำขาดของผู้ใหญ่บางคนทางการทหาร

ทหารยื่นคำขาด ม.ธ.ก. เป็นหัวหน้าและข่าวหนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับ ในวันที่ 26 กันยายน 2494 ต่อมารัฐบาลตกลงรับเงื่อนไขของทางการทหารซึ่งตั้งมา 4 ประการ

1. ม.ธ.ก. เคยเป็นของทหารมาก่อน ยุคนี้อทหารเพื่อจึงขอคืน
2. เพื่อรักษาพระราชวังหลวง
3. เกี่ยวกับปัญหายุทธศาสตร์ คุ่มเส้นทางคมนาคม
4. เกี่ยวกับสถานะการณ์ทางด้านอินโดจีน

คำขาดของทางการทหารเปรียบเสมือนสายฟ้าฟาดลงบนประชาชนชาวไทยทั้งมวล ทุกคนลงความเห็นว่าเป็นการใช้อำนาจเป็นธรรมของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น และทุกคนรำพึงว่าศูนย์สิ้นแล้ว ซึ่งสัญญาณอันควรคู่กับระบอบประชาธิปไตยของแผ่นดินไทย

กรรมการเพื่อพิจารณาทางเหมาะสม (ชื่อขायมหาวิทยาลัย)

ต่อมาได้มีการจัดตั้งกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณาทางเหมาะสมขึ้น 5 นาย คือ พลโท สวัสดิ์ ส. สวัสดิ์เกียรติ นายเลียง ไชยกาล พระคุณยภาคสุวัฒน์ พลเอก ผิน ชุณหะวัณ และนายวิบูล ธรรมวิทย์ เมื่อได้พิจารณาแล้ว ส่วนข้างมากลงความเห็นว่าจะให้ ม.ธ.ก. แก่ทางการทหาร ส่วนนักศึกษาควรขยับขยายหาที่ใหม่ต่อไป

นักศึกษายินห์ติดต่อไป

แม้จะมีคำขาดของทางการทหาร แม้ผู้รักษาผลประโยชน์ของนักศึกษาจะได้ขายตัวเองเพื่อลาภสักการะทางการเมือง ด้วยการใจนรับหน้าที่กรรมการพิจารณาทางเหมาะสม (ชื่อขायมหาวิทยาลัย) และการคุกคามนักศึกษาจะหนักมยิ่งขึ้นก็ตาม นักศึกษา ม.ธ.ก. คงยืนหยัดต่อไปดังนี้

1. ยื่นหนังสือร้องขอต่อรัฐบาลคืน ม.ธ.ก. ทันที เมื่อวันที่ 28 กันยายน 2494 เวลา 9.00 น.
2. ติดต่อขอความร่วมมือจากหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากให้ความสนับสนุนอย่างเข้มแข็ง
3. วิงวอนประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน และสมาชิกวุฒิสภา ขอให้สนับสนุนการร้องขอและการเคลื่อนไหวของนักศึกษาครั้งนี้
4. ขอความร่วมมือไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล แพทย์จุฬาลงกรณ์ สหกรณ์ และโรงเรียนอาชีวะชั้นสูงต่าง ๆ

5. วิงวอนเยาวชน และประชาชนโดยทั่วไป

ซึ่งทุกฝ่ายได้ร่วมกระทำการยืนหยัดอย่างเด็ดเดี่ยวตอบโต้ทางการทหารพอจะประมวลได้ดังนี้

ก. การยึดครอง ม.ธ.ก. ภายหลังเลิกกฎอัยการศึกเป็นไปโดยปราศจากอำนาจและโดยขาดความสมัครใจของนักศึกษา ข้อที่อ้างว่าเป็นไปโดยอภัยาคัยไมตรีจึงฟังไม่ได้

ข. การอ้างพงศาวดารนั้นรับฟังไม่ขึ้น มิฉะนั้นทุกอย่างจะถอยหลังเข้าคลองหมด

ค. การกล่าวอ้างถึงเกียรติของทหารในการยึดครอง ม.ธ.ก. จะเป็นไปในทางเสื่อมเกียรติมากกว่า ซึ่งทหารเกือบทั้งหมดก็ไม่เห็นด้วยในการยึดครองนี้

ง. ปัญหายุทธศาสตร์ ความจำเป็นและความปลอดภัย ก็เป็นข้ออ้างที่เลื่อนลอย เพราะในคณะรัฐมนตรีที่ดี ในทางการทหารก็ดี ปรากฏว่าขัดแย้งกันเอง ฝ่ายหนึ่งว่าควรคืน อีกฝ่ายว่าไม่ควรคืน ส่วนการศึกษาของชาติซึ่งมีแต่ทรงกับทรุดอยู่แล้ว ยังไม่จำเป็นแก่ชาติอีกหรือ ถ้าเป็นความจริงอย่างที่ทางการทหารอ้าง อย่าว่แต่เท่านั้นเลย แม้แต่ชีวิตก็ยอมสละได้

ส.ส. และ ส.ว. เข้าร่วมรณรงค์

คำขาดของทางการทหารกลายเป็นปัญหาเรื้อรังของ ส.ส. และ ส.ว. แล้ว ส.ส. หลายนายได้มีหนังสือทวง ม.ธ.ก. คืนจากจอมพล ส.ส. อีกมากท่านได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลในกรณีนี้ เช่น นายแพทย์เจริญ สืบแสง ส.ส.ปัตตานี ประธานกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย นายเพทาย โชตินุชิต ส.ส.ธนบุรี นายใหญ่ ศวิตชาติ ส.ส.นครสวรรค์ นายกิจจา วัฒนสินธุ์ ส.ส.ฉะเชิงเทรา นายนิวัติ ศรีวรรณันท์ ส.ส.ร้อยเอ็ด และ

นายสานนท์ สายสว่าง ส.ส.นครปฐม เป็นต้น จนนหนังสือพิมพ์ได้ใช้คำว่า ส.ส. ระดมกระทุ้งเล้งงานรัฐบาล
กรณียึดครอง ม.ธ.ก.

อีกก้าวหนึ่งของการเคลื่อนไหว

นักศึกษาทุกคณะแทบจะวางมือจากการศึกษา มีการจับกลุ่มวิจารณ์ เร่งเร้า และเรียกร้องความสามัคคี
แม้คณะบัญชีซึ่งครั้งต่อครั้งเป็นนักศึกษาหญิงก็ร่วมการเคลื่อนไหวอย่างไม่ลดละ การนัดหมาย การเรียกร้อง
เพื่อไปฟังและสำแดงกำลังในวันกระทำสภา ในการนี้ได้ขยายลูกกลมรวมกับไฟฟ้าไปในหมู่นักศึกษาและ
เยาวชนทุกสำนัก เมื่อทราบข่าว กระทุ้ง ม.ธ.ก. ได้บรรจุเข้าระเบียบวาระวันที่ 11 ตุลาคม 2494 นี้แน่นอน

ก่อนวันประขามติ

10 ตุลาคม 2494 การระดมกำลังเรียกร้องความสามัคคี ความพร้อมเพรียงได้กระทำโดยเปิดเผย
และไม่วันหวาดต่อการคุกคามใด ๆ การพูดเร่งเร้าได้กระทำในห้องบรรยายทุกห้อง ใบเชิญชวนการไปฟัง
ถูกแจกไปทั่วทุกแห่งหน ด้วยความร่วมมือและการยินยอมของนักศึกษาทุกคณะ นี่คือนานของประขามติ
ในแผ่นดินไทย

คำเรียกร้องเนื่องในการชุมนุมหน้ารัฐสภา

เพื่อตัวของท่านเอง เพื่อการศึกษาของชาติ เพื่อมหาวิทยาลัยอันเป็นที่รักของเรา และเพื่อเยาวชน
รุ่นหลัง ๆ ท่านนักศึกษา เราขอเชิญชวนและขออ้อนวอนท่านให้ไปร่วมชุมนุมหน้ารัฐสภาเพื่อฟัง
ผลการตอบกระทู้ถามในเรื่องที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยของเรา ในวันพฤหัสบดีที่ 11 เดือนนี้ เวลา
9.30 น. หากท่านเชื่อว่าท่านเป็นนักศึกษาแห่ง ม.ธ.ก. เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ เราหวังอย่างยิ่งที่จะได้
เห็นความพร้อมเพรียงจากท่านอีกวาระหนึ่ง

- นักศึกษาแห่ง ม.ธ.ก.

การตีโต้ของผู้ซื้อขาย ม.ธ.ก.

รุ่งอรุณของ 11 ตุลาคม 2494 นั้นเอง แม้เขาจะมีความสามารถ แต่ไม่ใช้ความสามารถ และสมยอมกัน
เพื่อทำลายสถานการศึกษาของนักเรียน แม้เขาจะเป็นผู้พิฆาตนักศึกษา ผู้เคลื่อนไหวสันติภาพ เพื่อพิทักษ์
มนุษยชาติ เขากลับยังห้ามปรามการต่อคุกคามและจะลงโทษอย่างหนัก ให้นักศึกษาตั้งอยู่ในความสงบ และ
หยุดทำยว่า เขาไม่ทอด (แต่) ทิ้งนักศึกษาเลย ... คำเตือนนั้นไร้ผล ใบปลิวคำเตือนซึ่งได้แจกจ่ายโดยสมุน
ของเขาได้ถูกนักศึกษาทำลายอย่างยับเยิน ฉีกกระจายเป็นเศษกระดาษ ... บ้างก็ว่าจะเอาไปจดคำบรรยาย ...
ผู้แจกได้รับการตะโกนขับไล่อย่างหนักจากนักศึกษา ยิ่งกว่านั้นนักศึกษา 2 คณะได้สำแดงการยื่นหยัดภายใต้
คำขวัญว่า “นักศึกษาต้องรักษาผลประโยชน์ของนักศึกษาและประชาชน” “นักศึกษาจงสามัคคีกันให้
แน่นแฟ้น” ได้ก่อให้เกิดการสไตรค์หยุดเรียน 1 วัน รวมกลุ่มกันอยู่นอกห้องบรรยาย นี่คือนานอันเริ่มจะกล้า
ของประขามติ

อรุณแห่งวันประชาธิปไตย

8.45 น. ของวันที่ 11 ตุลาคม นักศึกษาทั้งหมดที่หยุดเรียนได้รวมกลุ่มเตรียมตัวขึ้นขบวนรถยนต์ ซึ่งได้จอดรออยู่แถวหน้าเนติบัณฑิตยสภา

“ที่หมายข้างหน้ารัฐสภา เคลื่อนขบวน” นักศึกษานายหนึ่งตะโกนว่า ขบวนรถยนต์เริ่มเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่ละคันเป็นลำดับ

หน่วยสมทบ ... ตลอดระยะทางที่จะไปสู่เป้าหมาย-รัฐสภา นักศึกษาทั้งชายหญิงได้ยืนคอยรถประจำทาง ทุกกระยะ บ้ายเสียงไซโยดังก้องถนน ... นั่นคือเสียงของประชาชน ผู้ยืนหยัดเพื่อประโยชน์ของประชาชน

รถนำขบวนเลี้ยวจอดหนึ่ง หน้ากองบังคับการตำรวจนครบาล วังปารุสกวัน นักศึกษาทยอยลงมาตั้งอยู่ในความสงบแต่เข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว นี่คือเอกจิตของกองทัพธรรมค่ายท่าพระจันทร์

ในทีนั้นเอง เขาวชนหลายสำนักเข้าร่วมการต่อสู้ยืนหยัดเพื่อปกป้องสถาบันการศึกษาของประชาชน อันประกอบด้วยนักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ โรงเรียนอาชีวะชั้นสูง โรงเรียนมัธยม รวมประมาณ 200 คนเศษ ต่างเข้าสัมผัสมือและทักทายกันด้วยความตื่นตันใจ ทุก ๆ คนทราบดีว่า ภารกิจอันยิ่งใหญ่ที่รอคอยเขาอยู่ ... ได้มาถึงแล้วในวันนี้

สหาย นักศึกษาจำนวนมากซึ่งไปรอคอยอยู่แล้ว ก็ได้เข้าร่วมขบวนด้วยจำนวนมหาศาล

การเดินขบวนของนักศึกษา ม.ร.ก. วันที่ 11 ตุลาคม 2494

ตำราจเตรียมพร้อมตามเคย

สิ่งแรกที่นักศึกษาเห็น ก็คือ รถตำราจนครบาล 5 คัน จอดเรียงรายหน้าประตูทางเข้ารัฐสภา ในสภาพเตรียมพร้อมอาวุธครบมือ 50-60 คน เรียงรายรอบลาน ด้านขวา ตำราจในเครื่องแบบพกกระบองเรียงรายเป็นจุด ๆ แน่นขนัด

หันไปด้านซ้ายมือ รถถังสเติกเฮาว์พร้อมด้วยปืนกลเบรนกัน เปิดฝักลุ่มออก หันปากกระบอกมาขบวนนักศึกษา เหล่านี้คือกำลังของชนชั้นปกครอง แต่เขาวงกตทั้งหมดเดินไปที่ละก้าว ๆ ด้วยความเด็ดเดี่ยวไม่หวาดต่อกำลังอันก้าวร้าวมันเลย

นักศึกษาจับกันเป็นกลุ่ม ๆ เรียงรายใกล้ตึกรัฐสภา แน่นในสโมสรรัฐสภาจนล้นออกมานอกสโมสร และออแน่นอนได้เงาต้นมะขาม ข้างสโมสรรัฐสภา

ส.ส. ปราศรัย

ขณะกระทู้ ม.ธ.ก. ยังไม่เข้า ส.ส.สงขลา นายคล้าย ละอองมณี ได้กล่าวปราศรัยว่า “ม.ธ.ก. ได้ผลิตบุคคลออกมารับตำแหน่งต่าง ๆ ของประเทศเป็นอันมาก ย่อมแสดงว่า ม.ธ.ก. คือ กลไกอันสำคัญอย่างยิ่งยวดของประเทศ เป็นสถาบันเพื่อคนจน แม้แต่เขาเองก็ได้มาจากสถาบันแห่งนี้ ...” นักศึกษาปรบมือเป็นระยะ ก็พอดีนายร้อยตำราจเอกของสภาได้เข้าไปขอร้อง การปราศรัยจึงชะงัก

ดาวร้ายแห่งสภาเข้าวุ่นวาย คือ นายฉ่ำ จำรัสเนตร์ ได้สำแดงการกินแดด และยืนยันว่า จอมพลคือ พ่อของเขา ซึ่งกลายเป็นฉากขบขันผ่นความเคร่งเครียดได้เล็กน้อย

กระทู้ ม.ธ.ก. เข้าแล้ว

เสียงตะโกนกู่ก้องเพื่อแจ้งแก่สหายซึ่งอยู่ตามจุดต่าง ๆ ทุกคนวิ่งมาจุดเดียวกัน คือ หน้าสโมสรรัฐสภาซึ่งมีเครื่องกระจายเสียงดังพอสมควรถ่ายทอดให้นักศึกษาฟัง

เพทหายเริ่มต้นด้วยเสียงอันหยุดแน่นและร้อนแรง ซึ่งได้รับการปรบมือและไชโยเป็นเกียรติจากนักศึกษาตลอดระยะเวลา

ส่วนพลโท สวัสดิ์ ส. สวัสดิ์เกียรติ ได้ตอบเป็นใจความดังนี้

1. เหตุการณ์สืบเนื่องต่อกันมาจากกรณี 29 มิ.ย. ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องเข้าใช้
2. ไม่มีอำนาจอะไรที่จะเข้ายึดครอง แต่เขาอยู่ด้วยอัธยาศัยไมตรี (เสียงฮา)
3. มีความจำเป็น และเกี่ยวกับความปลอดภัยซึ่งพูดไม่ได้ (แน่นอน)

พลโท สวัสดิ์ ส. สวัสดิ์เกียรติ

4. เรื่องเวลา ตอบไม่ได้ไม่แน่นอน (นักศึกษาได้ตะโกนแสดงความไม่พอใจหนักยิ่งขึ้น)

แต่ละคำตอบเช่นนี้ ย่อมแสดงเจตนาของผู้ตอบและรัฐบาลว่าจะยึดเอาทั้งที่ไม่มีอำนาจนี้ละ จะว่าอย่างไรละ ไบหน้าของทุกคนหม่นหมองและเคร่งเครียด เต็มไปด้วยความผิดหวัง ดวงตากลุโงงและร้อนแรง

ขอเผชิญจอมพล

เสมือนสายฟ้าฟาด ทุกคนกรูเข้าล้อมตึกรัฐสภา จุกันใดทุกแห่งที่จอมพลจะลงมาได้ เขาคอยพบจอมพล นักศึกษาหญิงแห่งคณะบัญชีกล่าวว่า “ถ้าไม่ยอมให้พบวันนี้ จะคอยจนค่านี้นี้แหละ” เสมือนแรงกระตุ้น นักศึกษาริบรุดกันไปชุมนุมหน้าตึกรัฐสภา

การประชุมชะงัก

การรวมกำลังของนักศึกษา ประมาณ 2,500 คน ได้ยังให้เกิดการสับสนอลหม่านก็ก้องด้วยเสียงตะโกนว่า ขอพบจอมพล! ขอพบจอมพล! สภาของชาติซึ่งกำลังประชุมหยุดชะงักทันที

มาลัยแด่นักต่อสู้

เมื่อนายแพทย์ โชตินุชิต ได้ก้าวเข้ามาสู่วงล้อมของนักศึกษา ๆ ต้อนรับกันเกรียวกราว สวมพวงมาลัยหลายพวงให้อนุสรณ์เล็กน้อยแก่การต่อสู้ เพื่อนักศึกษาและประชาชน พร้อมกับพากันแบกขึ้นบำแห่แหน

ผู้แทนพิเศษ

ผู้แทนพิเศษหนึ่งชุดประกอบด้วยนักศึกษาทุกคณะได้ถูกแต่งตั้งขึ้น และวิงวอนนายแพทย์ โชตินุชิต ได้พาเข้าพบจอมพล แต่นายแพทย์ โชตินุชิต สายหน้าว่า “จะพบทำไม เขาตอบแล้วว่าไม่แน่นอน จะดำเนินการต่อไป ขอให้พวกเรากลับ”

เปล่า ไม่มีใครขยับเขยื้อน ทุกคนตรงอยู่กับสนามหญ้าเขียว ๆ หน้าตึกรัฐสภาและมีเสียงตะโกนว่า “ไม่ได้พบจอมพลไม่กลับ”

สำแดงประชามติ

“แพทย์ห้ามแล้วยังไม่ยอมกลับ” ส.ส. นายหนึ่งเข้าไปบอกจอมพล ซึ่งก็ยังไม่ยอมลงมาพบ

“พวกเราตะโกนให้จอมพลลงมาพบพร้อมกันเดี๋ยวนี้ 1-2 พบจอมพล! พบจอมพล! พบจอมพล!” นักศึกษาหญิงชายตะโกนขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกัน นี่แหละคือประกาศิตของประชาชน

สมาชิกสภายืนกันสับสนบนระเบียบสภา ผู้สื่อข่าว ม.ธ.ก. โผล่หน้าต่างโบกผ้าเช็ดหน้า แต่นักศึกษาหาได้เอาใจใส่ไม่ นักศึกษาตะโกน ตะโกนเพื่อบังคับให้ประมุขของรัฐบาลลงมาพบและรับข้อเสนอของเขา

ฉับพลันนั่นเอง จอมพลในชุดสูทสีเทาปรากฏกายขึ้น และก้าวลงบันไดตึกรัฐสภาที่ละชั้นด้วยความเคร่งขรึม สิบบุหรืติด ๆ กันหลายครั้ง แต่ละจอมพลกำลังตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่อประชาชน เขากำลังจํานนต่อมตินักศึกษา

นักศึกษาหญิงขาน้องลงด้วยความสงบ และเด็ดเดี่ยว ก้าวแรกที่จอมพลเหยียบลงพื้นดิน ผู้แทนพิเศษ
กรูเข้ามาพบนักศึกษา ไชโยให้แก่ความเด็ดเดี่ยวและการกล้าเผชิญหน้ากับนักศึกษา ไชโย ไชโย ไชโย นี่คือ
เสียงขานรับความเด็ดเดี่ยวของจอมพล

“ขอ ม.ธ.ก. คืน จอมพล!” คือ เสียงตะโกนเป็นกลุ่ม เป็นระยะของนักศึกษา ขณะที่เขากำลังก้าว
เข้ามาเผชิญหน้าที่ชุมนุมนักศึกษา

“ได้ ต้องคืนให้แน่” เขาเปิดการปราศรัยในฐานะผู้จ่านต่อประชาชาติ

“เมื่อไรครับ” ผู้แทนพิเศษนายหนึ่งรุกคืบคืบ

“ทหารเกาหลีจะมาพักพื้นชั่วคราว แล้วจะได้ส่งกลับกรมกอง ซึ่งคาดว่าไม่ช้า”

“ขอกำหนดเด็ดขาด เพราะนักศึกษาจะสอบธันวาคมนี้”

“ได้ ต้องได้เข้าที่เดิมภายในธันวาคม และลงท้ายด้วย

คำว่า “ลูกหลานกันทั้งนั้น...”

เราได้ชัยชนะแล้ว เราได้ ม.ธ.ก. คืนแล้ว นักศึกษา
ตะโกนอย่างสับสน

ทุกคนปลื้มปิติ ทุกคนอดที่จะขอบคุณและสรรเสริญ
ความเด็ดเดี่ยวของเขามิได้ จึงตะโกนขึ้นพร้อมกันว่า
“จอมพลจงเจริญ”

และเพื่อความมั่นคงของสถาบันการศึกษาของ
ประชาชนอันกำเนิดพร้อมกับระบอบเริ่มต้นประชาธิปไตย
“ม.ธ.ก. จงเจริญ”

สหายนักศึกษาทั้งหลาย จงสามัคคีกันให้แน่นแฟ้น!

ไม่มีอะไรจะขัดขวางการต่อสู้เพื่อสิทธิผลประโยชน์
ของนักศึกษาและประชาชนได้!!

เหนือสิ่งอื่นใด คือ ประชาชาติ!!!

5 พฤศจิกายน ธรรมศาสตร์สามัคคี¹

สมโชติ โรจนสุวรรณ

ภาพ: ภัตติมา ภูษรินทร์

ประติมากรรม “วันธรรมศาสตร์สามัคคี” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ชั่วระยะเวลา 4 ปีที่ล่วงมา วันที่ 5 พฤศจิกายนถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งของมวลนักศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยคณะกรรมการนักศึกษามีมติให้ถือเป็นวัน “ธรรมศาสตร์สามัคคี” และได้จัดงานเฉลิมฉลองอย่างมโหฬารเป็นประจำทุกปีมา จึงคงมีนักศึกษาเป็นจำนวนไม่น้อยที่สงสัยว่า วันที่ 5 พฤศจิกายนนี้มีประวัติและความเป็นมาสำคัญแก่มวลนักศึกษาอย่างไร

1 คัดจาก *ธรรมศาสตร์* (หนังสือพิมพ์สโมสรมหาวิทยาลัย) ฉบับที่ระลึกวันธรรมศาสตร์สามัคคี 5 พฤศจิกายน 2498, หน้า 1-6.

เพื่อแก้ความข้องใจในปัญหาข้อนี้ จึงใคร่ย้อนรำลึกไปสู่เหตุการณ์ในอดีต 4 ปีที่ล่วงมา เพื่อความทรงจำ และความเข้าใจของเพื่อนนักศึกษา แต่อย่างไรก็ดี ใคร่ขอชี้แจงปรับความเข้าใจเสียก่อนว่า ผู้เขียนมิได้มีเจตนา อย่างหนึ่งอย่างใดที่จะเอาความหลังซึ่งกำลังจะเลื่อนไปจากความทรงจำ เพราะถูกอิทธิพลที่ไม่เป็นธรรมขึ้นมา กล่าวเพื่อทับบมบุคคลใด มิได้มีเจตนาหรือพินความหลังอันเป็นเรื่องขมขื่นให้ลูกโซนขึ้นในดวงจิตของบุคคลใด และก็มีได้มีเจตนาหรือพินความทรงจำเพื่อโจมตีบุคคลใด หากมีแต่ความมุ่งประสงค์อันเดียวที่จะนำเพื่อน นักศึกษาทั้งหลาย ให้น้อมรำลึกและคารวะต่อวีรกรรมของนักศึกษาเราเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2494 เพื่อ เพื่อนนักศึกษาจะได้ทราบถึงมูลเหตุความเป็นมาของวันที่ 5 พฤศจิกายนว่า ประวัติศาสตร์ของชาวโดมอันนี้ มีความสำคัญแก่ชีวิตและความเป็นอยู่ของนักศึกษาในปัจจุบันอย่างไร เพราะอดีตย่อมจักเป็นนิทศน์อุทาหรณ์ อันดีสำหรับอนาคต หากอดีตใดมีแต่ความขมขื่น มีแต่ข้อบกพร่อง ก็จักได้จัดการแก้ไขให้ดีขึ้นในอนาคต และ หากอดีตใดมีแต่สิ่งที่น่าจะเป็นแบบฉบับอันดีงามในภายหน้าก็จะได้เป็นตัวอย่างอันพึงยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ ในอนาคต

เนื่องมาแต่จุดดำแห่งประวัติศาสตร์การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย กล่าวคือ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2494 ได้เกิดการจลาจลชน ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “กบฏแมนฮัตตัน” ยังผลให้ ทางรัฐบาลต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกและต้องใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามอยู่หลายวัน ในการปราบปราม ครั้งนี้ทางราชการอ้างความจำเป็นที่จะต้องรักษาสถานการณ์ของบ้านเมืองในภาวะฉุกเฉินได้ กองทัพบกจึงได้ เข้ายึดครองบริเวณสถานที่ทั้งหมดของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ซึ่งก็เป็นส่วนน้อยที่เหลือจากการยึดของ กรมการรักษาดินแดน) ไว้ ในขณะที่นักศึกษาต้องเที่ยวเร่ร่อนไปอาศัยเรียนที่เนติบัณฑิตยสภาบ้าง ที่โรงเรียน เติร์ชมอุดมศึกษาบ้าง ยังผลให้นักศึกษาต้องไปได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยสถานที่เรียนคับแคบ ไม่พอแก่จำนวนนักศึกษาต้องเรียนกันในเวลาเย็นและค่ำ ต้องจุดเทียนเรียนกัน ต้องกลับบ้านค่ำ ๆ มีด ๆ และ ยิ่งใกล้กำหนดสอบเข้ามาทุกที ๆ

ครั้นวันที่ 6 กันยายน 2494 ทางรัฐบาลประกาศยกเลิกกฎอัยการศึก ทางกองทัพบกแถลงจะคืนสถานที่ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ภายในวันที่ 21 กันยายน 2494 เพราะทางราชการทรมานความจำเป็น ที่จะต้องใช้สถานที่นี้ต่อไป

แต่แล้ววันที่ 28 กันยายนนี้เองก็มีข่าวว่า ทางกองทัพบกได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีขอซื้อสถานที่ทั้งหมด ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยจำนวนเงิน 5 ล้านบาท เพื่อใช้เป็นที่ตั้งกรมกองทหาร คณะรัฐมนตรีจึง แต่งตั้งกรรมการขึ้น 5 นาย เรียกว่า “คณะกรรมการเพื่อพิจารณาหาทางเหมาะสม” พิจารณาข้อเสนอ ของกองทัพบก และคณะกรรมการชุดนี้ได้ประชุมปรึกษาลงมติเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2494 ตกลงขายสถานที่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ตามข้อเสนอของกองทัพบก และให้นักศึกษาขยับขยาย หาที่อยู่ใหม่ นักศึกษาทุกคนเมื่อทราบข่าวก็สะท้อนใจ และคิดไม่ถึงว่า แผ่นดินใต้โดมผืนน้อยริมฝั่งเจ้าพระยา อันเป็นสถานที่ที่เรารักยิ่งเสมอดวงใจและได้ช่วยกันทะนุถนอมฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มาได้เป็นเวลาถึง 19 ปี จะต้องสูญเสียไป

ความเดือดร้อน ความทุกข์ยากที่มีอยู่ก่อนแล้ว ก็ยิ่งสุ่มประดังเข้ามาเพื่อความหวังอันสุดท้ายที่จะได้ “ธรรมศาสตร์” อันเป็นที่รักกลับคืนมา จึงได้ร่วมกันหาทางออกโดยสงบ เปิดเผย และถูกต้อง นักศึกษา นับจำนวนพันได้ร่วมลงนามยื่นหนังสือร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อรัฐบาล ขอให้คืนสถานที่ศึกษา และ วิวอนไปยังบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้มีเกียรติ บรรดานักหนังสือพิมพ์ เพื่อขอความเป็นธรรมและ ความเห็นอกเห็นใจ ก็บรรลุผล โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลูกเหลืองแดงท่านหนึ่ง นายเพทาย โชติธุชิต

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดธนบุรี ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลในกรณีนี้ขึ้น และได้รับบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมในวันที่ 11 ตุลาคม 2494

เพื่อให้ได้รับทราบผลการประชุมที่ถ่วงแท้และรวดเร็วทันกับความเร่าร้อนใจ นักศึกษาจำนวนกว่า 2,000 คน จึงได้ร่วมไปชุมนุมฟังผลการอภิปรายในวันนั้น แต่จากผลการอภิปราย ความหวังทั้งหลายแหล่งที่รอคอย ความหวังที่จะได้รับความเป็นธรรม เพื่อจะได้มีโอกาสกลับคืนสู่สถานที่เดิมก็พลันสลายลง เพราะทางการทหารยังยืนยันต้องการใช้สถานที่ของมหาวิทยาลัยต่อไป

สุดซึ้งใจ สุดฝืนที่จะทนทนต่อความเดือดร้อนอีกต่อไป สุดฝืนที่จะต้องเร่ร่อนไร้ที่พำนักนักศึกษาต่อไป นักศึกษาทั้งหมดจึงร่วมใจกันเป็นครั้งสุดท้าย ร้องเรียนต่อ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีชี้แจงถึงความเดือดร้อนแสนเข็ญนานปีการที่ได้รับ และก็ด้วยความเมตตากรุณาของท่านที่มีต่อนักศึกษาอันเปรียบเสมือนลูกหลาน ท่านจึงรับจะคืนสถานที่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ภายในเดือนธันวาคม 2494 ก่อนการสอบไล่สมัยแรก

และแล้วเช้าวันที่ 5 พฤศจิกายน 2494 ยามอรุณเบิกฟ้า ขบวนการบรรทุกนักศึกษาจำนวนพันซึ่งกลับจากการท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์ก็ทยอยเข้าสู่ประตูมหาวิทยาลัยพร้อมกับเสียงกังวานของ “มอญูดาว” กล่อมขวัญโดม จากสำเนียงอันหนักแน่น และจากจิตใจของนักศึกษาทั้งหญิงชาย วันนั้นภายในมหาวิทยาลัยมีแต่ความสดชื่นและรื่นเริง เป็นอรุณใหม่ที่เรได้กลับคืนเข้าสู่ภายในมหาวิทยาลัย ณ ภายใต้โดมอันเป็นสุดที่รักและทะนุถนอมแห่งนี้ ด้วยความปรีดาปราโมทย์ใจ

ดังได้กล่าวความเป็นมาในอดีตโดยสังเขป จึงเห็นได้ว่า วันที่ 5 พฤศจิกายนนี้เปรียบเสมือนเป็นอรุณรุ่งที่เริ่มต้นชีวิตใหม่ของโดม สถาบันอันสูงส่งที่มีสมญาว่า “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” ของลูกโดมมวลเหลืองแดงทุกคน เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่อันมีพื้นฐานที่ก่อกำเนิดมาแต่พลังอันเกรียงไกรของมวลนักศึกษา ด้วยความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกันเป็นเอกภาพช่วยกันฟันฝ่าอุปสรรคและความยากลำบากที่ต้องเผชิญอยู่ของมวลนักศึกษา และด้วยความรักมั่นทะนุถนอมในศักดิ์ศรีของชาวโดม เราจึงได้กลับมามีชีวิตอยู่ภายใต้โดมนี้อีก เป็นการแสดงออกซึ่งสามัคคีธรรมอันล้ำเลิศ และก็ด้วยสิ่งนี้สิ่งเดียวมิใช่หรือที่พาเราฟันฝ่าอุปสรรคและภัยอันตรายทั้งหลายมาได้ ด้วยเหตุนี้เราจึงได้จัดงานเฉลิมวันที่ 5 พฤศจิกายนของทุก ๆ ปี โดยให้ชื่อว่า “วันธรรมศาสตร์สามัคคี” เพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความสามัคคีอันแน่นแฟ้นของพวกเราทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต

บัดนี้วันที่ 5 พฤศจิกายน ได้เวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งหวังว่าอย่างน้อยคงจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นเตือนความทรงจำของพวกเราให้ต็มเต๋และแจ่มกระจ่างในพลังของความสามัคคี เพื่อจักได้ช่วยกันมอบและพลีความรักมั่นให้แก่ศักดิ์ศรีของชาวโดมอีกต่อไป และช่วยกันรักษาความสามัคคีนี้ให้คงแจ่มจรัสจรัสอยู่ในจิตสำนึกของชาวธรรมศาสตร์ทุกคนชั่ววันจิวันรันดร์

เนื่องในโอกาส “วันธรรมศาสตร์สามัคคี 2498” ใครจะได้มอบคำขวัญไว้ต่อเพื่อนนักศึกษา และเชื่อว่าคงไม่มีคำขวัญใดจะทรงค่าและทรงพลังยิ่งไปกว่านั้น คือ **นักศึกษาจงสามัคคี!!!**

ความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทย กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในธรรมศาสตร์

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม

บทนำ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วง 50 ปีแรกของการก่อตั้ง คือ พ.ศ. 2477-2527 เป็นมหาวิทยาลัยที่มีฐานทางวิชาการอยู่ที่ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในสมัยนั้นอาจมีความเหมาะสมกับสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำแห่งหนึ่งของประเทศไทย

เมื่อสภาพสังคมเศรษฐกิจของโลกและประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไป การไม่พัฒนา ฐานทางวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้ทำให้ฐานะการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศค่อย ๆ ลดลง จนกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่ล้าหลัง อาจกลายเป็น มหาวิทยาลัยชั้น 2 ของประเทศ เพราะไม่สามารถสนองตอบตามต้องการของประเทศ หรือสังคมไทยได้อย่างเหมาะสมกับการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ

ความล้าหลังของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเกิดจากปัจจัยทางการเมืองที่ควบคุมความเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยขาดผู้นำทางวิชาการหรืออธิการบดีที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัย ให้ทันการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศและของสังคมโลก

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เกิดขึ้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ในขณะที่เดียวกันระบบผู้นำของมหาวิทยาลัย ก็ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเมื่อปี พ.ศ. 2518 เมื่ออาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้ขึ้นมาเป็นอธิการบดี นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขึ้นมาเป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ได้เริ่มต้นวางแผนพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัย และได้เป็นรากฐานของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

ถึงแม้ว่าในการรัฐประหาร วันที่ 6 ตุลาคม 2519 ได้ทำให้มหาวิทยาลัยเผชิญกับปัญหาความไม่แน่นอนเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัย อาจจะเรียกได้ว่าเผชิญกับความ “มืดมน” ในการพัฒนามหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม การรัฐประหารเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 ได้แก้ปัญหาวิกฤตทางการเมืองของประเทศไทย และได้ทำให้เกิดแสงสว่างเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา เมื่อศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยได้กลับมาเป็นผู้นำหรืออธิการบดี นำการเปลี่ยนแปลงการพัฒนามหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง กลับสู่ทิศทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยที่อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้วางแผนไว้ คือ อธิการบดี 2 ท่าน คือ

1. อาจารย์ประสาทน์ อวยชัย พ.ศ. 2521-2527
2. อาจารย์นงเยาว์ ชัยเสรี พ.ศ. 2525-2531

อาจารย์นงเยาว์ ชัยเสรี เป็นผู้ที่นำแผนการพัฒนามหาวิทยาลัยที่อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้วางแผนไว้มาสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง ด้วยการขยายการเรียนการสอนไปที่ศูนย์รังสิตในปี พ.ศ. 2529

ผู้นำรุ่นใหม่อีก 3 คนได้ขึ้นมาเป็นอธิการบดีสานต่อการพัฒนามหาวิทยาลัย จนกลายเป็นรากฐานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยปัจจุบัน ผู้นำรุ่นใหม่ 3 คน อาจเรียกว่า “สามทหารเสือ” ที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ

1. อาจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม พ.ศ. 2531-2534
2. อาจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร พ.ศ. 2534-2537 และ พ.ศ. 2538-2541
3. อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ พ.ศ. 2537-2538

อธิการทั้ง 3 ท่านได้มีบทบาทสำคัญในการสานต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่ออาจารย์นงเยาว์ ชัยเสรี คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2525-2541 รวมเวลาประมาณ 16 ปี ที่ได้สร้างพื้นฐานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ศูนย์รังสิต โดยมีการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นแกนสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัยในสมัยในปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

ในสมัยที่มมเป็นอธิการบดีได้เริ่มการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างจริงจัง ด้วยการกำหนดแผนพัฒนาและการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2532 และคณะแพทยศาสตร์ พ.ศ. 2533 และขอความช่วยเหลือแบบให้เปล่า (Grant Aid) จากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นในการสอนวิศวกรรมศาสตร์ ทำให้ได้การก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร (SIIT) ในปี พ.ศ. 2535

รายละเอียดของการก่อตั้งคณะวิชาและสถาบันทั้ง 3 แห่ง อันเป็นหัวหอกสำคัญในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย และการพัฒนาและการเปิดการเรียนการสอนในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พอจะสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

1. ผมนวางยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยโดยใช้ “ทฤษฎีห้วงจักร” ในการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการใช้การก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์เป็นหัวขบวนรถจักร
2. ปลดล็อกทางการเมืองที่กีดขวางการพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2490
3. ได้อาศัยเครือข่ายของธรรมศาสตร์ในการดำเนินการ เพื่อการปลดล็อกทางการเมืองไทย เฉพาะอย่างยิ่งศิษย์เก่าที่มีอำนาจทางการเมือง

ถ้าขาดพลังของศิษย์เก่าและผู้รักธรรมศาสตร์แล้ว จะไม่อาจทำได้สำเร็จ บุคคลที่ควรจะกล่าวถึงคือ คุณอนันต์ อนันตกุล คุณประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์ และคุณเดช บุญหลง รองเลขาธิการฝ่ายการเมือง

สำหรับอธิการบดีนั้นเป็นเพียงจักรกลตัวน้อยชนิดในการขับเคลื่อนเครื่องจักรธรรมศาสตร์สู่การปลดล็อกทางการเมืองที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ต้อนรับอาจารย์ป่วย
กลับมาเยี่ยมเมืองไทย
พ.ศ. 2532

ความจำเป็นที่จะต้องรักษาความเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้งเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นผลพวงของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เดิมชื่อว่า “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” หรือเรียกชื่อย่อว่า “ม.ธ.ก.” เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่สอนทางด้านสังคมศาสตร์และการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นพื้นฐานสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีคณะวิชาที่สำคัญ คือ คณะนิติศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะสังคมสงเคราะห์

ในช่วง 40 ปีแรกของมหาวิทยาลัยได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองของประเทศไทยมาโดยตลอด มหาวิทยาลัยได้เป็นฐานการต่อสู้ของพลังประชาธิปไตยมาโดยตลอด เป็นมหาวิทยาลัยที่ฝ่ายผู้มีอำนาจทางการเมืองคอยควบคุมและไม่ต้องทำให้เจริญเติบโต จนกระทั่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญของประเทศในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ได้ทำให้มหาวิทยาลัยเสียหายอย่างหนัก และเป็นทีที่เฟื่องถึงของฝ่ายการเมืองอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ชาวธรรมศาสตร์และผู้รักประชาธิปไตยก็ได้ยืนหยัดต่อสู้เพื่อรักษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาโดยตลอด และเป็นที่ยิ่งของประชาชนเป็นหลักในการต่อสู้กับการปกครองแบบเผด็จการทุกรูปแบบ

ในด้านการเมืองการปกครองและทางด้านสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังคงมีบทบาทสำคัญแต่ในด้านการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจของประเทศ และการผลิตกำลังคนเพื่อสนองตอบตามความต้องการพัฒนากำลังคนได้ลดความสำคัญลงมาก เพราะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มิได้เปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น จึงล้าหลังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นอย่างมาก จนไม่สามารถบอกว่าเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยชั้นสองหรือชั้นสามของประเทศ ถ้าไม่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และความต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพของสังคมเศรษฐกิจไทย

สถานการณ์การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ตกต่ำลงนั้น อยู่ในหัวใจของชาวธรรมศาสตร์มาโดยตลอด ผู้บริหารมหาวิทยาลัยแต่ละยุคก็พยายามจะพัฒนาและแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว แต่ก็ถูกจำกัดทางด้านการเมือง การใช้ทรัพยากรจำนวนมาก และขาดความต่อเนื่องในการบริหารมหาวิทยาลัยอย่างจริงจังเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันได้มีการตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนเป็นจำนวนมากแล้ว ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาขยายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากข้อจำกัดดังกล่าวได้ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกสกัดกั้นการพัฒนาและการเติบโตมาโดยตลอด เพราะต้องพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาล และมักจะถูกอ้างเสมอว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังไม่มีความพร้อมในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้น การเสนอโครงการของมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์จึงมักจะถูก “ตีตก” คือ ไม่ผ่านการพิจารณาของทบวงมหาวิทยาลัยเสมอ ด้วยข้ออ้างว่า มหาวิทยาลัยยังไม่มีความพร้อมความก้าวหน้า

การพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ปรากฏเป็นจริงเมื่อศาสตราจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เข้ามาเป็นอธิการบดี เมื่อปี 2518-2519 ท่านได้วางแผนการขยายการเรียนการสอนไปที่วิทยาเขตรังสิต เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านสถานที่ ต่อมาศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี ซึ่งเคยเป็นรองอธิการบดีฝ่ายบริหารสมัยอาจารย์ป๋วย ได้เป็นอธิการบดีและได้เป็นผู้ทำให้การขยายการเรียนการสอนไปที่ศูนย์รังสิตสำเร็จเป็นจริงเมื่อปี 2529 โดยเปิดสอนชั้นปีที่หนึ่งที่ศูนย์รังสิต และเป็นรากฐานของการพัฒนามหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

ศาสตราจารย์ คุณหญิง นงเยาว์ ชัยเสรี เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านเคยเป็นนักต่อสู้ตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษา เป็นรุ่นพี่ของผมที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (University of Illinois) ท่านรู้วามมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ล้าหลังมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อยู่มาก ดังนั้น จึงได้พยายามพัฒนามหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งได้ตั้งให้ผมเป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ตั้งแต่ปี 2527-2531 ทำให้ได้รู้ปัญหาของมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งได้ช่วยให้สามารถทำหน้าที่อธิการบดีในเวลาต่อมา

การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เริ่มต้นด้วยการก่อตั้งคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้พัฒนามาจากสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ เมื่อปี 2529 และใช้เป็นรากฐานในการขยายการเรียนการสอนในสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพในเวลาต่อมา

การเข้าใจปัญหาของมหาวิทยาลัย และได้มีโอกาสทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนามหาวิทยาลัย ผมเป็นคนที่มีโอกาสดีในการรู้ปัญหาของมหาวิทยาลัย และได้มีโอกาสทำงานอย่างต่อเนื่องประมาณสิบกว่าปี กล่าวคือเป็นประธานสภาอาจารย์ ช่วงปี 2521-2522 ต่อมาเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

ปี 2525-2527 ต่อจากนั้นได้เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการปี 2527-2531 ต่อมาได้เป็นอธิการบดี เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2531 ถึง 31 พฤษภาคม 2534

ในปี 2527 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดงานฉลองครบรอบ 50 ปีของมหาวิทยาลัย ได้มีการพูดถึง การพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในอนาคต และได้สรุปว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำเป็นต้องขยายไป ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถ ผลิดกำลังคนและผู้นำของสังคม สนองความต้องการของประเทศ ถ้ายั่งยืนแค่เพียงด้านสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์แล้ว ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศ

การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผมได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2531 สำหรับการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น มีเรื่องสำคัญที่จะต้องพิจารณาและตัดสินใจ 3 เรื่องสำคัญ ดังนี้

ประการแรก จะต้องพิจารณาว่าควรจะต้องตั้งคณะวิชาอะไรบ้าง ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ในเวลาต่อมา ในขณะที่ผมได้คิดถึงทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่าในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้กิจการ พัฒนาที่ต่อเนื่องตามมา ในที่สุดได้ตัดสินใจว่าจะต้องตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ เพื่อเป็นหัวขบวนในการพัฒนาคณะต่าง ๆ ที่จะติดตามมาในภายหลัง การก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และ คณะแพทยศาสตร์นั้นต้องใช้เงินลงทุนมาก จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และเป็นวิชาที่จำเป็น ในการผลิตกำลังคนสนองตอบความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้ การมีคณะวิชา ทั้งสองจะแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศด้วย

ประการที่สอง ทำอย่างไรจึงจะได้รับการอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย และได้รับการสนับสนุนจาก รัฐบาล หรือจากฝ่ายการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนามหาวิทยาลัย เพราะ เท่าที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะถูกสกัดกั้นอยู่เสมอ โดยมีข้ออ้างว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ยังไม่มีความพร้อม การเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐจะมีความพร้อมไม่ได้เลย ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

ในเรื่องนี้ได้กลายเป็นปัญหาทางการเมืองที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หรือฝ่ายการเมือง ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายการเมืองแล้ว จะไม่มีทางตั้งได้เลย เพราะเป็นคณะวิชาที่ต้องใช้เงินมาก และ ได้รับการสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย

ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจของประเทศได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมา ปรากฏว่า ประเทศไทยได้ขาดแคลนกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นจำนวนมาก และรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กำลังพิจารณาตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคหลายแห่ง ผมได้ศึกษาและเข้าใจปัญหา เป็นอย่างดี ได้สรุปว่า ในเรื่องเป็นเรื่องที่จะต้องใช้กำลังวังเด้นทางการเมือง ซึ่งได้พยายามหาทางดำเนินการ ในเวลาต่อมา

ประการที่สาม เมื่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ได้แล้ว จะต้องหาผู้นำหรือคนบดที่ มีชื่อเสียง และมีความรู้ความสามารถมาบริหารงาน เพื่อแก้ปัญหาการเมืองในมหาวิทยาลัย

การแต่งตั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัยในระดับคนบด จะต้องสรรหาโดยผ่านระบบการเลือกตั้ง หรือสรรหา โดยให้มีการเสนอชื่อ แล้วให้คณาจารย์และบุคลากรในแต่ละคณะเลือก เรื่องดังกล่าวเป็นข้ออ่อนด้อยที่สุด

ในการบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐเกือบทุกแห่ง ซึ่งจะเป็นเรื่องยากที่จะให้ได้บุคคลที่ดี มีความรู้ ความสามารถ มาเป็นคณบดี

เพื่อแก้ปัญหาการเมืองในมหาวิทยาลัยดังกล่าว เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐบาลให้ตั้งคณะวิชาวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ ผมได้ขออนุมัติสภามหาวิทยาลัยให้ใช้วิธีพิเศษในการสรรหาคณบดีทั้งสองคณะ โดยให้สภามหาวิทยาลัยตั้งคณะกรรมการสรรหาเป็นการเฉพาะ เพื่อคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมจะเป็นคณบดี โดยสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้อนุมัติ กล่าวคือ ถ้าเห็นด้วยก็ให้อนุมัติตามที่คณะกรรมการสรรหาเสนอ ถ้าไม่เห็นด้วย ก็ให้ไปสรรหาใหม่

ปรากฏว่าสภามหาวิทยาลัยได้เห็นด้วยตามที่ผมเสนอ ทั้งได้ศาสตราจารย์มารุต บุณนาท เป็นประธานกรรมการสรรหา ซึ่งทำให้ได้บุคคลที่มีความสามารถและมีชื่อเสียงมาเป็นคณบดี ซึ่งเป็นผลต่อการพัฒนา คณะทั้งสอง

การก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ และสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร

การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ใช้การตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นจุดสำคัญในการเดินเรื่อง เพราะในขณะนั้นเกิดการขาดแคลนกำลังคนทางด้านวิศวกรรม อย่างหนัก กล่าวคือ ในปี 2531 การขยายตัวทางเศรษฐกิจโตถึงร้อยละ 13 ต่อกิจการต่าง ๆ ต้องการกำลังคนอย่างมาก ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงชูเรื่องการตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญ ในการขอ การสนับสนุนจากฝ่ายการเมือง

เมื่อได้เข้าทำงานในตำแหน่งอธิการบดี ได้ปรับแผนการพัฒนามหาวิทยาลัย โดยการเสนอแผนการ ก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ส่งไปให้ทบวงมหาวิทยาลัยพิจารณา เพื่อเป็นเรื่องที่ มหาวิทยาลัยจะได้ใช้เป็นเรื่องวิ่งเต้น เพื่อขอการสนับสนุนจากฝ่ายการเมืองต่อไป จนประสบความสำเร็จ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2531

สำหรับการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2511 ได้ให้ทุนการศึกษาส่งคนไปเรียนต่างประเทศเพื่อกลับมาเป็นอาจารย์ จนนักเรียนทุนรุ่นแรกสำเร็จกลับมา แล้ว คณะวิศวกรรมศาสตร์ก็ยังตั้งไม่ได้ ดังนั้น การตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่อยู่ในจิตใจของผม มาโดยตลอด ดังนั้น เมื่อเป็นผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัย จึงต้องการทำให้ความฝันของชาวธรรมศาสตร์ เป็นเรื่องจริงให้ได้

อย่างไรก็ตามการตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น สำเร็จได้ด้วย การสนับสนุนของชาวธรรมศาสตร์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายการเมือง ส่วนตัวผมนั้นเป็นเพียงจักรกลตัวน้อยที่ได้มีโอกาสทำงานในตำแหน่งสำคัญ ต่อการ ขับเคลื่อนเท่านั้น ถ้าปราศจากการสนับสนุนการช่วยเหลือของพี่น้องชาวธรรมศาสตร์ และผู้ที่รักธรรมศาสตร์ แล้วการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่มีทางที่จะได้เห็นและเป็นจริงได้ ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

ในเรื่องนี้เป็นสิ่งที่คุณจะได้มีการกล่าวถึงในหนังสือประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยอย่างตรงไปตรงมา เพื่อความเป็นธรรมและให้เกียรติแก่ผู้ที่ได้ทำงานให้แก่มหาวิทยาลัยจำนวนมาก แทนที่จะกล่าวถึงบางเรื่องหรือบางคนอย่างยืดยาวในหนังสือหรือรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับจุดเริ่มต้นในการพัฒนานั้น มีเรื่องที่คุณจะได้กล่าวถึงหลายเรื่อง เช่น การได้รับไฟเขียวจากฝ่ายการเมือง การวิงวอนของงบประมาณ และความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งผมจะขอสรุปเป็นหัวข้อดังนี้

(1) รถด่วนขบวนสุนารี

ในปี 2531 ทบวงมหาวิทยาลัยกำลังปรับแผนการพัฒนามหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคหลายแห่งรวมถึงการตั้งมหาวิทยาลัยสุนารี ที่จังหวัดนครราชสีมา ผมจึงคิดว่าจะต้องหาหนทางทำให้เรื่องการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในแผนการพัฒนาและก่อตั้งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในครั้งนี้ด้วย ซึ่งผมเรียกว่าจะต้องไป “รถด่วนขบวนสุนารี” ในครั้งนี้ให้ได้ ถ้าพลาดรถด่วนขบวนนี้แล้วการทำงานต่าง ๆ คงจะยากมาก หรือทำไม่ได้เลย

ต่อมาผมได้ทราบว่า เรื่องของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุนารีจะเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 13 กันยายน 2531 โดยจัดเป็นวาระจร เมื่อทราบข่าวแล้วผมจึงได้รับติดต่อกับคุณอนันต์ อนันตกุล รุ่นพี่ซึ่งเป็นเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้เล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง และจะขอ นำเรื่องของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้าไปในประชุมวาระจรครั้งนี้ด้วย ท่านก็เห็นด้วยและให้ผมประสานงานกับศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยที่เป็นรัฐมนตรีหลายท่าน ผมได้ติดต่อกับรัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือ คุณประจวบ ไชยสาส์น ท่านก็ให้เห็นด้วยและให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี รวมถึงจะประสานงานกับรัฐมนตรีท่านอื่น ๆ ด้วย

เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2531 ได้มีประชุมคณะรัฐมนตรี และได้มีวาระเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคตามที่ผมได้ทราบมา ในการประชุมคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยสุนารี มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นต้น ในขณะเดียวกันมติคณะรัฐมนตรี ข้อที่ 7 ในวันนั้นได้กำหนดไว้ ดังนี้

“7. ให้ทบวงมหาวิทยาลัยรับไปพิจารณาเสนอจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาโดยด่วน”

มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว มีผลให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ ในเวลาต่อมาเปรียบเหมือนได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี พร้อมกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในภูมิภาค นับว่าเป็นเรื่องสำคัญในประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

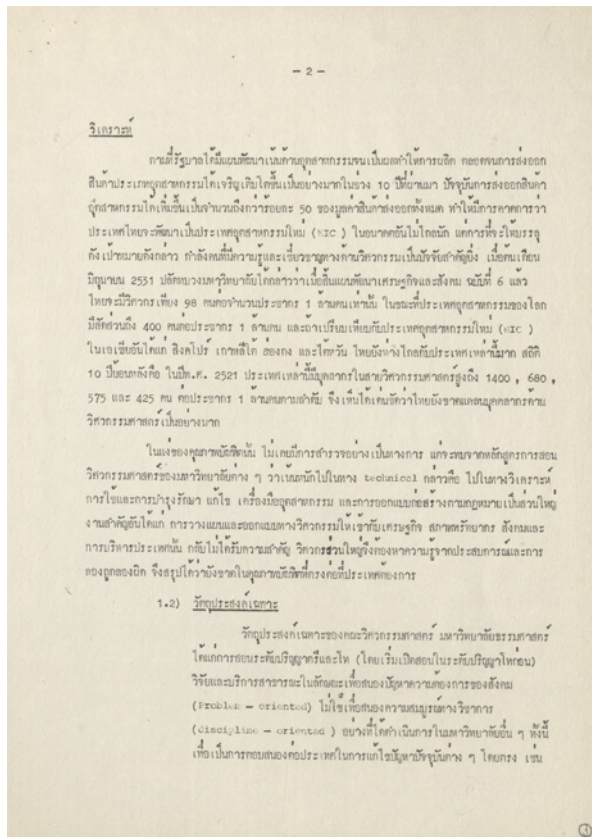
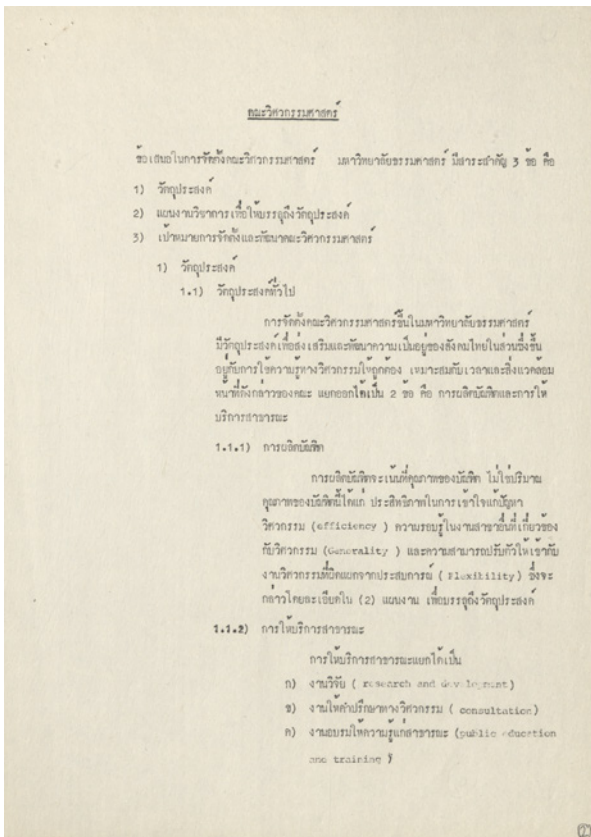
ในเรื่องดังกล่าวจะพิจารณาได้จากสำเนาหนังสือของคณะรัฐมนตรี เลขที่ นร 0202/11248 ลงวันที่ 15 กันยายน 2531

(2) ใจใหญ่ มีเป้าหมายรับนักศึกษาจำนวน 2,000 คน

เมื่อได้รับอนุมัติการจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้แล้ว ในขั้นต่อไปก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับสำนักงบประมาณ ในการวางแผนการก่อสร้าง และจำนวนนักศึกษาที่จะรับเข้าศึกษาตามเป้าหมาย การประสานงานหรือการวิงวอนที่สำนักงบประมาณก็เป็นเรื่องสำคัญในการตั้งหน่วยงานของทางราชการ ดังนั้น ผมจึงสนใจเป็นพิเศษ

ในเรื่องการตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้น ผมมีแบบอย่างของมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเป้าหมาย คือ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงมากในด้านวิศวกรรมศาสตร์ ดังนั้น จึงได้เจรจากับผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานงบประมาณ โดยมีเป้าหมายที่รับนักศึกษาปีละ 500 คน รวมจะมีนักศึกษาปริญญาตรี 2,000 คน ดังนั้น จึงได้รับงบประมาณโดยใช้ชื่อ โครงการว่า “กลุ่มอาคารคณะวิศวกรรมศาสตร์พร้อมระบบโครงสร้างพื้นฐาน” โดยมีวงเงินก่อสร้างรวม 345,900,000 บาท ด้วยพื้นที่ 36,015 ตารางเมตร

การของบประมาณก่อสร้างในระยะเริ่มต้นจะต้องเจรจาทอรองกับเจ้าหน้าที่สำนักงานงบประมาณอย่างมาก โดยทางสำนักงานงบประมาณพยายามประหยัดเงินงบประมาณ ต้องการจัดสรรงบประมาณสำหรับคณะวิศวกรรมศาสตร์ขนาดครึ่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยได้ขอไป กล่าวคือ เราจะจัดสรรงบอาคารสถานที่ขนาดรับนักศึกษาปีละ 250 คน แต่ทางมหาวิทยาลัยให้เหตุผลว่า การขาดแคลนกำลังคนด้านวิศวกรรมศาสตร์นั้นมีมาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ มีความสามารถที่จะขยายกำลังการผลิตได้มาก และจะได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากต่างประเทศด้วย ถ้าต้องมาขยายอาคารสถานที่ในภายหลังจะต้องใช้เงินมากกว่า และมีปัญหาในการขยายงาน ปรากฏว่า เหตุผลของมหาวิทยาลัยได้รับการพิจารณาด้วยดี ดังนั้น ทางสำนักงานงบประมาณจึงได้อนุมัติตามแนวทางที่มหาวิทยาลัยได้ขอไป

เอกสารการจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์

อาคารสถานที่

ในการจัดตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้น ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีนโยบายที่จะพยายามประหยัดงบประมาณแผ่นดิน ดังนั้นจะพยายามสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติมเท่าที่จำเป็นจริง โดยจะพยายามให้นักศึกษาเรียนในอาคารที่ป้อมุ่เดิมที่ศูนย์รังสิตให้มากที่สุด แต่เนื่องด้วยธรรมชาติของวิชาวิศวกรรมศาสตร์มีความพิเศษในตัวเอง จึงมีความจำเป็นต้องการอาคารสถานที่เรียนเพิ่มดังต่อไปนี้คือ

ปีการศึกษา	ชนิดและจำนวนอาคารที่ต้องการ	จำนวนพื้นที่ที่ต้องการ
๒๕๓๒	โรงฝึกงาน ๒ หลัง	๑,๐๐๐ ตร. เมตร, ๖๐๐ ตร. เมตร
๒๕๓๓	อาคารเรียนเพื่อรับนักศึกษา ๒๐๐ คน จำนวน ๑ หลัง	๕๖๓ ตร. เมตร
๒๕๓๔	อาคารสำนักงาน ๑ หลัง	๓๑๘ ตร. เมตร
๒๕๓๕	อาคารเรียนเพื่อรับนักศึกษา ๒๐๐ คน จำนวน ๑ หลัง	๕๖๓ ตร. เมตร

การวางแผนเรื่องอาคารสถานที่

งบประมาณ (ประมาณการ)

ปีการศึกษา	เงินเดือน	อาคารสถานที่	ครุภัณฑ์	รวมแต่ละปี
๒๕๓๒	๒๔๔,๑๔๐	๔,๘๑๘,๘๕๐	๑๕,๐๐๐,๐๐๐	๒๐,๕๑๒,๙๙๐
๒๕๓๓	๑,๑๖๙,๖๘๐	๒,๕๐๘,๐๑๐	๒๐,๐๐๐,๐๐๐	๒๓,๖๘๗,๖๙๐
๒๕๓๔	๑,๕๖๑,๘๖๐	๑,๕๙๕,๘๖๐	๒๕,๐๐๐,๐๐๐	๒๘,๑๖๗,๗๒๐
๒๕๓๕	๑,๕๓๔,๑๖๐	๒,๕๐๘,๐๑๐	๒๕,๐๐๐,๐๐๐	๒๙,๕๔๖,๑๗๐
รวมทั้งสิ้น	๕,๓๖๙,๘๔๐	๑๑,๔๓๐,๗๓๐	๘๕,๐๐๐,๐๐๐	๑๐๑,๘๐๖,๖๔๐

การวางแผนเรื่องประมาณ ปีการศึกษา 2532-2535

(3) การขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น

แม้ว่าการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลด้วยดีแล้วก็ตาม แต่การพัฒนา คณะวิศวกรรมศาสตร์ให้เป็นสถาบันชั้นนำ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปนั้น จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก ทั้งในเรื่องกำลังคน เครื่องไม้เครื่องมือต่าง ๆ และความช่วยเหลือทางวิชาการจากต่างประเทศ

ในเรื่องดังกล่าวได้วางแผนเปิดสอนภาคภาษาอังกฤษคู่ขนานกับการสอนหลักสูตรภาษาไทย เพื่อยกระดับการพัฒนาทางด้านวิชาการ และการเงินมาพัฒนาคณะ รวมทั้งเป็นการสร้างปัจจัยให้ คณะวิศวกรรมศาสตร์จะต้องพัฒนาตนเอง และแสวงหาความร่วมมือทางวิชาการจากต่างประเทศด้วย ซึ่งได้เป็นปัจจัยสำคัญกระตุ้นการพัฒนาคณะวิศวกรรมศาสตร์ในเวลาต่อมา และได้ช่วยในการก่อตั้งสถาบัน เทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร

สำหรับการขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่างประเทศนั้น ได้เน้นไปที่ประเทศญี่ปุ่น เพราะเป็น ประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ยังให้ความช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ชาวญี่ปุ่นก็ได้ลงทุน ในประเทศไทยมากที่สุดด้วย

ปรากฏว่า การขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นได้ดำเนินการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มาด้วยดี โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้นำโครงการขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น เพื่อสร้างศูนย์ทดสอบ และวิจัยทางวิศวกรรม เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2533 มหาวิทยาลัยได้รับแจ้งความคืบหน้าจากสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี

ในที่สุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการ พัฒนาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้น ได้ทำให้มหาวิทยาลัยมหิดลได้ตั้งคณะ วิศวกรรมศาสตร์ด้วย โดยทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้เสนอ เพราะเห็นว่ามีความพร้อมมากกว่ามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

(4) การก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร

ผมมิได้เป็นผู้ก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธรโดยตรง แต่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งและเจรจาร่วมมือ กับคุณอนันท์ ปันยารชุน ในสมัยที่ท่านเป็นนายกสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อตั้งสถาบันผลิต วิศวกรที่มีคุณภาพของประเทศไทย

มีอยู่วันหนึ่ง คุณมานิจ สุขสมจิตร กรรมการสภามหาวิทยาลัย ได้มาบอกผมว่าได้ข่าวว่า สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยต้องการตั้งมหาวิทยาลัยผลิตบุคลากรทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ โดยจะ ขอความช่วยเหลือจากสมาคมการค้าของญี่ปุ่น ในขณะนั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ยื่นเรื่องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นอยู่แล้ว ดังนั้น ถ้าได้ร่วมมือกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยใน โครงการผลิตวิศวกรดังกล่าว ก็จะช่วยให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล ประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น

ผมได้ประสานงานกับคุณประจวบ ไชยสาส์น รัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ คุณอนันท์ ปันยารชุน นายกสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย โดยได้นัดรับประทานอาหารกันที่โรงแรม

ปรีนเซส ที่ถนนหลานหลวง การพูดคุยในวันนั้นได้ดำเนินไปด้วยดี ดังนั้น การเจรจาความร่วมมือกับ สภาอุตสาหกรรมจึงได้ดำเนินการต่อมา

ในการตั้งสถาบันเพื่อผลิตวิศวกรนั้น สภาอุตสาหกรรมฯ ยังไม่ค่อยมีความพร้อม กล่าวคือ ยังไม่มีที่ดินของตนเอง และไม่มีเงินทุนเพียงพอ แต่กำลังขอความช่วยเหลือจากสมาคมการค้าของประเทศญี่ปุ่น (Keidanren) ซึ่งก็ได้เงินไม่มากนัก ในขณะที่เดียวกันก็ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นได้ เพราะโดยหลักการความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นนั้น จะต้องทำหรือให้ระหว่างรัฐบาลญี่ปุ่นกับ รัฐบาลต่างประเทศเท่านั้น ดังนั้น การขอความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงอยู่ในฐานะที่ดีมาก ถ้าได้รับการสนับสนุนจากสมาคมการค้าญี่ปุ่น

ต่อมาคุณอานันท์ ปันยารชุน ได้มอบหมายให้คุณหญิงนิรมล สุริยศักดิ์ ประสานงานกับมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ปรากฏว่า การเจรจากร่วมมือหลายครั้งได้ดำเนินไปด้วยดี โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการ ผลิตบุคลากรด้านวิศวกรรมศาสตร์ที่มีคุณภาพในประเทศไทย และทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์ ในที่สุด ได้ตกลงกันให้ตั้งเป็นสถาบันอิสระภายใต้การกำกับของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสภาอุตสาหกรรมฯ ได้ตั้งเป็น **สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร (Sirindhorn International Institute of Technology Thammasat University)** เมื่อปี 2535 หลังจากผมได้พ้นตำแหน่งอธิการบดีไปแล้ว

คุณหญิงนิรมล สุริยศักดิ์ เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญมากในการก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติ สิรินธร กล่าวคือ เป็นผู้ที่ได้ทุ่มเทอย่างมากในการประสานงานและการก่อตั้งสถาบัน รวมถึงได้บริจาคเงิน จำนวนมาก ก่อนท่านเสียชีวิต ได้ริเริ่มการก่อตั้งวิทยาเขตที่สวนอุตสาหกรรมบางกะดี ซึ่งในปัจจุบันได้เป็น สถานที่การเรียนการสอนที่สำคัญแห่งหนึ่งของสถาบันฯ

ในการก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร และการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่น ที่ควรจะได้กล่าวถึง อีกท่านหนึ่ง คือ ดร.นิชิโน (Fumio Nishino) ศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยโตเกียว อดีตเคย เป็นรองอธิการบดีของสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ต่อมาได้เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำแก่รัฐบาลญี่ปุ่น หรือ JICA ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย และการก่อตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.นิชิโน ได้เดินทางมาประเมินการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่มหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผมได้พบและได้พาไปดูสถานที่ก่อสร้างของคณะวิศวกรรมศาสตร์ ที่วิทยาลัยรังสิต เขาบอกว่า ผู้บริหาร ระดับสูงของทบวงมหาวิทยาลัยต้องการให้ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือแก่มหาวิทยาลัยในภูมิภาค ซึ่งอาจหมายถึง มหาวิทยาลัยสุรนารี แต่เขาให้ความสนใจแก่โครงการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาก เพราะเป็นโครงการที่ ตั้งขึ้นใหม่ เพื่อสร้างพื้นฐานให้แก่คณะวิศวกรรมศาสตร์เขาบอกว่า รังสิต ปทุมธานี ก็อยู่ในภูมิภาค ดังนั้น จึงไม่ได้ตัดโอกาสของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่นมีส่วนทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ตั้งสถาบันเทคโนโลยี นานาชาติสิรินธร และได้พัฒนาคณะวิศวกรรมศาสตร์อย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ได้ตัวคณบดีและคณาจารย์ที่ มีความรู้ความสามารถ และได้อุทิศตนอย่างจริงจัง เพื่อตั้งคณะวิศวกรรมที่มีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งผม ขอขอบคุณทุกคนที่มีส่วนร่วมพัฒนาคณะวิศวกรรมศาสตร์

(5) การสรรหาคนบดเคาะวิศวกรรมศาสตร์

การสร้างมหาวิทยาลัยให้มีชื่อเสียงนั้น หัวใจสำคัญอยู่ที่เรื่องของคน กล่าวคือ ต้องมีอาจารย์ที่ดีที่เก่ง และต้องมีลูกศิษย์หรือนักศึกษาที่เก่งมาเรียน เพื่อสร้างผลงาน หรือผู้นำที่ดีตอบสนองความต้องการของสังคมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น เมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีโอกาสตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ จึงต้องการตั้งคณะวิชาที่ดีและสามารถพัฒนาเป็นคณะวิชาที่มีชื่อเสียง และผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการกำลังคน หรือเป็นผู้นำของประเทศ

ในการสรรหาคนบดเคาะทั้งสองในครั้งนี้จะต้องดำเนินการถึง 3 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นที่หนึ่งจะต้องขออนุมัติสภามหาวิทยาลัยเป็นกรณีพิเศษ ไม่ดำเนินการสรรหาตามปกติ คือ จะเริ่มต้นจากการเสนอชื่อหรือเปิดให้สมัคร หลังจากนั้นก็ให้คณาจารย์เลือก แล้วเสนอให้สภามหาวิทยาลัยอนุมัติ การสรรหาคนบดเคาะตามขั้นตอนของระบบการเมืองในมหาวิทยาลัย จะทำให้สรรหาคนดีที่มีชื่อเสียงเข้ามาได้ยาก ดังนั้น จึงขออนุมัติสภามหาวิทยาลัยตั้งกรรมการไปสรรหาบุคคลที่ดีและเสนอสภามหาวิทยาลัยเลย ถ้าสภามหาวิทยาลัยเห็นชอบก็อนุมัติ ถ้าไม่เห็นชอบก็ให้ไปสรรหาใหม่มาเสนออีก

ขั้นต่อไปก็ต้องไปสรรหาบุคคลที่เหมาะสมและดี ที่จะมาเป็นผู้นำเพื่อบริหารงานคณะในระยะเริ่มต้น เมื่อได้ชื่อบุคคลที่เหมาะสมแล้ว ก็จะต้องทำการทาบทามเพื่อนำชื่อเสนอสภามหาวิทยาลัย เพื่ออนุมัติต่อไป

สำหรับคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้พิจารณาบุคคลที่มีชื่อเสียงหลายคน ในที่สุดก็ตัดสินใจเลือก ดร.นักสิทธิ์ คุ้มณาชัย ซึ่งจบปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตร์จากประเทศออสเตรเลีย เป็นนักเรียนทุนโคลัมโบ หลังจากนั้นจบปริญญาเอกจาก Imperial College มหาวิทยาลัยลอนดอน เคยเป็นคณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ หลังจากนั้นได้ติดต่อและทาบทาม ในที่สุดท่านก็ได้ตอบรับ และสภามหาวิทยาลัยก็ได้อนุมัติตามที่คณะกรรมการสรรหาเสนอ

ศาสตราจารย์ ดร.นักสิทธิ์ คุ้มณาชัย เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคณะวิศวกรรมศาสตร์ในระยะเริ่มแรกมาก กล่าวคือ ต้องเริ่มต้นจากความไม่พร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งในเรื่องกำลังคนที่จะมาเป็นคณาจารย์ และเครื่องมือต่าง ๆ ในระยะเริ่มต้น ท่านได้ทุ่มเทความสามารถพยายามอย่างมาก จนในที่สุดคณะวิศวกรรมศาสตร์ก็ตั้งตัวได้ และก้าวพัฒนาไปอย่างมั่นคง ด้วยความเสียสละของคณาจารย์และบุคลากรในระยะเริ่มต้น ทำให้ในปัจจุบันคณะวิศวกรรมศาสตร์ มีนักศึกษาในหลักสูตรต่างๆ ที่สามารถผลิตบัณฑิตทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ปีละหลายร้อยคน สำหรับหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์สองสถาบันที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษและประเทศอื่น ก็ดำเนินการไปด้วยดี และทำชื่อเสียงให้แก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลักสูตรสองสถาบันเป็นโครงการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ดำเนินการต่อเนื่องหลังจากโครงการเพิ่มแยกไปตั้งเป็นสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร ในเรื่องนี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถและความพยายามของคณาจารย์ในคณะวิศวกรรมศาสตร์ทุกคน ซึ่งผมดีใจและขอบคุณทุกคนที่มีส่วนร่วมในการทำงานนี้

(6) การวางศิลาฤกษ์ตึกที่ทำการของคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์

เมื่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ได้แล้ว หลังจากผ่านขั้นตอนของการดำเนินการตามกฎหมายและของบประมาณแผ่นดิน จนได้รับอนุมัติเรียบร้อยแล้วมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการเกี่ยวกับ

คณะวิชาทั้งสอง หรือถือเป็นแกนสำคัญในการพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (แต่เมื่อเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร) เสด็จไปวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 18 เมษายน 2534 (วันก่อตั้งคณะ 19 สิงหาคม 2532) และสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (แต่เมื่อเป็นสมเด็จพระเทพฯ) เสด็จไปวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 7 มีนาคม 2534 (วันก่อตั้งคณะ 19 มีนาคม 2533) เพื่อเป็นสิริมงคล เป็นเกียรติแก่สถาบันและขวัญกำลังใจบุคลากรที่ทำงานคณะทั้งสอง

การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สามารถก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์นั้น เป็นสิ่งที่น่ายินดียิ่ง และอยู่เหนือความคาดหมายของคนจำนวนมาก ปรากฏว่า ศิษย์เก่าได้มาแสดงความยินดีจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณชาญ พันธุมรัตน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร ได้ไปที่ตึกโดม พร้อมด้วยกล้วยไข่เครือใหญ่จากกำแพงเพชร เพื่อแสดงความยินดี พร้อมทั้งบอกว่าจะตั้งกองทุนเพื่อเป็นเกียรติแก่ผม ปรากฏว่า ทุกวันเกิดของผมเขาจะมาบริจาคเงินให้แก่มหาวิทยาลัย โดยตั้งเป็นกองทุนแก่คณะวิศวกรรมศาสตร์ในชื่อของผม ท่านได้บริจาคทุกปีติดต่อกันเป็นเวลา 10 กว่าปี ต่อมาปรากฏว่าทางมหาวิทยาลัยไม่ได้ตั้งเป็นกองทุนที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ แต่โอนเป็นของคณะเศรษฐศาสตร์ เพราะเห็นว่าผมเป็นอาจารย์ที่คณะเศรษฐศาสตร์

ในการสัมมนาที่จัดโดยคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2534

การก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ และการพัฒนาโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

การก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์เป็นคณะวิชาที่ต้องใช้เงินลงทุนมาก และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การก่อตั้งในระยะเริ่มแรกมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมาก แต่ด้วยความตั้งใจและความพยายามของผู้บริหารมหาวิทยาลัยและศิษย์เก่าจำนวนมาก ได้ทำให้การก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ประสบความสำเร็จในที่สุด อย่างไรก็ตาม มีเรื่องที่ควรจะได้เล่าสู่กันฟังหลายเรื่อง ดังนี้

(1) การก่อตั้งโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

จุดเริ่มต้นของคณะแพทยศาสตร์เกิดขึ้นจากการตั้งโรงพยาบาล เพื่อให้บริการแก่นักศึกษาเมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขยายการเรียนการสอนไปที่วิทยาเขตศูนย์รังสิต ปี 2529 ทำให้ต้องมีห้องแพทย์เพื่อให้บริการแก่นักศึกษา ดังนั้น จึงได้ขยายงานของห้องแพทย์จากวิทยาเขตท่าพระจันทร์ไปที่วิทยาเขตรังสิต โดยต้องใช้รายได้ของมหาวิทยาลัย

ในขณะนั้นศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์กวี ทัตสุบุตร อดีตอธิการบดีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเคยก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยแห่งนั้น เป็นที่ปรึกษาของอธิการบดี ศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี โดยได้จุดประกายความคิดในการตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อธิการบดีได้นำเรื่องเข้าปรึกษาที่ประชุมรองอธิการบดี และเห็นว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ควรตั้งคณะแพทยศาสตร์ โดยเริ่มต้นจากการตั้งโรงพยาบาลก่อน แล้วพัฒนาต่อไปเป็นคณะแพทยศาสตร์ในภายหลัง

ศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี พยายาม และทุ่มเทอย่างมากในการก่อตั้งโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ด้วยการระดมทุนจากศิษย์เก่าและประชาชนทั่วไป ในขณะนั้นได้ทราบว่าในอดีตพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ซึ่งเป็นผู้ได้รับสัมปทานพัฒนาทุ่งราบรังสิต ด้วยการขุดคลอง เคยคิดจะตั้งสถานพยาบาลเพื่อดูแลประชาชน เพราะท่านเคยศึกษาวิชาแพทย์จากทวีปยุโรป ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงได้พยายามเข้าพบกับผู้บริหารมูลนิธิ ม.ร.ว.สุพรรณ สนิทวงศ์ เพื่อขอเงินบริจาคสนับสนุนการตั้งโรงพยาบาลของมหาวิทยาลัย ในที่สุดก็ได้รับเงินสนับสนุนประมาณ 43 ล้านบาท การรณรงค์การหาเงินทุนก่อตั้งโรงพยาบาลได้ดำเนินไปด้วยดี ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหลายแห่ง เช่น ธนาคารทหารไทย เป็นต้น รวมได้เงินประมาณ 100 ล้านบาท และได้ลงทุนก่อตั้งโรงพยาบาลขนาด 100 เตียง เป็นแบบโครงการเลี้ยงตนเอง กล่าวคือ มหาวิทยาลัยจะต้องใช้เงินของมหาวิทยาลัย ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล ประมาณว่ามหาวิทยาลัยต้องใช้เงินปีละประมาณ 15 ล้านบาท สนับสนุนให้โรงพยาบาลอยู่ได้

(2) อนาคตของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์อยู่ที่ไหน

เมื่อตั้งโรงพยาบาลได้แล้ว มหาวิทยาลัยก็ดำเนินโครงการตั้งคณะแพทยศาสตร์ต่อ ได้มีแพทย์ที่จบการศึกษาใหม่และแพทย์จำนวนไม่น้อยมาสมัครทำงาน หรือโอนมาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเข้าใจว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะตั้งคณะแพทยศาสตร์ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งอื่น

อย่างไรก็ตาม การตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ประสบปัญหาอุปสรรคมาก แล้วก็ตั้งไม่ได้ ในที่สุดศาสตราจารย์ คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี หาทางออกด้วยการตั้งเป็นคณะแพทยศาสตร์

แบบเลี้ยงตนเองแบบมหาวิทยาลัยเอกชน ได้มีการเสนอโครงการให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณา แต่มีปัญหาต้องพิจารณามาก ทำให้เกิดความระส่ำระสายมากในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ คือ ไม่รู้ว่าอนาคตอยู่ที่ไหน และจะตั้งคณะแพทยศาสตร์ได้หรือไม่ แล้วไม่มีใครสามารถให้คำตอบได้ ทำให้บุคลากรในโรงพยาบาลเสียขวัญมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้บริหารจะต้องหาทางแก้ไขต่อไป

(3) ต้องตั้งคณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐให้ได้

เมื่อผมได้เป็นอธิการบดี จึงรีบศึกษาและหาทางแก้ปัญหของโรงพยาบาลทันที ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ จะต้องหาเงินมาสนับสนุนโรงพยาบาลปีละประมาณ 15 ล้านบาท เพื่อให้อยู่ได้ แต่ปัญหาที่จะต้องพิจารณากันอย่างจริงจัง คือ แล้วอนาคตของโรงพยาบาลและความคาดหวังของบุคลากรในโรงพยาบาลอยู่ที่ไหน ในเรื่องนี้มีคำตอบเดียว คือ จะต้องเป็นโรงพยาบาลของคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้รับการอนุมัติและรับการสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ดังนั้น หน้าที่ของผม คือ ต้องตั้งคณะแพทยศาสตร์ให้ได้ โดยจะต้องให้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

ผมได้ประชุมปรับแผนการก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ใหม่ แล้วขออนุมัติจากสภามหาวิทยาลัย ต่อจากนั้น ได้นำเสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นอันว่าในขณะนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ส่งเรื่องโครงการก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ให้ทบวงมหาวิทยาลัยพิจารณา ดังนั้น มีปัญหาอยู่ว่าจะได้รับอนุมัติพิจารณาจากรัฐบาลหรือไม่ และเมื่อไร

(4) วันที่ 13 กันยายน 2531 คณะรัฐมนตรีได้ให้ไฟเขียวการก่อตั้ง

เมื่อผมได้เป็นอธิการบดี คุณอนันต์ อนันตกุล ซึ่งเป็นศิษย์รุ่นพี่ที่คณะรัฐศาสตร์ได้แสดงความยินดีกับผม และได้กล่าวกับผมว่า “มีอะไรที่จะให้พี่ช่วยก็ขอให้ออกนะ”

เมื่อผมได้รับทราบข่าวว่า การตั้งมหาวิทยาลัยสุรนารีและมหาวิทยาลัยในภูมิภาคจะเข้าประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นวาระจร ในวันที่ 13 กันยายน 2531 ขณะนั้น ผมได้นึกถึงคำพูดของคุณอนันต์ อนันตกุล ขึ้นมาทันที ดังนั้น จึงได้รับโทรศัพท์ไปปรึกษากับคุณอนันต์ว่าจะหาทางนำเรื่องของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้าร่วมพิจารณาในวาระจรดังกล่าวอย่างไร (ดังที่ได้เล่ามาแล้ว ในเรื่องของคณะวิศวกรรมศาสตร์) ซึ่งท่านได้ให้ความสนับสนุนเต็มที่ และได้ขออนุญาตท่านนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ในเรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่า การก่อตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ได้สำเร็จนั้น เป็นความพยายามของศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ทุกคน ผมเป็นเพียงฟันเฟืองตัวน้อยนิดที่ได้มีโอกาสทำงานสำคัญในครั้งนี้

(5) การสรรหาคณบดีคณะแพทยศาสตร์คนแรก กับการพัฒนาในเวลาต่อมา และการขยายโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

เมื่อก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ได้แล้ว ก็ได้มีการพิจารณาการขยายโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ คุณประมวล สภาวสุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในสมัยนั้น นัดให้ผมได้พบกับผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เพื่อพิจารณาโครงการขยายโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ

ผมได้พบกับคุณบตี จุลนานนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณในขณะนั้น ได้มีการพิจารณาถึงหลักการขยายการพัฒนาโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ โดยเขาเห็นว่า โรงพยาบาลธรรมศาสตร์

จะได้แบ่งเบาภาระของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ในเขต กทม. ช่วยให้คนไม่ต้องเดินทางไกลเข้า กทม. และได้ประมาณไว้ว่าจะต้องใช้งบในโครงการขยายโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ เป็นเงินประมาณ 2,800 ล้านบาท ซึ่งต่อมามหาวิทยาลัยก็ได้ทำโครงการของงบประมาณติดต่อกันหลายปี

สำหรับการสรรหาคณบดีคณะแพทยศาสตร์คนแรกนั้น ผมได้ใช้หลักการเดียวกับการสรรหาคณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในที่สุดก็ได้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ อารี วัลยะเสวี อดีตคณบดีและผู้ออกตั้งคณะแพทยศาสตร์รามธิบดี มาเป็นคณบดี และเป็นผู้นำการพัฒนาคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาคณะแพทยศาสตร์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเวลาต่อมา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในสมัยต่อมาได้ทำงานอย่างเข้มแข็ง ในการพัฒนาโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ และขยายการเรียนการสอนในสาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ

(6) ปัญหาอุปสรรคในการตั้งคณะแพทยศาสตร์

ปัญหาอุปสรรคในการตั้งคณะแพทยศาสตร์นั้นมีมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบุคคลในมหาวิทยาลัยบางกลุ่มที่ได้กล่าวหาผมในทางที่เสียหาย ซึ่งผมก็ได้ท้อถอย แต่อยากจะได้กล่าวถึงเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้ไว้ดังนี้

ประการแรก เมื่อผมได้เป็นอธิการบดีในระยะแรก ได้มีการกล่าวหาว่า ผมไม่ต้องการตั้งคณะแพทยศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการปล่อยข่าวไปถึงศิษย์เก่าที่นครลอสแอนเจลิส ซึ่งมีศิษย์เก่าได้บริจาคเงินเป็นจำนวนมาก จนเพื่อนของผมที่ LA ถามผมว่า เรื่องดังกล่าวจริงหรือไม่ แต่ในข้อเท็จจริงนั้นสำหรับคณะแพทยศาสตร์นั้นได้ตั้งให้ รองศาสตราจารย์วิจิตร รวิวงศ์ ติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ

ประการที่สอง ผมต้องต่อสู้กับแพทยสภาที่ได้คัดค้านและต่อต้านการตั้งคณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยกล่าวว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังไม่พร้อม และจะผลิตแพทย์ที่ไม่มีคุณภาพ ผมได้แสดงความเห็นตอบโต้ความเห็นของแพทยสภาในหนังสือพิมพ์ **มติชน** ว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะผลิตแพทย์ที่มีคุณภาพออกมารับใช้ประชาชนทั่วไป มิใช่ผลิตแพทย์พาณิชย์ การที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะตั้งคณะแพทย์ได้หรือไม่ นั้น เป็นสิ่งที่รัฐบาลจะเป็นผู้ตัดสิน มิใช่แพทยสภา

ประการที่สาม เมื่อได้รับอนุมัติการตั้งคณะแพทยศาสตร์แล้ว มีอาจารย์หลายคนมาหาผม และขอร้องไม่ให้ตั้ง เพราะกลัวว่าการตั้งคณะแพทยศาสตร์จะมาแย่งทรัพยากรจากการพัฒนาทางด้านสังคมศาสตร์ และทำลายความเข้มแข็งของมหาวิทยาลัย ผมได้ให้ความเห็นว่า ผมเห็นตรงกันข้ามกับเขา และบอกว่า การตั้งคณะแพทยศาสตร์จะเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางด้านสังคมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยโดยรวม ซึ่งในเรื่องนี้กาลเวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์ การเป็นผู้บริหารจะต้องมีหลักการที่มั่นคง

ในที่สุดความที่เป็นคนตรงไปตรงมา และผลงานที่ได้ทำมาเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป ได้ปกป้องการทำงานของผมในการดูแลโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ และการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงเป็นมาอย่างไร

ต่อมาคุณประมวล สภาวสุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในสมัยนั้น และเป็นพี่ใหญ่ของชาวธรรมศาสตร์ ได้กล่าวกับผมว่า ท่านเข้าใจผมผิดในตอนแรก เพราะได้รับข้อมูลที่ผิด ท่านได้สนับสนุนการทำงานของผออย่างเต็มที่ในภายหลัง ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้ปิดทองหลังพระในการทำงานใหญ่หลายเรื่องของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยนั้น ผมขออนุญาตกล่าวถึงท่านด้วยความคารวะ

(7) เข้าพบผู้จัดการมูลนิธิ ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์ และได้รับเงินสนับสนุน การทำวิจัยของคณะแพทยศาสตร์อีก 10 ล้านบาท

มูลนิธิ ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์ เป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สนับสนุนการก่อตั้งโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติและการตั้งคณะแพทยศาสตร์ ดังนั้น เมื่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ได้สำเร็จแล้ว ผมและศาสตราจารย์ นายแพทย์อารี วัลยะเสวี คณบดีคณะแพทยศาสตร์ ได้เข้าพบเรืออากาศเอก พจน์ สนิทวงศ์ ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อรายงานความก้าวหน้าการพัฒนาโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำงานอย่างจริงจังตามที่ขอเงินบริจาคจากมูลนิธิ ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์ ตั้งแต่แรก และได้ทำเสร็จแล้วตามเป้าหมายในขั้นแรกของมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพิ่มขึ้น ทำให้ได้รับเงินบริจาคเพิ่มขึ้นอีก 10 ล้านบาท

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากมูลนิธิ ม.ร.ว.สุวพรรณ สนิทวงศ์ ตลอดมา กล่าวคือ เป็นผู้บริจาคเงินรายใหญ่ในการตั้งโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ และได้ชักชวนให้ผู้ที่ใกล้ชิดบริจาคเงินสนับสนุนการดำเนินงานของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ และคณะแพทยศาสตร์ ต่อมาทางมูลนิธิฯ ได้สนับสนุนเงินบริจาคเพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก นอกจากนี้ยังได้รับบริจาคที่ดินจากบุคคลในตระกูล สนิทวงศ์ เพื่อขยายงานของโรงพยาบาล

(8) ฝันที่ไม่มีทางเป็นจริง

เมื่อตั้งคณะแพทยศาสตร์และได้คณบดีคณะแพทยศาสตร์ ผมได้ปรึกษากับศาสตราจารย์อารี วัลยะเสวี เพื่อหาทางพัฒนาคณะแพทยศาสตร์และโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ ให้พัฒนาและเจริญเติบโตได้เร็ว ในแนวทางเดียวกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ โดยจะต้องระดมเงินทุน และหาทางดึงคนเก่งมาช่วยพัฒนา ในขณะที่นั้นมีคนไทยที่เป็นแพทย์มีฝีมือ ทำมาหากินอยู่ในต่างประเทศจำนวนมาก ต้องการเดินทางกลับมาหากินในประเทศไทย แต่คณะแพทยศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่มีตำแหน่งรองรับเพียงพอ ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยผมและอาจารย์อารี ได้คิดจะตั้งสถาบันแพทย์ ที่เป็นโรงพยาบาลเอกชนที่ให้บริการทางการแพทย์อย่างดีเยี่ยม (Intensive Cure) เช่นเดียวกับโรงพยาบาลเอกชนที่มีชื่อเสียง เป็นสถาบันแพทย์ที่จะช่วยพัฒนาคณะแพทยศาสตร์แบบคู่ขนาน ในทำนองเดียวกันกับตั้งโครงการภาคภาษาอังกฤษคู่ขนานเพื่อช่วยพัฒนาคณะวิศวกรรมศาสตร์ โดยแพทย์ไม่ต้องไปหารายได้พิเศษในเมือง แต่สถาบันแพทย์มีงานให้ทำ ในขณะนั้นผมได้ทราบว่า อดีตผู้จัดการใหญ่ธนาคารทหารไทย และเป็นศิษย์เก่าของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ต้องการสร้างที่ระลึกไว้ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีงบประมาณเริ่มต้น 150 ล้านบาท

ผมและอาจารย์อารีได้พบคุณสุขุม นวพันธ์ กับภรรยา และได้เล่าโครงการสถาบันการแพทย์ เพื่อช่วยพัฒนาโรงพยาบาลธรรมศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ คือ เป็นแหล่งฝึกความเชี่ยวชาญและหารายได้เพื่อสนับสนุนแพทย์ที่มีชื่อเสียงที่กลับจากต่างประเทศ และเงินสนับสนุนคณะแพทยศาสตร์ ปรากฏว่า ท่านทั้งสองเห็นด้วยในหลักการ และตกลงจะให้การสนับสนุนอย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นไม่นาน ผมหมดวาระการเป็นอธิการบดี ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานในมหาวิทยาลัย และคณะแพทยศาสตร์ในที่สุดโครงการที่ได้ตกลงไว้กับคุณสุขุม นวพันธ์ ไม่ได้ดำเนินการต่อ จึงเปรียบเสมือนกับความหวังหรือความฝันได้สลายไป กลายเป็นเรื่องความฝันที่ไม่มีทางเป็นจริง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์-การเมืองและเทคโนโลยี

ผมได้ออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เมื่อปี 2537 และเป็นกรรมการคณะกรรมการปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ปี 2542-2546 หลังจากนั้นก็เป็นกรรมการอื่น ๆ และกรรมการสภาว่าารัฐธรรมนูญ ปี 2550 ตำแหน่งสุดท้ายเป็นประธานกรรมการนโยบายองค์กรวิทยุกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ThaiPBS) พ้นวาระเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2553 หลังจากได้ตั้งสถานีหรือที่ทำการถาวรที่ถนนวิภาวดีรังสิต สรุบได้เกษียณอายุการทำงานเมื่ออายุ 72 ปี

เมื่อออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เป็นกรรมการประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์อยู่ประมาณ 6 ปี แต่เมื่อเป็นกรรมการ ป.ป.ช. แล้วก็ต้องลาออก เพราะกฎหมายห้ามไว้ หลังจากนั้นก็ไม่ค่อยได้ไปเยี่ยมคณะวิศวกรรมศาสตร์ และศูนย์รังสิตอีกเลย จนกระทั่งเกิดน้ำท่วมใหญ่ หลังจากนั้นน้ำลดแล้ว ทางมหาวิทยาลัยได้ประกาศเชิญชวนศิษย์เก่าไปช่วยทำความสะอาด เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2554 ผมจึงเดินทางไปวิทยาเขตรังสิตด้วยรถตู้ ปรากฏว่ารถติดมาก ไปถึงศูนย์รังสิตเกือบเที่ยง เมื่อเดินทางไปที่ตึกโดม ก็ไม่พบผู้บริหาร แต่โชคดีที่ได้พบเจ้าหน้าที่และพนักงานหลายคนที่ยังจำผมได้ หลังจากผมได้พันทำแหน่งอธิการบดีไปแล้วประมาณ 20 ปี ต้องขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้พบในวันนั้น ที่ยังจำผมได้และมีไมตรีให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ จนได้พบท่านอธิการบดี ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ผู้บริหารและศิษย์เก่าหลายคน เช่น คุณชวน หลีกภัย และคุณมานิจ สุขสมจิตร เป็นต้น หลังจากนั้นก็ได้ขอไปเยี่ยมคณะวิศวกรรมศาสตร์

ที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ได้พบกับรองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสร์ วังศกาญจน์ คณบดี และรองศาสตราจารย์ ดร.อรุญา วิสกุล อดีตคณบดี ได้ทราบว่าคุณวิศวกรรมศาสตร์ได้รับความเสียหายมาก ประมาณ 200 ล้านบาท เนื่องจากเครื่องมือจำนวนมากได้ถูกน้ำท่วม ในขณะที่เดียวกันได้พูดคุยกับท่านคณบดี และอาจารย์บางท่าน ได้ทราบความก้าวหน้าของคุณวิศวกรรมศาสตร์ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะขออนุญาตเล่าสู่กันฟัง ดังนี้

ในด้านอาคารสถานที่และเครื่องมือเครื่องมือที่สนับสนุนการเรียนและการวิจัย แต่เดิมผมตั้งความหวังจะให้คณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นคณะขนาดใหญ่ รับนักศึกษาปีละ 500 คน ได้สร้างตึกขนาดใหญ่ขนาดพื้นที่ประมาณ 30,000 ตารางเมตร ท่านคณบดีบอกว่าในปัจจุบันได้รับนักศึกษาโครงการต่างๆ ประมาณปีละ 800 คน และต่อไปจะขยายระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเพิ่มขึ้น ต่อมาได้สร้างตึกขนาดใหญ่อีกหนึ่งหลัง จนในขณะนี้หาที่จะสร้างตึกใหม่ไม่ได้ เพราะได้มีคณะต่าง ๆ และหน่วยงานใหม่มาใช้พื้นที่ทางด้านใต้มากขึ้น การที่ได้สร้างตึกขนาดใหญ่ในครั้งแรกนั้นได้ทราบจากอาจารย์ว่าเป็นผลดี ทำให้คณาจารย์ของทุกสาขาได้มีที่ทำงานตึกเดียวกัน ได้รู้จักกันหมด มีประโยชน์ในด้านการประสานงานและช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างมาก ขณะที่มหาวิทยาลัยอื่นมักจะมีปัญหา เนื่องจากจะต้องอยู่แยกกัน

ในด้านคณาจารย์และวิชาการ โดยทั่วไปคณะวิศวกรรมศาสตร์มีระดับในด้านวิชาการค่อนข้างดีมาก สำหรับคณะที่ตั้งขึ้นใหม่ โดยรวมอยู่ประมาณระดับ 5 ของประเทศ โดยเฉพาะสาขาเครื่องกลอยู่ในระดับที่ดีมาก มีศาสตราจารย์ถึง 2 ท่าน และมีอาจารย์ที่เก่ง ๆ หลายคน สำหรับสาขาอื่นก็ได้พัฒนาไปด้วยดี โดยเฉพาะสาขาวิศวกรรมโยธา อย่างไรก็ตามคณะวิศวกรรมศาสตร์ยังต้องการความช่วยเหลือและเงินทุนอีกจำนวนมาก เพื่อพัฒนาต่อไป ต้องยอมรับว่า “เงิน” ยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาต่าง ๆ

ในด้านความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศ ได้ทราบว่าโครงการที่สอนเป็นภาษาอังกฤษ หรือโครงการวิศวกรรมศาสตร์สองสถาบัน ที่เรียนที่ธรรมศาสตร์ 2 ปี แล้วไปต่อที่ต่างประเทศอีก 2 ปี นั้น

ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่คณะมาก ไม่แพ้สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร เมื่อแรกตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ นั้น ผมตั้งใจให้ทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับของคณะ วิศวกรรมศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันทั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ และสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธรก็เป็นอิสระ และอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผมอยากเห็นสถาบันทั้งสองแข่งขันกันในเรื่องวิชาการ และผลิตบุคลากร ที่มีคุณภาพ แต่ก็ยังให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี เชื่อว่าจะทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีชื่อเสียง มาก ทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี

ในด้านการรับนักศึกษาเข้าศึกษาในคณะวิศวกรรมศาสตร์นั้น แต่เดิมผมใจใหญ่มาก เพราะทราบว่า ในประเทศสิงคโปร์ มหาวิทยาลัยนานยางรับนักศึกษาปีละมากกว่า 1,000 คน ดังนั้น จึงตั้งเป้าหมายให้ คณะวิศวกรรมศาสตร์ รับนักศึกษาปีละ 500 คน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันคณะวิศวกรรมศาสตร์รับนักศึกษา ปีละประมาณ 800 คน เข้าใจว่า สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร ก็คงจะรับนักศึกษาจำนวนที่ใกล้เคียงกัน รวมความแล้วในปัจจุบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ผลิตบัณฑิตทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ปีละประมาณ 1,000 คน ผมคิดว่า ศิษย์เก่าส่วนใหญ่ยังไม่รู้ในเรื่องนี้ ถ้าเราพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ และ ให้ความสนใจทางด้านการวิจัยเพิ่มขึ้น คิดว่าธรรมศาสตร์ก็จะมีชื่อเสียงทางด้านเทคโนโลยีด้วย จนอาจจะ เรียกได้ว่า เป็นมหาวิทยาลัยที่เดิมเรียกว่า “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” เป็น “มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์-การเมืองและเทคโนโลยี” เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพมหาวิทยาลัยที่เน้นทางด้านธรรมศาสตร์- การเมือง และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสังคมไทย และความอยู่ดีของประชาชน เช่นเดียวกับ มหาวิทยาลัยระดับ แนวนานาชาติของประเทศต่าง ๆ

ในด้านของนักศึกษาที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ สัดส่วนระหว่างชายกับหญิงมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ประมาณร้อยละ 50 ได้ทราบข่าวว่า นักศึกษาหญิงที่เรียนด้านวิศวกรรมศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยของ ประเทศไทยนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีนักศึกษาหญิงมากที่สุด เป็นภาพสะท้อนของนักศึกษาในระดับ อุดมศึกษาในปัจจุบันมีนักศึกษาหญิงมากกว่านักศึกษาชาย

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขยายตัว ตามแนวทางยุทธศาสตร์ “ห้าร้อยจักร” ที่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะแพทยศาสตร์ ได้ทำให้เกิดคณะ วิชาเกี่ยวเนื่องอีกหลายคณะติดตามมา เช่น คณะสหเวชศาสตร์ ปี 2539 คณะทันตแพทยศาสตร์ ปี 2539 และคณะเภสัชศาสตร์ ในปี 2555

สำหรับคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้ก่อให้เกิดการตั้งสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธรในปี 2535 และ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง ปี 2548 โดยระยะแรกได้ทั้งในรูปของโครงการภาควิชา สถาปัตยกรรมศาสตร์ อยู่ในคณะวิศวกรรมศาสตร์ ปี 2542

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความสมบูรณ์แบบ ในปี 2554 ได้เปิดสอนวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพรวมทั้งสิ้น 20 คณะ วิชาเปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก มีนักศึกษารวม ประมาณ 35,000 คน ผลิตบัณฑิตได้ปีละเกือบ 5,000 คน และกล่าวได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัย ชั้นนำแห่งหนึ่งของประเทศไทย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังมีภารกิจที่ยังจะต้องทำอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาและ ยกกระตือรือร้นทางวิชาการของมหาวิทยาลัย โดยจะต้องเน้นการค้นคว้าวิจัยในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถสนองตอบ

ความต้องการของสังคมไทย ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ในขณะเดียวกันก็ต้องสามารถทำหน้าที่เตือนสติของสังคม และเสนอแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาของสังคม โดยยึดมั่นในปรัชญาและแนวทางของมหาวิทยาลัย คือ เป็นมหาวิทยาลัยของประชาชน และทำงานเพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทย ผมอยากเห็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก ดังเช่นมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด หรือมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่เบิร์กลีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

“ผมยังอยากเห็น
ว่าธรรมศาสตร์
รักษาแนวทาง
ของธรรมศาสตร์
ที่เป็นมหาวิทยาลัย
ชั้นนำของประเทศ
เป็นมหาวิทยาลัย
ที่ยืนอยู่ข้าง
ประชาชน
รักความเป็นธรรม
รักประชาธิปไตย
เป็นสถาบัน
ที่ผลิตบัณฑิต
มีความรู้
ความสามารถ
ออกมารับใช้
สังคมไทย

มติชน 2 พฤษภาคม 2531

8 ทศวรรษของชีวิต นรนิติ เศรษฐบุตร บุรุษแห่งธรรมศาสตร์

กชิติศ อนันตนาธร

ณัฐกานต์ เกตุกำเนิด : MLUB

ในวาระ 80 ปีของศาสตราจารย์พิเศษ นรนิติ เศรษฐบุตร ผู้ซึ่งเคยอยู่ในทุกบทบาทภายในมหาวิทยาลัยมาแล้ว ตั้งแต่เป็นนักศึกษา อาจารย์ คณบดี อธิการบดี และนายกสภามหาวิทยาลัย ผูกพันกับธรรมศาสตร์มากกว่า 60 ปี จุลสารหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ ฉบับนี้จึงได้สัมภาษณ์เรื่องราว ชีวิต ข้อคิด และประสบการณ์ของบุรุษแห่งธรรมศาสตร์ผู้นี้ ให้ได้เห็นมิติอื่นนอกเหนือไปจากงานต่าง ๆ ที่ได้ทำปรากฏไว้แล้ว

รู้จักกรรมศาสตร์ครั้งแรก

ครูที่สอนผมในโรงเรียนมัธยม ก่อนเข้าเตรียมอุดมคมนั้น หลายท่านยังเป็นนักศึกษาอยู่ที่ธรรมศาสตร์ สอนไปก็เล่าเรื่องการเมืองไป ทั้งครูที่สอนสังคมศึกษา สอนภาษาอังกฤษ จึงรู้จักเรื่องธรรมศาสตร์บ้าง นอกจากนั้น ที่บ้านผม พ่อผมก็เคยเรียนธรรมศาสตร์ ตู้หนังสือที่บ้านก็มีหนังสืออยู่เยอะ ตอนมัธยมปลาย ผมได้เห็น *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* ของหลวงประดิษฐมนูธรรม ที่นั่นแล้ว เพราะฉะนั้น ผมรู้จักชื่อธรรมศาสตร์ ดีกว่าจุฬาฯ และรู้ตั้งแต่ตอนนั้นเลยว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ประศาสน์การธรรมศาสตร์

แต่ต่อมาเมื่อสอบเข้าโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ก็ได้รู้จักจุฬาฯ มากขึ้น เพราะตั้งอยู่ติดกัน และใช้ตราพระเกี้ยวด้วย

พอถึงคราวต้องเข้ามหาวิทยาลัย ก็อยากเรียนนิติศาสตร์ เพราะชื่อผม นรนิติ พ่อตั้งมาจากชื่อคุณทวด คือ พระยานรเนติบัญญัติ (ลัด) และเป็นความชอบส่วนตัวของผมด้วย เช่น เคยร่างข้อบังคับกรรมการนักเรียนรุ่นผม เป็นต้น ดังนั้น จึงอยากเข้าธรรมศาสตร์

แต่พอเข้ามาสมัครสอบ เดินผ่านป้ายประกาศเรื่องที่สอนการทูต ผมเห็นว่าโก้ดี เพราะเรามีญาติผู้ใหญ่ เป็นทูต (จิต เศรษฐบุตร) คิดว่าเรียนแล้วจะได้ไปนอก ตอนกรอกใบสมัครจึงเลือกรัฐศาสตร์ (การทูต) ลำดับแรก และนิติศาสตร์ ลำดับที่สอง

เมื่อเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์

ผมเข้าเรียนธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2503 สมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีและนายก สภามหาวิทยาลัย อธิการบดีธรรมศาสตร์ คือ จอมพล ถนอม กิตติขจร ส่วนการบริหารมหาวิทยาลัยจริง ๆ อยู่กับเลขาธิการ คือ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ

การเมืองในยุคนั้น จอมพล สฤษดิ์ก็กดไว้ได้อยู่หมด ระบบประชานิยมเขามาก ทำให้คนประทับใจ ตอนจอมพล สฤษดิ์ตายผมยังรู้สึกสูญเสีย ผมมาไม่ชอบจอมพล สฤษดิ์ เมื่อเขาตายไปแล้ว ไปอ่านหนังสือ มากเข้า จึงเห็นว่า แก่สังฆาคคนโดยไม่ได้สวนตามกระบวนการยุติธรรม

แม้บรรยากาศของมหาวิทยาลัยในสมัยนั้นจะไม่ได้ตื่นตัวเรื่องการเมือง แต่เมื่อมาเรียนที่นี่ก็ชอบ เพราะรู้สึกมีเสรีภาพ รู้สึกว่าเป็นผู้ใหญ่ขึ้นกว่าสมัยมัธยมมาก ไม่ใช่เพียงแค่นั่งกางเกงขาวาก็รู้สึกเป็นผู้ใหญ่ มากขึ้นแล้วเท่านั้น

จากที่เคยถูกบังคับให้เรียนวิชาการประพันธ์ในโรงเรียนเตรียมอุดม เมื่อมาเรียนธรรมศาสตร์ ผมจึง รวมกลุ่มกับเพื่อนตั้งชมรมวรรณศิลป์ พอเรียนจบธรรมศาสตร์ ผมกับเพื่อนคนหนึ่งก็เขียนหนังสือเรื่องระบบ รัฐสภา พิมพ์เป็นเล่มแล้ว

ผมชอบที่บรรยากาศธรรมศาสตร์ไม่ได้สอนให้เราหม่อมหม่อม เปิดโอกาสให้เราได้ซักถาม เช่น คราวหนึ่งในการเรียนวิชาด้านกฎหมาย มีปรมาจารย์ทางกฎหมายท่านหนึ่งเป็นผู้สอน เพื่อนคนหนึ่งในห้อง ถามขึ้นว่า การยิงคนตามมาตรฐานนี้ถูกต้องไหม อาจารย์ตอบท่านเองว่า “ถูกสิ ไม่ถูกจะตายหรือ” แต่นักศึกษาก็ถามต่อว่า “ผมถามอาจารย์จริง ๆ ในแง่กฎหมาย” อาจารย์เป็นคนในรัฐบาล ก็โมโห

อาจารย์พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย ที่มาสอนก็ชอบให้อภิปรายแลกเปลี่ยนกัน การเรียนธรรมศาสตร์สำหรับ ผมจึงเปิดโลกทัศน์มาก

ไปเมืองนอก

ตอนปี 2505 ดร.จิต เศรษฐบุตตร กำลังจะได้รับแต่งตั้งเป็นทูตที่ฝรั่งเศส ท่านเรียกพ่อกับผมไปคุยด้วยความว่าให้พ่อเตรียมส่งผมเมื่อเรียนจบในปีหน้า ให้ไปอยู่กับท่านที่ปารีสเพื่อศึกษาต่อ ท่านจะรับผิดชอบให้ และท่านคงจะอยู่ที่นั่นจนเกษียณอายุราชการในปี 2510

แต่แล้ว เมื่อผมเรียนจบเดือนมีนาคม 2507 ดร.จิตถูกย้ายไปเป็นทูตประจำสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างที่รอความชัดเจนเรื่องการไปเรียนต่อต่างประเทศ ผมก็สมัครเข้าเรียนปริญญาโท และสอบได้เป็นพนักงานต่างประเทศของเทศบาลกรุงเทพ จึงมีงานทำและเงินเดือนใช้เป็นครั้งแรก

เมื่อ ดร.จิตย้ายไปสวิตเซอร์แลนด์ได้สักพัก ผมก็ได้เดินทางไปอยู่ด้วยและศึกษาต่อที่ประเทศนั้น โดยเลือกเรียนวิชาไซเวียตวิทยา เพราะเห็นว่า วิชาความรู้ด้านการเมืองที่เมืองไทยเป็นเรื่องลึกลับมาก เรียนรู้ไม่ได้ ตอนที่ได้เรียนจึงตื่นเต้น สนใจ และอยากเรียนรู้มาก

ตอนที่ผมสมัครเรียน ก็ได้เรียนให้ทูตปุ่จิตทราบ ท่านก็ไม่ขัดข้อง และเมื่อ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจ เดินทางมาราชการที่นั่น ทูตปุ่จิตยังได้เรียนถามอธิบดีกรมตำรวจว่า ผมเรียนวิชาด้านนี้กลับไปเมืองไทยจะมีปัญหาอะไรไหม ท่านหัวเราะและตอบว่า “หลานท่านทูตเรียน คงไม่เป็นไร”

พอผมได้ไปอยู่ที่สถานทูตจึงเห็นว่า ถ้าเป็นข้าราชการสถานทูต เช่น เลขาทูตฯ เราก็ลำบาก ไหนจะค่าครองชีพ ไหนจะครอบครัว และวิชาที่ผมเรียนมานี้ ถ้ากลับมาเมืองไทยแล้วจะปลอดภัย มีผู้ใหญ่แนะนำให้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย

อาจารย์มหาวิทยาลัย

พอผมเรียนจบ Diploma สาขา Sovietology จากมหาวิทยาลัย Fribourg กลับมาปี 2510 ที่คณะรัฐศาสตร์มีตำแหน่งว่าง ก็มาสอบเข้าเป็นอาจารย์ คณบดีในเวลานั้น ศาสตราจารย์ทวี แรงขำ (แม้ผมไม่ได้เรียนกับท่าน) ท่านเมตตาผมมาก เรียกผม “ลื้อ” สอบถามว่าไปเรียนอะไรมา ส่วนผู้ที่สอบสัมภาษณ์ผมเข้าเป็นอาจารย์นั้นเป็นอาจารย์อาวุโสในคณะ

ผมเป็นอาจารย์ก็สนุก มีความสุขกับการสอนหนังสือ

ต่อมาตอนเป็นคณบดีในปี 2521 ผมก็ได้เป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่กระทบมาในมหาวิทยาลัย เพราะระบบตอนนั้นให้อาจารย์ออกเสียง เขาให้โหวตเลือกคณบดี แล้วผมได้คะแนนมากที่สุด แค่นั้นเอง และสภามหาวิทยาลัยก็ตั้งผมเป็นคณบดี ขณะนั้นผมไม่นึกเลยว่า คนที่ยังอ่อนด้านวัยวุฒิ ด้านคุณวุฒิ อย่างผมจะได้รับเลือก ตอนนั้นบรรยากาศในธรรมศาสตร์ไม่สดใส คนทั้งหลายอาจไม่สนใจเป็นผู้บริหาร

ต่อมาศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย อธิการบดี ก็ชวนให้ผมมารับตำแหน่งเป็นรองอธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา ตอนแรกกะว่าจะเป็นเพียง 6 เดือน แต่ก็ได้อยู่ยาวนานถึง 6 ปี หลังจากนั้น ในสมัยศาสตราจารย์คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี เป็นอธิการบดีสมัยที่ 2 ผมได้รับตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายบริหารศูนย์รังสิตเป็นคนแรก

ส่วนตำแหน่งอธิการบดี ผมลง 4 ครั้ง ได้เป็นอธิการบดี 2 สมัย มีทั้งชนะแล้วสภาย ไม่ตั้ง และมีแพ้แล้วสภาย ตั้ง แต่ผมไม่รับ อำนาจที่ในการตั้งอธิการบดีนั้นอยู่ที่สภามหาวิทยาลัย

ตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นอาจารย์สบายใจที่สุด มีความสุข เพราะมีแต่คนรัก เคารพ นับถือ แต่เป็นผู้บริหารมีคนเบียด คนเกลียด คนรัก เพราะเราให้คุณให้โทษเขา ส่วนอาจารย์นั้นส่วนใหญ่ให้คุณ และเป็นอาจารย์ธรรมศาสตร์นี้ใหญ่โตมาก คนบดก็ไม่ได้สั่งอาจารย์ได้ อธิการบดีก็โดนอาจารย์ชกฟอกอยู่เสมอ

แม้รับตำแหน่งบริหารแล้ว ผมก็ยังสอนหนังสืออยู่ตลอด จนที่หลังเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยแล้ว จึงไม่ได้สอน เพราะการสอนหนังสืออยู่ในการกำกับดูแลของอธิการบดี ถ้านายกสภาฯ สอนแล้วไม่ส่งข้อสอบ อธิการบดีจะกล้าจี้หรือ ผมเลยไม่สอน แต่มีรับบรรยายบ้าง

อธิการบดีธรรมศาสตร์

ผมเป็นอธิการบดีต่อจากอาจารย์เกริกเกียรติ พ.ศ. 2534 เราอาจจะไม่ใช่ทีมเดียวกัน แข่งขันกันตอนสรรหาและเลือกตั้ง แต่เมื่อได้เป็นแล้วก็สานงานต่อกัน อย่างตอนที่อาจารย์เกริกเกียรติรับตำแหน่งต่อจากคุณหญิงนางเยาว์ก็รับงานต่อกันมา เพราะถ้าเปลี่ยนผู้บริหารแล้วเปลี่ยนงานใหม่หมด ก็เกิดความเสียหายแก่มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้างานนั้น ๆ ได้ผ่านสภามหาวิทยาลัยมาแล้ว ก็แสดงว่ามีคนคิดพิจารณาเรื่องนี้มาเป็นอย่างดีแล้ว พองานมาถึงเรา จะเปลี่ยนแปลงรายละเอียดปลีกย่อยก็ไม่ใช่ไร แต่งานหลัก ๆ ต้องทำสืบต่อกันไป

วาระแต่ละสมัยก็สั้น จึงต้องทำงานสานต่อกัน ถ้ามัวคิดว่าโครงการนี้ต้องเสร็จในสมัยตัวเอง งานมหาวิทยาลัยก็จะไม่เดิน คนที่เป็นอธิการบดีต้องคิดถึงประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีประโยชน์ของนักศึกษาเป็นสำคัญ

และคนที่เป็นอธิการบดี ต้องไม่ลืมว่า ตอนเป็นอาจารย์ธรรมดาเราคิดอย่างไร ต้องพยายามคิดถึงหัวอกเขา เพราะนโยบายของเราจะกระทบกับเขาโดยตรง เราต้องให้เสรีภาพกับเขา เพราะอาจารย์เป็นตำแหน่งที่จำเป็นต้องมีเสรีภาพทางวิชาการ เพราะถ้าอาจารย์ไม่กล้าคิด จะไปสอนให้นักศึกษารู้จักคิดได้อย่างไร

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังโชคดีที่มีศิษย์เก่ารักมหาวิทยาลัย สนับสนุนมหาวิทยาลัยอยู่ตลอด ยามใดที่ต้องการความช่วยเหลือ ศิษย์เก่าก็ไม่เคยทำให้ต้องผิดหวัง

นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คนมักเข้าใจผิด ไม่มีใครกุมชะตาชีวิตของธรรมศาสตร์ได้ ผมเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยมา 10 ปี กลับบอกเลยว่ากุมไม่ได้ ผมเคยเป็นกรรมการสภาฯ หลายแห่ง ยังไม่เคยเห็นประธานสภาอาจารย์ที่ไหนดูเท่าที่ธรรมศาสตร์ เพราะฉะนั้น ก็ต้องผ่อนหนักผ่อนเบา

ถ้าธรรมศาสตร์ไม่ต้องการผม ผมก็ไม่รู้จะเป็นไปทำไม เมื่อเขายังเลือกผม ผมจึงรับเป็น และบางช่วงก็เป็นเพราะสถานการณ์ที่สืบเนื่องกันมา

นายกสภามหาวิทยาลัยไม่ค่อยมีอำนาจ อาจจะมีมากขึ้นบ้างตอนออกนอกระบบ เพราะต้องใช้อำนาจของที่ประชุมสภาฯ ต้องดำเนินการประชุม เดือนหนึ่งก็ประชุมเพียง 3 ชั่วโมง และที่สำคัญ คือ ต้องมาก่อนประชุมและกลับหลังประชุม ถ้าคุณเป็นกรรมการ คุณติดธุระก็ออกไปก่อนได้ มาสายก็ไม่ใช่ไร

ความสำเร็จและล้มเหลว

เรื่องความสำเร็จ คนอื่นต้องเป็นคนมอง ไม่ใช่ผมเป็นคนบอก เราอาจจะดีใจในเรื่องบางเรื่องได้ แต่เรียกว่าสำเร็จไม่ได้ ความสำเร็จต้องให้คนอื่นเขาประเมิน ถ้าถามว่า ผมดีใจเรื่องอะไร ผมตอบได้ทันที คือ เรื่องธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

ผมตอบได้เต็มปากว่า ผมไม่ได้เป็นคนเริ่ม เครดิตที่มี ต้องให้อาจารย์นงเยาว์ ชัยเสรี ผมเป็นแค่ผู้รับงานมาสานต่อ ที่ศูนย์รังสิตยังมีคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ เฉลิมพระเกียรติ ช่วยรักษาคนซึ่งไม่แต่เฉพาะชาวธรรมศาสตร์

ความสำเร็จหรือผลงานที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยต้องมองในระยะยาว บางงานที่เกิดขึ้นในสมัยที่อธิการบดีชื่อนรนิติ อาจจะได้รับช่วงมาจากอาจารย์นงเยาว์ อาจารย์เกริกเกียรติ แล้วมาออกดอกผลในสมัยนรนิติ

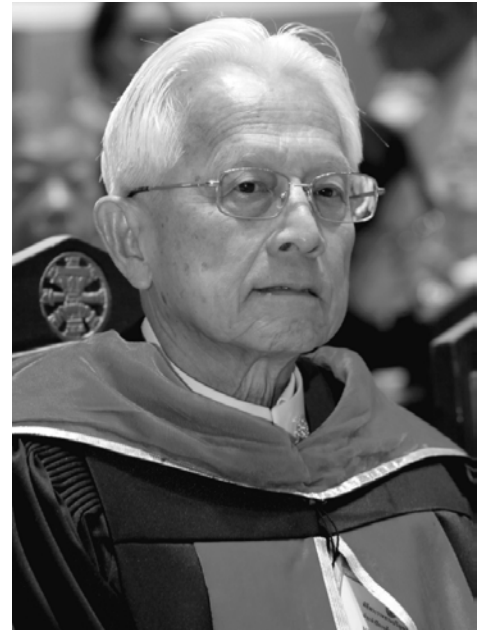
บางเรื่องผมล้มเหลว ผมเคยให้สัญญาว่าจะทำสถานีหยุดรถไฟที่ธรรมศาสตร์ เพราะผมเคยนั่งรถไฟทดลองจากสามเสนไปถึงธรรมศาสตร์ ประมาณ 45-50 นาที และขอให้มีสายรถไฟในช่วงเวลาที่นักศึกษาจะต้องเดินทางไปกลับ ถ้าจุดที่ธรรมศาสตร์ได้การเดินทางก็จะสะดวกสำหรับนักศึกษา แต่ก็ทำไม่สำเร็จ ทั้งที่มีผู้บริจาคเงินสร้างสถานีให้เราแล้ว แต่เจอบิ๊กมาค้าน ทำเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ให้เรารื้อ บอกว่าไม่ได้มาตรฐาน คือ มีคนไม่ต้องการให้มีที่จอดรถไฟตรงธรรมศาสตร์ ซึ่งผมก็ไม่รู้ว่าใคร

ผมรู้ว่า เวลามันย้อนไม่ได้ แต่เมื่อก่อนเคยคิดว่า ถ้าย้อนเวลาไปได้ จะทำได้ดีกว่านี้ ต่อมาพอมีอายุขึ้น ก็รู้ว่าชีวิตไม่เคยรีรันได้ อดีตก็เป็นอดีต ถ้าทำอะไรได้ ก็ทำใหม่ เสียเลยตั้งแต่วันนี้

ถ้ามองอีกมุมหนึ่ง ความผิดพลาดเป็นครูให้เรา ความล้มเหลวไม่ได้เสียหาย

ความพิเศษของธรรมศาสตร์

ธรรมศาสตร์อาจจะมีความพิเศษแตกต่างจากที่อื่น แต่ที่อื่นก็มีลักษณะบางประการที่ธรรมศาสตร์ไม่มี เราไม่รู้ เช่น อธิการบดีธรรมศาสตร์กล่าวหาได้ ชักได้ เจตตัวง่าย ซึ่งนักศึกษาอาจจะผิด แต่ทำได้ ที่นี้พอธรรมศาสตร์เราสู้ เราก็บอกของเราได้ และบางลักษณะเด่นของที่อื่น เราก็อาจจะไม่ยอมให้มี เมื่อเราเป็นผู้บริหารธรรมศาสตร์ ก็ต้องใช้ความซื่อ ถ้ามีความสุขก็โอเค ถ้าเรารับไม่ได้ เราก็อยู่ลำบาก ถ้าเป็นผู้บริหารแล้วถูกชกฟอกไม่ได้ ก็อยู่ลำบาก คือจิตใจไม่สบาย

ขณะดำรงตำแหน่งอธิการบดี ในงานปฐมนิเทศนักศึกษา 31 พฤษภาคม 2538

แต่ความพิเศษของธรรมศาสตร์บางเรื่องเราอาจเห็นต่างกันได้ บางคนว่าดี บางคนว่าไม่ดี ธรรมศาสตร์ไม่ได้เป็นของใครคนเดียว ของใครกลุ่มเดียว เจ้าของเยอะ ความหลากหลายต้องมี เสรีภาพต้องมี คนธรรมศาสตร์จะไม่เจียบหรือ แต่ต้องอยู่ในกรอบ เราแสดงออกได้ แต่ต้องดูกาลเทศะ

การเป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ ใน Job Description ไม่มีเลยว่าต้องเก่งงานด้านการเมือง แต่งานหลายเรื่องเป็นเรื่องการเมือง

เป็นผู้บริหารธรรมศาสตร์ทำใจไม่ดี เราจะมีความสุขยาก อย่างเวลาเขาตั้งผมเป็นสมาชิกวุฒิสภา เขาก็ตั้งเพราะผมเป็นอธิการบดีธรรมศาสตร์ คนประท้วงผมเยอะแยะ ทีหลังเขาตั้งผมเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีเด็กใส่หน้ากากมาประท้วง ผมยังถามอาจารย์นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ รองอธิการบดีฝ่ายบริหารทำพระจันทร์เวลานั้นว่าเห็นมี 2 หน้า อันหนึ่งของอาจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์ อีกอันนั้นใคร อาจารย์นครินทร์ก็บอกว่า อีกอันนะหน้าอาจารย์

ผมคิดว่า มันเป็นเรื่องที่คุณไม่พอใจเขาที่เขาตั้งผม แล้วผมผิดตรงไหน ถ้าผมไปทำอะไรผิดเรื่องไหน คุณประท้วงที่ผมทำผิดเรื่องนั้นก็ว่าไป ผมบอกลูกศิษย์ผมคนหนึ่งว่า คุณมาประท้วงผมทำไม เมื่อก่อนผมไม่เคยบังคับให้คุณมาเคารพผม คุณมาเคารพผมเอง เหมือนคุณปรับรูปของคุณขึ้นมาเอง แล้ววันหนึ่งเปลี่ยนใจเอาค้อนทุบ ส่วนผมยังไม่ได้ทำอะไรเลย เพราะเราเป็นราชการ คณะรัฐประหารเขาได้อำนาจรัฐ บอกให้เราไปช่วย เราปฏิเสธได้ยังไงถ้าไม่ผิดกฎหมาย แต่ถ้าด่าผมเรื่องทำไมโหวตอย่างนั้นอย่างนี้ อย่างนี้ด่าได้

ความเป็นนรนิติ

ถ้าคนรุ่นหลังสนใจผม ก็ลองดูได้จากประวัติผมที่คนอื่นเขียนให้ผม หรือจากงานเขียนของผมก็ได้ ตอนผม 60 ปี มีลูกศิษย์ผมทำหนังสือให้เล่มหนึ่ง ผมบอกว่า ถ้าจะทำอย่ามาเขียนสดุดีผม ให้เขียนเรื่องสนุก ๆ มาลง ก็มีอาจารย์คนหนึ่งอ่านแล้วมาทักผมว่าเหมือนอ่านหนังสืองานศพ บอกบอกว่า “ดีกว่าหนังสืองานศพอาจารย์ ผมได้อ่าน ถ้าหนังสืองานศพ ผมไม่ได้อ่าน”

สมมติต่อไป 100 ปีขาดกาล นรนิติ เศรษฐบุตร ตอนนั้นผมไม่อยู่แล้ว มีคนจะจัดงานรำลึกผม ก็ขึ้นอยู่กับว่า เขาจะเห็นว่า ผมมีอะไรที่ให้ได้ ดี อยากจะเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นหลักให้คนยึด เป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างได้ เหมือนอย่างคุณจัดงานฉลองให้ใคร คุณก็เอาท่านมาใช้เป็นแบบอย่างว่า ข้าราชการที่ดีเป็นแบบนี้ คนที่ซื่อสัตย์เป็นแบบนี้ ท่านไม่ได้ประโยชน์อะไรจากคุณ เพราะ gone with the wind ไปเรียบร้อยแล้ว

เพราะฉะนั้น ป่วยการที่ผมจะบอก คนรุ่นหลังต้องไปดูเอาเอง ถึงวันนั้น ผมไปไหน ผมยังไม่รู้เลย

ภาพ: กิ่งกษาปณ์
เขียนโดย: พ.อ.

ทำไมถึงรักธรรมศาสตร์

เรื่องนี้ไม่เคยนึกเหมือนกัน

มีคราวหนึ่ง ผมเป็นอธิการบดี มีคนมาบอกผมว่าเห็นผมยืนอยู่บนตึกสูง มองไปที่สนามดูนักศึกษา เขาบอกว่า เขารู้แล้วว่า ทำไมอาจารย์นรนิติไม่ยอมไปไหน

ถ้าคุณไปดูเส้นชีวิตของผมอยู่กับธรรมศัตร์นานมาก ก็เห็นว่า เมื่อเราทำประโยชน์ได้ก็ดีแล้ว ที่ผมไม่ไปไหน เพราะผมชอบเป็นครู ชีวิตที่เป็นครูมีความสุข ชีวิตที่เป็นผู้บริหารบางทีก็ซัพเฟอร์

ถึงเราจะรักธรรมศาสตร์มาก แต่เราจะไปผูกขาดไม่ได้ มีคนอื่นก็เยอะที่พร้อมจะทำงานให้ธรรมศาสตร์ พันตำแหน่งแล้ว เราก็ยังมาธรรมศาสตร์ได้

ผมอายุ 80 แล้ว จะไปเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ อย่าไปยึดติดมาก ก็เท่านั้น

โลกหมุนเร็วขึ้น ธรรมศาสตร์ต้องการคนที่ทันสมัย คนแก่ก็ตามไม่ทัน ถ้าเรารักอะไรมาก เราก็ต้อง สละให้ได้

ความผูกพัน ความห่วงใยไม่ใช่สิ่งที่ตัดได้ง่าย แต่ไม่ได้หมายความว่า ใครเขาดำรงศาสตร แล้วต้องยกหูหาอธิการบดีเลย นี่ไม่ใช่หน้าที่ของเรา เราต้องรู้หน้าที่ของเรา เพราะถ้าเมื่อไหร่มหาวิทยาลัยมีผู้สั่งการ 2 คนซ้อนกัน มหาวิทยาลัยจะเดือดร้อน

อย่างตอนที่ผมพ้นจากตำแหน่งอธิการบดีธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.นริศ ชัยสูตร ถามผมว่ามีอะไรจะฝากไว้ไหม ผมตอบทันทีว่า ฝากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไว้กับคุณ เรื่องอื่นไม่มีฝาก และไม่ต้องกลัว สิ่งที่เราเริ่มสมัยผม คุณแก้ไขได้ มันอาจจะเหมาะแค่ในสมัยของผม เพราะว่าต่อจากนี้ไปคนที่รับผิดชอบคือคุณ ไม่ใช่ผม

ข้อที่สำคัญ คือ ธรรมศาสตร์ไม่ใช่ของเราคนเดียว และเราไม่ได้มีสิทธิ์มากกว่าคนอื่น แม้เราจะเป็นมาแล้วหลายตำแหน่ง เราถือหุ่นธรรมศาสตร์เท่ากัน

ข้อคิดเรื่องประวัติศาสตร์บอกเล่า กับบางเรื่องของเศรษฐกิจไทย ในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ปรีดี พนมยงค์

ธนาคารแห่งประเทศไทย

8 เมษายน 2525

กราบเรียน ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

ด้วยธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดตั้งหอบรรณสารหรือหอจดหมายเหตุขึ้น และเริ่มดำเนินการโครงการประวัติศาสตร์คำบอกเล่าเรื่อง “ระบบการคลังและการธนาคารไทย พ.ศ. 2483-2492” ในการนี้ได้ส่งเจ้าหน้าที่ของธนาคารไปสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่มีบทบาท และร่วมอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่องดังกล่าว

โดยที่ ฯพณฯ เป็นผู้วางรากฐานระบบการคลังและการธนาคารในยุคนั้น ทั้งยังเป็นผู้สร้างแนวคิดที่สำคัญไว้มากมายเรื่อง เช่น การจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย ภาษีรัชชูปการ อากรมรดก การจัดตั้งบริษัทจังหวัด การจัดตั้งธนาคารแห่งเอเชีย ฯลฯ ดังนั้น หอบรรณสารจึงปรารถนาที่จะได้บันทึกคำสัมภาษณ์ของ ฯพณฯ ไว้ เพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้หาก ฯพณฯ จะกรุณาอนุญาต

ในการบันทึกคำสัมภาษณ์ของ ฯพณฯ นี้ กระผมจะขอรับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เอง ในกลางเดือนพฤษภาคมหน้า กระผมจะเดินทางมาประชุม Interim and Development Committee ที่เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ จึงใคร่ขอถือโอกาสนี้แวะมากรุงปารีสเพื่อสัมภาษณ์ ฯพณฯ หาก ฯพณฯ จะกรุณาให้ออกสภากะผมได้เข้าพบ ณ บ้านพัก วันใดวันหนึ่งระหว่าง 8-9 พฤษภาคมจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

พร้อมนี้กระผมขอส่งโครงการประวัติศาสตร์คำบอกเล่าที่หอบรรณสาร ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดทำขึ้นและแบบสอบถามเพื่อใช้กำหนดเป็นข้อตกลงระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กัน หอบรรณสารรวมทั้งคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์ ฯพณฯ เพื่อบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงมาด้วย

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายชวลิต ธนะชานันท์)

ผู้ช่วยผู้ว่าการ

บันทึกความเห็น: เทคนิค

8 เมษายน ๒๕๖๔

กราบเรียน ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

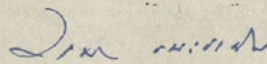
ด้วยธนาคารแห่งประเทศไทย ได้จัดตั้งหอบรรณสารหรือหอจดหมายเหตุขึ้น และเริ่มดำเนินการโครงการประวัติศาสตร์คำบอกเล่า เรื่อง "ระบบการคลังและการธนาคารไทย พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๙๒" ในการนี้ได้ส่งเจ้าหน้าที่ของธนาคารไปสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และร่วมอยู่ในเหตุการณ์ของเรื่องดังกล่าว

โดยที่ ฯพณฯ เป็นผู้วางรากฐานระบบการคลังและการธนาคารในยุคนั้น ทั้งยังเป็น ผู้สร้างแนวคิดที่สำคัญไว้มากมาย เรื่อง เช่น การจัดตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย ภาชีรัชชูปการ อักษรมรดก การจัดตั้งบริษัทจังหวัด การจัดตั้งธนาคารแห่งเอเชีย ฯลฯ ดังนั้นหอบรรณสาร จึงปรารถนาที่จะได้บันทึกคำสัมภาษณ์ของ ฯพณฯ ไว้ เพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้หาก ฯพณฯ จะกรุณาอนุญาต

ในการบันทึกคำสัมภาษณ์ของ ฯพณฯ นี้ กระผมจะขอรับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เอง ในกลางเดือนพฤษภาคมหน้ากระผมจะเดินทางมาประชุม Interim and Development Committee ที่เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ จึงใคร่ขอถือโอกาสนี้แวะมากรุงปารีสเพื่อสัมภาษณ์ ฯพณฯ หาก ฯพณฯ จะกรุณาให้ออกสภกระผมได้เข้าพบ ณ บ้านพัก วันใดวันหนึ่งระหว่าง ๔ - ๙ พฤษภาคมจะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

พร้อมนี้กระผมขอส่งโครงการประวัติศาสตร์คำบอกเล่าที่หอบรรณสาร ธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดทำขึ้นและแบบสอบถามเพื่อใช้กำหนด เป็นข้อตกลงระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับ หอบรรณสารรวมทั้งคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์ ฯพณฯ เพื่อบันทึกลงในแถบบันทึกเสียงมาด้วย.

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายชาวลิต ณะชานินท์)

ผู้ช่วยผู้ว่าการ

เอกสารแนบ

วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2525

เรียน คุณชาลิต ณะชานันท์ ผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ผมได้รับจดหมายของคุณฉบับลงวันที่ 8 เมษายน 2525 แล้ว จึงขอเรียนตอบมายังคุณดังต่อไปนี้

1. ผมยินดีที่จะตอบคำถามที่คุณจะขอสัมภาษณ์ตามเอกสารแนบ 3 ท้ายจดหมายของคุณฉบับนั้น แต่โดยเหตุที่เรื่องซึ่งคุณต้องการทราบนั้นต้องอาศัยเอกสารหลักฐานแท้จริงทางราชการ (Official Authentic Document) ประกอบคำให้สัมภาษณ์ จึงจะเป็นคำตอบที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ฉะนั้น ก่อนที่คุณจะไปสัมภาษณ์ผมนั้น ขอให้คุณศึกษาเอกสารหลักฐานแท้จริงเหล่านั้น และถ่ายภาพอัดสำเนาเพื่อมอบให้ผม 1 ชุด อันจะช่วยเตือนความทรงจำของผมด้วย

อนึ่ง ผมจะมีอายุครบ 82 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 11 พฤษภาคม ศกนี้ ฉะนั้น ผมจึงมีอาจตอบสัมภาษณ์ เรื่องต่าง ๆ นั้นให้เสร็จไปในวันเดียวได้ หากจะต้องใช้เวลาค่อย ๆ ระวังวันละเล็กละน้อยเท่าที่สุขภาพของผม จะอำนวย หวังว่าคุณคงเห็นใจผม

2. ผมขอทำความเข้าใจว่าคำตอบสัมภาษณ์ของผมที่จะปฏิบัติตามในข้อ 1. ข้างบนนั้น เป็นเรื่องที่ผม ชี้แจงความจริงต่อธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตรง ซึ่งผมไม่ขอเกี่ยวข้องกับ “โครงการประวัติศาสตร์จาก คำบอกเล่า หอบรรณสาร ธนาคารแห่งประเทศไทย” เพราะเหตุดังต่อไปนี้

2.1 ในทางทฤษฎีนั้น ผมได้แสดงไว้ในคำสอนและในหลายบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งข้อเสนอของผมต่อนายกรัฐมนตรีโดยจดหมายของผมฉบับลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2525 ซึ่งผมขอให้รัฐบาลสอบสวนหลักฐานประวัติศาสตร์แท้จริงเพื่อฉลองวันครบรอบ 200 ปีของกรุงรัตนโกสินทร์ ให้ถูกต้อง นั้น ผมได้เสนอทฤษฎีประวัติศาสตร์ไว้มีความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้

“ในการวินิจฉัยความจริงทางประวัติศาสตร์นั้น ข้าพเจ้าขอเสนอให้ท่านกับคณะรัฐมนตรี และ มวลราษฎรไทยค่านึงเป็นเบื้องต้นถึงความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์” ตามที่พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2496 ได้ให้ความหมายไว้ว่า

“ประวัติศาสตร์ น. วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมา, เรื่องราวของประเทศชาติตามที่จัดเป็นหลักฐานไว้”

“ทั้งนี้แสดงชัดแจ้งอยู่แล้วว่าเรื่องราวที่มีผู้จดไว้จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ ‘จัดเป็นหลักฐาน’ พิสูจน์ได้ว่าเป็น ความจริง มิใช่ว่า ใครเขียนเรื่องใดไว้ ก็เชื่อว่าเป็นหลักฐานได้ทันที ซึ่งยังมีผู้หลงเข้าใจผิดเช่นนั้นอยู่ เป็นจำนวนมาก จึงหลงเชื่อเรื่องที่มีผู้เขียนตามคำบอกเล่า (Hearsay) หรือเรื่องที่เข้าลักษณะเป็น ‘นิยาย อิงประวัติศาสตร์’ นั้นว่าเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น ‘วิทยาศาสตร์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Science)’ จึงได้มีสาขาวิชาที่แปลเป็นภาษาไทยว่า ‘วิธีใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์เพื่อสอบสวนหาความจริง’ ซึ่งเรียกเป็นศัพท์อังกฤษว่า ‘เมธอดโลจี (Methodology)’ อันเป็นสาขาหนึ่งแห่งตรรกวิทยา (Logic) พร้อมทั้ง อาศัยที่มาแห่งวัตถุทางประวัติศาสตร์ (Source of Historical Material) เพื่อพิสูจน์ว่า สิ่งที่จัดนั้นเป็นการ จดตามความจริง หรือเป็นการบิดเบือนความจริง, โก้ลซิดเหตุการณ์เพียงใด, โดยบุคคลใด, มีเหตุผลใด ฯลฯ ที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์

“สำหรับท่านที่ศึกษากฎหมายลักษณะพยานก็อาจอาศัยหลักการวินิจฉัยพยานเอกสารและพยานบุคคล ว่า เอกสารชนิดใดเป็นหลักฐานชั้นที่ 1 ที่เชื่อได้ว่าเป็นความจริง หรือเป็นเอกสารที่เขียนตามคำบอกเล่า

(Hearsay) และพยานใดประสบเหตุการณ์แท้จริงซึ่งให้การตามความสัตย์จริงหรือเป็นเพียงพยานที่ฟังมาจากคำบอกเล่า ฯลฯ เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาตินั้น ถ้าสงสัยหลักฐานใดที่ไม่อาจพิสูจน์ได้โดยวิธีตรรกวิทยาตั้งกล่าวแล้ว ก็อาจพิสูจน์ได้โดยทางวิทยาศาสตร์ถึงความเก่าของวัตถุที่จัดไว้กันว่าทำขึ้นเมื่อใด และลายมือผู้จัดขึ้นนั้นเป็นลายมือของผู้จัดจริงหรือไม่ ฯลฯ”

2.2. ส่วน “คำบอกเล่า” นั้นกฎหมายไทยก็ดี กฎหมายอังกฤษก็ดี กฎหมายสหรัฐก็ดี และกฎหมายของอารยประเทศอื่น ๆ ก็ดีไม่ยอมรับเป็นคำพยานที่เชื่อถือได้ เพราะเหตุว่าพยานที่ได้ยินผู้อื่นบอกเล่านั้น ผู้บอกเล่ามิได้สาบานตน และฝ่ายที่ถูกอ้างถึงและบุคคลที่ถูกอ้างถึงไม่มีโอกาสท้วงติงหรือโต้แย้งได้ ฉะนั้น ผู้บอกเล่าหรือคนที่เก็บเอาคำบอกเล่ามากล่าวจึงอาจเสกสรรปั้นแต่งเรื่องขึ้นเองได้ นอกจากนี้ในศาสตราจารย์แห่งกฎหมายลักษณะพยานในอังกฤษและในสหรัฐอเมริกาได้อธิบายตรงกันกับที่ผมเคยอธิบายไว้ว่า พยานบอกเล่านี้เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะเหตุดังต่อไปนี้

- (1) บุคคลที่บอกเล่าใช้ถ้อยคำผิดหรือถ้อยคำที่ไม่ตรงต่อความจริง
- (2) บุคคลที่บอกเล่าหรือได้ยินคำบอกเล่า หรือได้ฟังเรื่องที่ไม่ตรงตามที่ผู้บอกเล่าได้บอกเล่าได้บอก
- (3) ผู้บอกเล่าหรือเอาคำบอกเล่ามาเล่าใหม่ ไม่พินิจพิจารณาเหตุที่ตนได้ยินได้เห็นนั้นให้รอบคอบ
- (4) ผู้บอกเล่าหรือเอาคำบอกเล่ามาเล่าต่อหน้ามีความจำเสื่อม ฯลฯ

คำบอกเล่าจึงมิใช่ “ประวัติศาสตร์” หากคำบอกเล่าอาจโต้แย้งความจริงทางประวัติศาสตร์ทั้งมวลหรือเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ คือ ตัวบุคคลที่ถูกอ้างอิงนั้นมิได้อยู่จริง และสถานที่ที่ถูกอ้างอิงนั้นมิได้อยู่จริง และชื่อของเหตุการณ์นั้น ๆ มิได้อยู่จริง แต่เนื้อเรื่องปราศจากความจริงทั้งสิ้นหรือปราศจากความจริงเป็นส่วนมาก

ฉะนั้น เพื่อพิทักษ์ไว้ซึ่งทฤษฎีอันบริสุทธิ์ว่าด้วยสัตย์จะแท้จริงทางประวัติศาสตร์ ผมจึงขอให้คุณและธนาคารแห่งประเทศไทยโปรดแยกคำตอบสัมภาษณ์ของผมที่จะให้ไว้แก่คุณนั้นออกจาก “โครงการประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าฯ” ของธนาคารแห่งประเทศไทย

2.3 โดยเหตุที่คำบอกเล่ามีลักษณะผิดพลาดหรือบิดเบือนความจริงดังได้กล่าวในข้อ 2.2 นั้น ผู้บอกเล่าจึงเสี่ยงต่อกฎหมายลักษณะอาญาและกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังต่อไปนี้

(1) ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สามและการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้ บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ในมาตรา 326 นั้น

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียงอย่างอื่น กระทำโดยการกระจายเสียง หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใด ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 423 ผู้ใดกล่าว หรือโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะได้

ผู้ใดส่งข่าวสาส์นอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความจริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสาส์นนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสาส์นเช่นนั้น หากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

(3) ตั๋วการและผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 83 ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตั๋วการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

มาตรา 86 ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น

ฉะนั้นกรรมการและเจ้าหน้าที่แห่งโครงการประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าฯ ของธนาคารแห่งประเทศไทยผู้ใดที่ร่วมกระทำความผิดก็มีความผิดตามมาตรา 83 และผู้ใดให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทก็มีความผิด เพราะตามกรรมวิธีของโครงการฯ ที่อ้างแล้วนั้นย่อมมีบุคคลเกินกว่า 1 คนขึ้นไปได้ยินก็ย่อมมีความผิดตามบทกฎหมายอาญาดังกล่าวนั้นด้วย

2.4 กรรมวิธีของโครงการประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าฯ ที่ยินยอมให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีข้อจำกัดการใช้บทถ่ายทอดมีกำหนดเวลาก็ดี หรือภายหลังการตายของผู้นั้นก็ดี ย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่ถูกให้สัมภาษณ์นั้นใส่ความหรือหมิ่นประมาทไว้

อนึ่ง ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์สงวนใจเวลาไว้ช้านานก็จะทำให้ชนรุ่นหลัง ซึ่งไม่มีทางที่จะสอบสวนหาความจริงปัจจุบันนี้ได้เกิดหลงเข้าใจผิดตามคำบอกเล่าเหล่านั้น ซึ่งเป็นที่เสียหายอย่างร้ายแรงแก่สัจจะทางประวัติศาสตร์

โดยที่กรรมวิธีบันทึกเสียงของผู้บอกเล่าย่อมทำให้ผู้ได้ยินคำบอกเล่าเกินกว่า 1 คนขึ้นไป จึงเป็นทางหนึ่งของผู้เสียหายจะฟ้องเรียกค่าเสียหายจากธนาคารแห่งประเทศไทยและจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้

2.5 หลายท่านย่อมสังเกตได้ว่า เมื่อผมได้ออกจากประเทศจีนมาอาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ผมได้เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลในประเทศไทยหลายคดี เนื่องจากจำเลยได้อาศัยคำบอกเล่า กล่าวร้ายใส่ความผม ดังปรากฏคำขอขมาของจำเลยที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์หลายครั้งมาแล้ว รวมทั้งผมได้ฟ้องศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ กับพวกเป็นจำเลยฐานใส่ความผม ซึ่งศาลแพ่งได้พิพากษาให้เป็นไปตามที่จำเลยยอมขอขมาผม และยังมีเรื่องที่กำลังอยู่ที่ศาลแพ่งขณะนี้ คือ คดีที่ผมเป็นโจทก์ฟ้องกระทรวงศึกษาธิการและสำนักพิมพ์บรรณกิจ

นอกจากนี้ยังมีศาสตราจารย์และอาจารย์อีกบางท่านที่อาศัยคำบอกเล่าเขียนบทความหรือสอนนิสิตนักศึกษา อันทำให้ผมและคณะราษฎรได้รับความเสียหาย ซึ่งผมกับคณะราษฎรเป็นส่วนรวมกำลังพิจารณาดำเนินคดีแก่บุคคลเหล่านั้นภายในกำหนดอายุความ

ฉะนั้น ผมจึงขอให้คุณและธนาคารแห่งประเทศไทยโปรดเห็นใจผมว่า ถ้าคำตอบสัมภาษณ์ของผมเป็นส่วนหนึ่งของ “โครงการประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าฯ” ของธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ก็เท่ากับผมสละอุดมคติอันเกี่ยวกับหลักการของประวัติศาสตร์ตั้งได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2.1 นั้น และเรื่องก็จะกลายเป็นว่า ผมรับรองว่า “คำบอกเล่าเป็นประวัติศาสตร์”

2.6 ผมได้แนบบทความของผมชื่อ “Political and Military Tasks of the Free Thai Movement to Regain National Sovereignty and Independence” เพื่อขอคุณโปรดพิจารณาหน้า 63-74 ซึ่งคุณจะเห็นได้ว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ใช้วิธีการ “บอกเล่า” ให้อาจารย์อเมริกันเขียนโฆษณาเพื่อคอมมิวนิสต์ และยังมีพวกฝรั่งที่เขียนเรื่องตามคำบอกเล่าแล้วคัดลอกกันต่อ ๆ ไปจนทำให้คนหลงเชื่อเรื่องเท็จว่าเป็นเรื่องจริง ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งแก่ประวัติศาสตร์ของชาติไทย

อนึ่ง ผมได้ส่งบทความชื่อ “บันทึกข้อสังเกตและตอบคำถามนิสิตนักศึกษาที่ประสงค์เรียบเรียงวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับรัฐบาลบางสมัยของประเทศไทย” มาเพื่อขอคุณโปรดพิจารณาถึงวิธีสอนในมหาวิทยาลัยบางแห่งทำให้มาตรฐานการศึกษาของชาติไทยลดลงขนาดไหนโดยวิธีเอาคำบอกเล่ามาสอน

หวังว่าจะได้มีโอกาสสนทนาหาความเข้าใจกับคุณในไม่ช้านี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายปรีดี พนมยงค์)

คำถามที่ 1 มีว่า กรุณาอธิบายต้นเหตุแห่งภาวะวิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2475-2476 และปี 2483 ภาวะวิกฤตการณ์นั้นมีผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายการเงินการคลังของไทยอย่างไรบ้าง และนโยบายที่ดำเนินอยู่นั้นก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องใดบ้าง เป็นต้นว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 หรือมีการนัดหยุดงานของกรรมกร

ตอบ

เพื่อที่ผมจะตอบตรงกับประเด็นที่คุณผู้ถามต้องการทราบ ผมจึงขอทราบความหมายของคำถามดังต่อไปนี้

(1) คำว่า "วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ" นั้น คุณผู้ถามหมายความว่าอย่างไร

(2) ตามที่คุณผู้ถามทราบมาในปี 2475-2476 และ 2483 ได้มีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง

(3) เท่าที่คุณผู้ถามทราบมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ได้ทำให้กระทบการเงินและการคลังของไทยอย่างไรบ้าง

(4) เท่าที่คุณผู้ถามทราบมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ทำให้มีการนัดหยุดงานของกรรมกรที่ใด อย่างไรบ้าง

(1) การปฏิวัติหรือเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 มิได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ หากเป็นการปฏิบัติเพื่อแก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ก่อน พ.ศ. 2475 ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาถึงต้นเหตุแห่งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อน 2475 ดังต่อไปนี้

(2) ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เมื่อได้เกิดระบบทาส (Slave system) ขึ้นมาในสังคมแล้ว ต่อมาได้มีระบบศักดินา (Feudal system) แล้วต่อมาก็ได้มีระบบทุนหรือธรรมาภิบาลสมัยใหม่ (Modern Capitalist system) นั้น ความขัดแย้งภายในระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างผู้ออกแรงทำงานในการผลิตและผู้มีทุนในสังคมนั้นก่อให้เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจและความขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจกับระบบการเมืองที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

สถิติของทางราชการตั้งแต่มีการพิมพ์สถิติของทางราชการออกเผยแพร่เป็นต้นมานั้น แสดงให้เห็นว่าราคาพืชผลของกสิกร ซึ่งเป็นพลเมืองส่วนข้างมากของสยามหรือประเทศไทยนั้น ได้ลดต่ำลงมาเพียงใด และงบประมาณแผ่นดินนั้นได้ใช้จ่ายเพื่อราษฎรเพียงใด และมีผู้ได้เอกสิทธิจากงบประมาณแผ่นดินนั้นกี่ส่วนของรายได้แผ่นดิน และพิจารณาจากวิชาสถิติว่า ราษฎรทั่วไปมีความอัตคัดขาดแคลนเพียงใด

ราษฎรส่วนมากเมื่อก่อน 2475 นั้น แม้จะไม่ได้ศึกษาวิชาสถิติ แต่ก็ทราบจากที่พวกเขาได้ประสบแก่ตนเองถึงการที่ราคาของพืชผลที่พวกเขาทำได้นั้นต้องลดลง อันเป็นเหตุทำให้พวกเขาต้องยากจนมีหนี้สินล้นพ้นตัว และต้องถูกเจ้าหนี้ยึดทรัพย์สิน ฯลฯ

สมาชิกคณะราษฎร ซึ่งแม้ส่วนมากไม่ได้เรียนวิชาเศรษฐกิจ แต่ก็มีความรู้สึกเห็นใจราษฎรส่วนมาก จึงได้ร่วมกันยึดอำนาจรัฐเพื่อเปลี่ยนระบบสมบูรณาญา เป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ซึ่งเป็นวิถีทางที่จะดำเนินเศรษฐกิจประชาธิปไตยที่สามารถแก้ไขวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ

(3) วิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อน 2475 นั้นกระทบถึงการการเงิน การคลังของไทย คือ งบประมาณรายได้ไม่พอแก่รายจ่าย ซึ่งคุณอาจพิจารณาจากสถิติงบประมาณแผ่นดิน

รัฐบาลก่อน 2475 ใช้วิธีแก้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจโดยตัดงบประมาณรายจ่ายและการปลดข้าราชการออกจากตำแหน่งเป็นจำนวนมาก ส่วนข้าราชการที่ไม่ถูกปลดนั้นก็ต้องถูกงดการเพิ่มเงินเดือนขึ้นประจำปี อันทำให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งเป็นจำนวนส่วนข้างมากนั้นได้รับความเดือดร้อน

เมื่อได้มีการอภิวัฒน์หรือเปลี่ยนการปกครอง 2475 แล้ว รัฐบาลของคณะราษฎรได้แก้วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นขั้น ๆ ไป โดยใช้วิธีประหยัดรายจ่ายมิให้กระทบถึงข้าราชการชั้นผู้น้อยและไม่เพิ่มภาษีอากรดังต่อไปนี้

(ก) ขอพระราชทานพระมหากษัตริย์ลดเงินงบประมาณส่วนพระมหากษัตริย์จากที่ทรงได้รับอยู่ปีละ 6 ล้านบาท (เงินสมัยนั้น) หรือประมาณร้อยละ 7 ของงบประมาณแผ่นดินให้คงเหลือเพียง 3 ล้านบาทหรือ ประมาณ 3.5 ของงบประมาณแผ่นดิน

(ข) ปรับปรุงระบบทหาร โดยยุบระบบกองพลเปลี่ยนเป็นระบบทหารท้องถิ่นอย่างสวีตเซอร์แลนด์ จำแนกออกเป็นมณฑลทหารและจังหวัดทหาร ในยามปกตินายทหารมียศสูงสุดเพียงนายพันเอก ฉะนั้น จึงได้ปลดนายทหารชั้นนายพลออกจากประจำการ ยกเว้นนายพลหนึ่งคนที่เป็นสมุทราชองครักษ์ของพระมหากษัตริย์ และยกเว้นนายพลเรือ 2 คนที่เป็นความจำเป็นชั่วคราว (ต่อไปโอนไปทำงานพลเรือน)

คำถามที่ 2 มีว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะราษฎรให้ความสนใจในเรื่องการรักษาเสถียรภาพเงินตราไม่น้อยอย่างไร กรุณาอธิบายในส่วนที่ ขพณช เข้าไปมีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไร

ตอบ

คำถามข้อนี้ชัดเจนอยู่แล้ว ผมขอตอบได้ทันทีว่า เรื่องที่คุณผู้ถามต้องการจะทราบนั้น คุณไสว สุทธิพิทักษ์ ธรรมศาสตร์บัณฑิต, เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, เนติบัณฑิตไทย, ปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์ ได้รวบรวมหลักฐานเอกสารแท้จริงของรัฐบาลที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นลงพิมพ์ในหนังสือชื่อ **ดร.ปรีดี พนมยงค์ กับการปฏิวัติ** พิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2494-2495 และผมได้ทราบว่า คุณไสวฯ ได้พิมพ์ครั้งที่ 2 อีก เมื่อประมาณ 3-4 ปีมานี้ ฉะนั้น เพื่อทุ่นเวลาในการตอบ ผมจึงขอให้คุณผู้ถามโปรดติดต่อกับคุณไสวฯ

อนึ่ง นอกจากหนังสือของคุณไสวฯ แล้ว ผมได้กล่าวถึงการรักษาเสถียรภาพของเงินบาทโดย คณะราษฎรไว้ใน หนังสือชื่อ **ปรีดี พนมยงค์ แนววิธีพิจารณาทางรอดของสังคมไทย** ซึ่งผมได้เขียนให้แก่ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2518 ผมจึงขอมอบให้คุณผู้ถาม 1 เล่ม

คำถามที่ 3 มีว่า ในยุครัฐบาลสมัยคณะราษฎรขึ้นมารับบริหารประเทศ มีนโยบายแก้ปัญหาระงับการไหลของเงินตราออกนอกประเทศ และเพื่อแก้ไขอิทธิพลของชาวตะวันตกที่มีต่อระบบเศรษฐกิจไทย ระบบการคลัง และการธนาคารในเวลานั้น มีบทบาทโดยตรงต่อแนวนโยบายส่งเสริมการลงทุนของคนไทยในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมหรือไม่อย่างไร ขพณช กรุณาเล่าในรายละเอียดในสมัยที่ ขพณช เข้าไปมีบทบาทโดยตรงและในส่วนที่เป็นนโยบายหลักของคณะผู้ก่อการทั้งปัญหาและและมาตรการที่รัฐบาลใช้

ตอบ

ขอให้คุณผู้ถามศึกษาสภาพของสยามหรือประเทศไทยที่ตกอยู่ภายใต้สนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับหลายประเทศแห่งระบบทุนนิยม ซึ่งมีสิทธิพิเศษที่เรียกเป็น “Extraterritoriality” แปลเป็นภาษาไทยว่า “สภาพนอกอาณาเขต” ซึ่งประเทศซึ่งมีสิทธิพิเศษดังกล่าวนั้นมีอิทธิพลชำระคดีที่คนสัญชาติหรือคนอยู่ในบังคับของชาติของตน ต้องหาว่าเป็นจำเลย และมีสิทธิพิเศษในทางเศรษฐกิจหลายประการ รวมทั้งสยามหรือประเทศไทยถูกจำกัดให้เรียกเก็บภาษีศุลกากรได้ร้อยละ 3 แห่งราคาสินค้า แล้วต่อมาเมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีสิทธิเพิ่มขึ้น ไม่เกินร้อยละ 10 อีกทั้งสยามหรือประเทศไทยจำต้องให้หลายประเทศทุนนิยมได้สัมปทานเหมืองแร่ ป่าไม้ และวิสาหกิจหลายอย่าง ฉะนั้น ปัญหาใหญ่ของคณะราษฎรที่มีต่อชาวตะวันตก ก็คือ ต้องแก้สนธิสัญญาไม่เสมอภาคให้ชาติไทยได้มีเอกราชสมบูรณ์ทั้งในทางเศรษฐกิจ, ทางศาล ซึ่งคณะราษฎรได้ทำสำเร็จตั้งแต่ พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา และได้เริ่มเวนคืนวิสาหกิจของต่างประเทศมาเป็นของรัฐบาลไทย เช่น โรงงานยาสูบ สัมปทานเหมืองแร่และป่าไม้ ก็ต้องรื้ออายุสัมปทานให้หมดไปเสียก่อนแล้วจึงเวนคืนเป็นของรัฐบาลสยามหรือของไทย

นอกจากที่ผมได้กล่าวข้างต้นแล้ว ผมขอเสนอให้คุณผู้ถามศึกษาหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ได้มีการเผยแพร่ให้ราษฎร รวมทั้งนักเรียนทั่วไปทราบ ตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475 จนกระทั่งรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490

เรื่องนี้ก็มีผู้ได้พิมพ์ไว้ในหนังสือหลายเล่ม ซึ่งมีทั้งผู้พิมพ์ที่เป็นกลางและผู้เขียนผู้พิมพ์ที่เป็นปรปักษ์กับคณะราษฎร ที่ใส่ร้ายต่อคณะราษฎรตลอดมา ผมขอมอบบทความที่ผมได้ให้สัมภาษณ์แก่นิตยสารและหนังสือพิมพ์ และแก่ที่ส่งผู้แทนสหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อคุณผู้ถามและสำนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยจะได้รับไว้พิจารณา

คำถามที่ 4 มีว่า ขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศยากจน มีการพิจารณาถึงปัญหาโครงสร้างการกระจายรายได้และทรัพย์สินของสังคมไทยในขณะนั้น คือ ระหว่างพ.ศ. 2475-2490 อย่างไร กรุณาเล่าต้นเหตุของปัญหาและข้อคิดเห็นข้อเสนอของบุคคลร่วมสมัยเวลานั้น

ตอบ

ผมได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งมีผู้พิมพ์จำหน่ายแพร่หลายและพิมพ์หลายครั้งแล้วทั้งในประเทศไทย และในต่างประเทศ ผมจึงขอมอบหนังสือชื่อ *ท่านปรีดี รัฐบาลราษฎรอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก* โดยศาสตราจารย์เดือน บุนนาค ให้แก่คุณผู้ถาม รับไปประกอบการพิจารณา 1 เล่ม ซึ่งท่านจะเห็นได้ว่า ผมมีความเห็นอย่างไรที่จะช่วยคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยากจน และภายในคณะราษฎรมีการแตกแยกเพราะเรื่องนี้อย่างไรบ้าง และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มีความเห็นอย่างไรกับเรื่องนี้บ้าง และผมต้องถูกเนรเทศจากประเทศไทย เพราะเรื่องดังกล่าวมานั้น มาอาศัยอยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศสชั่วคราวอย่างไรบ้าง

นอกจากหนังสือที่พิมพ์เป็นภาษาไทยแล้ว ก็ยังมีหนังสือของอาจารย์ Pierre Fistié แห่งสำนักการศึกษาปฏิบัติขั้นสูงของฝรั่งเศสที่ได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจและความขัดแย้งในหนังสือชื่อ *Sous-Développement et Utopie au Siam, le programme de réformes présenté en 1933 par Pridi Phanomyong* หนังสือเล่มนั้นมีข้อบกพร่องบ้าง แต่อาจารย์ Fistié ก็แสดงความเห็นของท่านด้วยใจเป็นธรรม ที่ต่างกับอาจารย์อเมริกันบางคนที่ตั้งทรศนะว่าผมเป็นคอมมิวนิสต์ และเขียนเรื่องบิดเบือนความจริงหลายประการ

ไปนั้น มาตั้งเป็นธนาคารไทยโดยตั้งเป็นทุนประมาณ 4-5 แสนบาท (ขอให้คุณสอบตัวเลขแน่นอน) ในการนั้น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมีเงินสำรองของมหาวิทยาลัยอยู่ ผมจึงได้ปรึกษาคณะกรรมการมหาวิทยาลัยตกลงให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้ถือหุ้นส่วนข้างมากของธนาคารที่จะตั้งขึ้นใหม่ โดยให้ชื่อว่า “ธนาคารแห่งเอเชีย” ส่วนผมหรือภรรยาหรือบุตรไม่ได้มีหุ้นในธนาคารนั้นเลย

(4) เรื่องฝิ่นและกรณีฝิ่นหลวงนฤเบศร์ ผมไม่ทราบว่ามีบางคนที่ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กับผม ซึ่งคนนั้น ๆ เคยทำงาน ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เคยได้กล่าวใส่ร้ายผมว่า ผมมีบทบาทร่วมกับเรื่องฝิ่นและเรื่องฝิ่นหลวงนฤเบศร์ ผมจึงขอขอบใจคุณผู้ถามที่ถามเรื่องนี้ เพื่อผมชี้แจงความจริงดังต่อไปนี้

(ก) เรื่องฝิ่นโดยทั่วไปนั้น ขอให้คุณผู้ถามศึกษาหลักฐานเอกสารของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็จะทราบว่า ตั้งแต่ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นต้นมานั้น รัฐบาลได้ซื้อฝิ่นดิบจากอินเดียของอังกฤษปีละจำนวนมาก ๆ เอามาต้มหรือเคี้ยวใส่หลอดติบูกหรือตะกั่ว แล้วให้มีการประมูลให้พ่อค้ารับไปขายตามโรงสูบฝิ่น

นอกจากรัฐบาลสยามหรือไทยต้องซื้อฝิ่นโดยตรงจากอินเดียแล้ว อังกฤษยังไม่ควบคุมปริมาณ (ปัจจุบันนี้อยู่ในเขตสามเหลี่ยมทองคำ) ปลูกฝิ่นและมีผู้นำเอาฝิ่นจากรัฐฉานเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ผมมิได้มีบทบาทในการซื้อฝิ่นจากอินเดียหรือค้าฝิ่นจากรัฐฉาน

เมื่อ พ.ศ. 2478 ระหว่างที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้น กรมสรรพสามิต (สังกัดกระทรวงการคลัง) ได้ใช้นายทหารเรือที่ขอโอนมาเป็นนายตรวจสรรพสามิตขึ้นไปดักจับผู้นำฝิ่นเถื่อนจากรัฐฉานเข้ามาจากเชียงราย แล้วนำมาขึ้นรถไฟที่ลำปางเพื่อขนไปกรุงเทพฯ และมีพ่อค้าจีนคนหนึ่งกับคนไทยอีกคนหนึ่งได้โทรเลขแจ้งความกรมตำรวจให้จับนายตรวจสรรพสามิตที่นำฝิ่นของกลางที่จับได้ เมื่อรถไฟถึงสถานีบางซื่อ ตำรวจจึงได้ยึดฝิ่นของกลางไว้ ครั้นได้สวนแล้ว ปรากฏว่าเป็นฝิ่นที่นายตรวจสรรพสามิตจับมาได้ ตำรวจจึงมอบให้กรมสรรพสามิตรับไป พ่อค้าจีนจึงยื่นฟ้องผม ในฐานะรัฐมนตรีมหาดไทยต่อศาลแพ่งขอเรียกค่าสินบนนำจับต่อศาลแพ่ง แต่ศาลแพ่งได้สั่งไม่รับฟ้อง

(ข) กรณีฝิ่นหลวงนฤเบศร์ ผมขอให้คุณผู้ถามพิจารณาเอกสารหลักฐานทางราชการ 3 ประการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 รัฐบาลต้องซื้อฝิ่นดิบจากต่างประเทศเพื่อมาต้มหรือเคี้ยวบรรจุหลอด แล้วให้ผู้ประมูลรับไปขายตามโรงยาสูบฝิ่นนั้น ยังดำเนินต่อมาอีกหลายปีจนถึงสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้เลิกวิธีการนั้น

ประการที่ 2 ผมได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2489 โดยมีรัฐบาลใหม่ขึ้นแทนที่แล้ว ผมได้รับเชิญจากหลายประเทศสัมพันธมิตรให้ไปเยือนประเทศนั้น ๆ

ภายหลังที่ผมพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อีกทั้งผมมิได้อยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นเวลาหลายเดือนนั้น หลวงนฤเบศร์จึงเสนอรัฐบาลไทยให้ซื้อฝิ่นจากรัฐบาลอิหร่าน (เปอร์เซีย) ตามราคาที่ถูกลงกว่าฝิ่นของรัฐบาลอินเดีย รัฐบาลที่ตั้งขึ้นต่อจากผมนั้นจึงได้พิจารณาซื้อฝิ่นดิบที่หลวงนฤเบศร์เสนอ ผมจึงมิได้มีบทบาทอย่างใดเลยเกี่ยวกับการที่รัฐบาลซื้อฝิ่นของอิหร่านจากหลวงนฤเบศร์

ประการที่ 3 หลวงนฤเบศร์ได้นำฝิ่นอิหร่านบรรจุเรือสินค้ามาถึงท่ากรุงเทพฯ ภายหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 รัฐบาลของคณะรัฐประหารจึงยึดฝิ่นรายนั้นไว้ หลวงนฤเบศร์จึงยื่นฟ้องกระทรวงการคลัง

ต่อศาลแพ่งเพื่อขอให้ศาลบังคับให้กระทรวงการคลังปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ลงนามระหว่างกันได้ ศาลแพ่งจึงพิพากษาให้กระทรวงการคลังปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ทำไว้กับหลวงนฤเบศร์

ผมมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือให้คำปรึกษาแก่หลวงนฤเบศร์ในการฟ้องกระทรวงการคลังเลย อนึ่ง ผู้ที่มีใจเป็นธรรมก็ย่อมรู้อยู่แล้วว่า เมื่อเกิดรัฐประหารขึ้นนั้น ผมต้องลี้ภัยรัฐประหารไปอยู่ต่างประเทศ และอยู่ในต่างประเทศมาจนถึงปัจจุบันนี้

(5) Nationalize ทางเศรษฐกิจ กิจการใดบ้าง ทำไม

นอกจากวิสาหกิจที่ nationalize ไว้ตั้งแต่ครั้งสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อาทิ รถไฟ ช่างแสง ซึ่งรัฐบาลคณะราษฎรได้ดำเนินต่อมาแล้ว ผมยังนึกไม่ออกว่า คณะรัฐบาลคณะราษฎรได้ nationalize กิจการชิ้นใหม่อย่างใดบ้าง ขอให้คุณผู้ถามโปรดชี้แจงด้วย

ส่วนกิจการไฟฟ้าในกรุงเทพฯ และธรรางนั้น ก็เป็นเรื่องที่รัฐบาลครั้งสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ให้สัมปทานแก่บริษัทไฟฟ้าสยาม ซึ่งกรมพระคลังข้างที่เป็นหุ้นส่วนอยู่ด้วยนั้น โดยมีกำหนดอายุสัมปทานไว้ รัฐบาลของคณะราษฎรมิได้ nationalize ก่อนที่สัมปทานจะหมดอายุ เพราะเคารพต่อสัญญาที่ได้ทำไว้กับเอกชน แม้จะเป็นคนต่างด้าว อย่างเช่น สัมปทานป่าไม้กับสัมปทานเหมืองแร่

พิธีเปิดหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อวันอังคารที่ 9 มีนาคม 2564 ในวาระ 105 ปีชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้มีการจัดพิธีเปิดหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ อาคารอุทยานการเรียนรู้ป๋วย 100 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โดยมีผู้บริหารมหาวิทยาลัย บุคลากร และประชาชนที่สนใจ ร่วมงานเป็นจำนวนมาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกกรินทร์ ยลระบิล ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวรายงาน ดังนี้

เรียน ท่านอธิการบดี ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และแขกผู้มีเกียรติทุกท่าน

หอบจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2534 เพื่อเป็นสถานที่และแหล่งจัดเก็บเรื่องราว และความทรงจำที่สำคัญของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อันมีค่ายิ่ง รวมถึงเป็นแหล่งให้บริการข้อมูล เพื่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่อดีตและความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับประวัติและพัฒนาการของมหาวิทยาลัย ตลอดจนสังคมภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าข้อมูลสำหรับนักศึกษา นักวิจัย และประชาชนทั่วไป

ตลอดระยะเวลาเกือบ 30 ปี หอบจดหมายเหตุ ได้ทำหน้าที่ตามพันธกิจที่ได้รับมอบหมาย กระทั่งปี 2560 หอบจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เข้ามาเป็นหนึ่งในหน่วยงานของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งจากการดำเนินงานร่วมกัน ทำให้สามารถพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการเอกสารจดหมายเหตุให้ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์โลกปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นการจัดเก็บเอกสารให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลไฟล์ การพัฒนาระบบการจัดเก็บ/สืบค้นตามมาตรฐานสากล และสามารถเข้าถึงเอกสารบางส่วนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขณะเดียวกัน หอบจดหมายเหตุฯ ยังได้รับการจัดสรรพื้นที่ภายในอาคารอุทยานการเรียนรู้ปวญ 100 ปี เพื่อจัดตั้งเป็นสำนักงานและสถานที่ให้บริการ โดยมีการออกแบบ ตกแต่ง และสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ซึ่งหนึ่งในพื้นที่ที่น่าสนใจภายในหอบจดหมายเหตุ คือ นิทรรศการ “ชีวิต ความคิด ผลงาน” ของท่านอาจารย์ปวญฯ ที่ได้จัดทำออกมาในสองรูปแบบ คือ นิทรรศการถาวร และนิทรรศการเสมือนเพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของท่าน ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและบุกเบิกการขยายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มายังศูนย์รังสิตแห่งนี้ และเพื่อให้ผู้สนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย

กระผมในนามของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ท่านอธิการบดีได้ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดหอบจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันนี้ หอสมุดฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหอบจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับผู้ศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัย ตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบคุณครับ

จากนั้น รองศาสตราจารย์เกศินี วิฑูรชาติ อธิการบดี กล่าวเปิดงาน ความว่า

เรียน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุคลากรหอสมุดฯ และแขกผู้มีเกียรติทุกท่าน

ดิฉันรู้สึกยินดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันนี้

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญด้านการสงวนรักษา ทรัพยากรสารสนเทศทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาของมหาวิทยาลัย ดังนั้น การบริหารจัดการเอกสารจดหมายเหตุฯ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก เพื่อการเข้าถึงและเรียนรู้ที่ดี จึงนับเป็นภารกิจที่พึงกระทำ ซึ่งจะช่วยยกระดับบริการและอำนวยความสะดวกให้ผู้ศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัย

ทั้งนี้ หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะมีรากฐานที่ยั่งยืนสืบไป ส่วนหนึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย โดยการจัดเก็บเอกสารและส่งมอบให้หอจดหมายเหตุประเมินคุณค่า เพื่อจัดเก็บในระบบของเอกสารจดหมายเหตุต่อไป

ขณะนี้ถึงเวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันขอเปิดหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ บัดนี้

เมื่อทำพิธีเปิดเสร็จแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล อธิการบดี ฝ่ายความยั่งยืนและบริหารศูนย์รังสิต ว่าที่ประธานกรรมการบริหารอุทยานการเรียนรู้ป๋วย 100 ปี พร้อมด้วย นายกษิตศ อนันทนารถ อดีตผู้จัดการโครงการ 100 ปีชาตกาล ศ.ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ ผู้จัดทำข้อมูล ในนิทรรศการ “สามัญชนคนชื่อป๋วย: ชีวิต ความคิด และผลงาน” ได้นำผู้ที่มาร่วมงานชมนิทรรศการถาวร เรื่องราวของอาจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์ บริเวณโถงของหอจดหมายเหตุฯ

ทั้งนี้ ผู้ที่สนใจเยี่ยมชมชมนิทรรศการดังกล่าว สามารถเข้าชมได้ในวันและเวลาราชการ ณ หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชั้น 2 อาคารอุทยานการเรียนรู้ป๋วย 100 ปี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต หรือชมนิทรรศการเสมือน ได้ทาง <https://bit.ly/2IdhuJe>

นิทรรศการเสมือนจริง VIRTUAL EXHIBITION

สามัญชนคนชื่อ “ป๋วย”

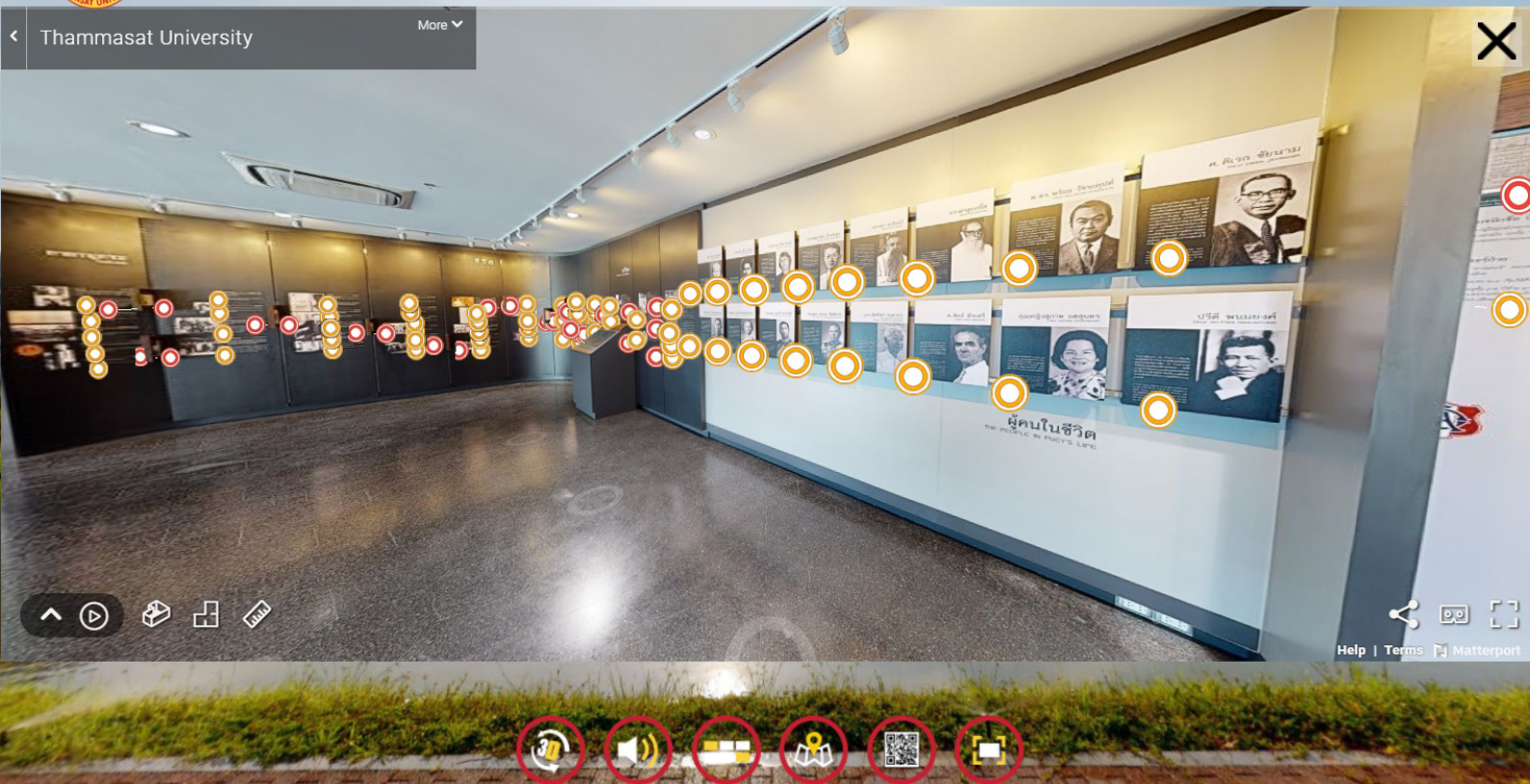
ชีวิต ความคิด และผลงาน

PUEY THE COMMONER
LIFE, IDEOLOGY AND WORKS.

CLICK

นิทรรศการถาวร สามัญชนคนชื่อ “ป๋วย” ชีวิต ความคิด และผลงาน ณ หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ อุทยานเรียนรู้ป๋วย 100 ปี
“PUEY THE COMMONER LIFE, IDEOLOGY AND WORKS.” AT THAMMASAT ARCHIVES, PUEY PARK FOR THE PEOPLE

[http://apieceoffun.com/
Files/Thammasat/
360Thammasat_wip7/](http://apieceoffun.com/Files/Thammasat/360Thammasat_wip7/)

การจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคล ของหอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ฐานิตา บุญนำ

“เอกสารจดหมายเหตุ” ที่หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวบรวม และจัดเก็บ นอกจากเอกสารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับมาจาก ศูนย์เก็บเอกสาร กองบริหารศูนย์ท่าพระจันทร์ (กองกลาง) และหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยแล้ว ยังมีเอกสารส่วนบุคคลที่มีความสำคัญและช่วยเติมเต็มให้ ประวัติศาสตร์มีความสมบูรณ์มากขึ้น

เอกสารจดหมายเหตุส่วนบุคคล/หรือเอกสารจดหมายเหตุเฉพาะเรื่อง (Personal papers or special archives collection) คือกลุ่มเอกสารที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้จัดทำขึ้น รับไว้และ/หรือสะสม เป็นส่วนตัว อาจมีข้อมูลเกี่ยวกับส่วนบุคคล ตระกูล หรือองค์กรที่มีคุณค่าต่อบุคคลนั้น เช่น จดหมายส่วนตัว สมุดบันทึก เอกสารผลงานทางวิชาการ อัลบั้มภาพถ่าย ของที่ระลึกที่สะสม ฯลฯ และหน่วยงานจดหมายเหตุ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความสำคัญควรเก็บเป็นเอกสารจดหมายเหตุส่วนบุคคลหรือเอกสารจดหมายเหตุเฉพาะเรื่อง (ยวิณฐากรณ์, 2561)¹

ลักษณะของเอกสารส่วนบุคคล

1. เอกสารที่ได้รับมอบจากบุคคลสำคัญที่มีคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ และเป็นผู้ที่มีผลงานประจักษ์ แจ่มชัด
2. ต้องเป็นเอกสารที่ได้รับมอบมาจากบุคคลนั้น หรือจากทายาทเจ้าของเอกสาร
3. ต้องเป็นเอกสารที่ได้มาจากบ้านเจ้าของเอกสาร
4. เอกสารที่ได้มาจากบ้านเจ้าของเอกสารอาจจะมีเอกสารทางราชการที่เป็นภารกิจเจ้าของเอกสารปะปนอยู่ เช่น เอกสารการปฏิบัติงาน เอกสารเหล่านี้อยู่รวมเป็นเอกสารส่วนบุคคลด้วย²

1 ดร.ณัฏ แก้วนัย และคณะ, “เอกสารส่วนบุคคลในหอจดหมายเหตุ : กรณีศึกษาการจัดการเอกสารจดหมายเหตุ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ในหอจดหมายเหตุสาธารณสุขแห่งชาติ”, *วารสารมานุษยวิทยา*, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2563) :167.

2 ลัดดา ชูชาติ, นักจดหมายเหตุชำนาญการ, สัมภาษณ์ (11 มิถุนายน 2562).

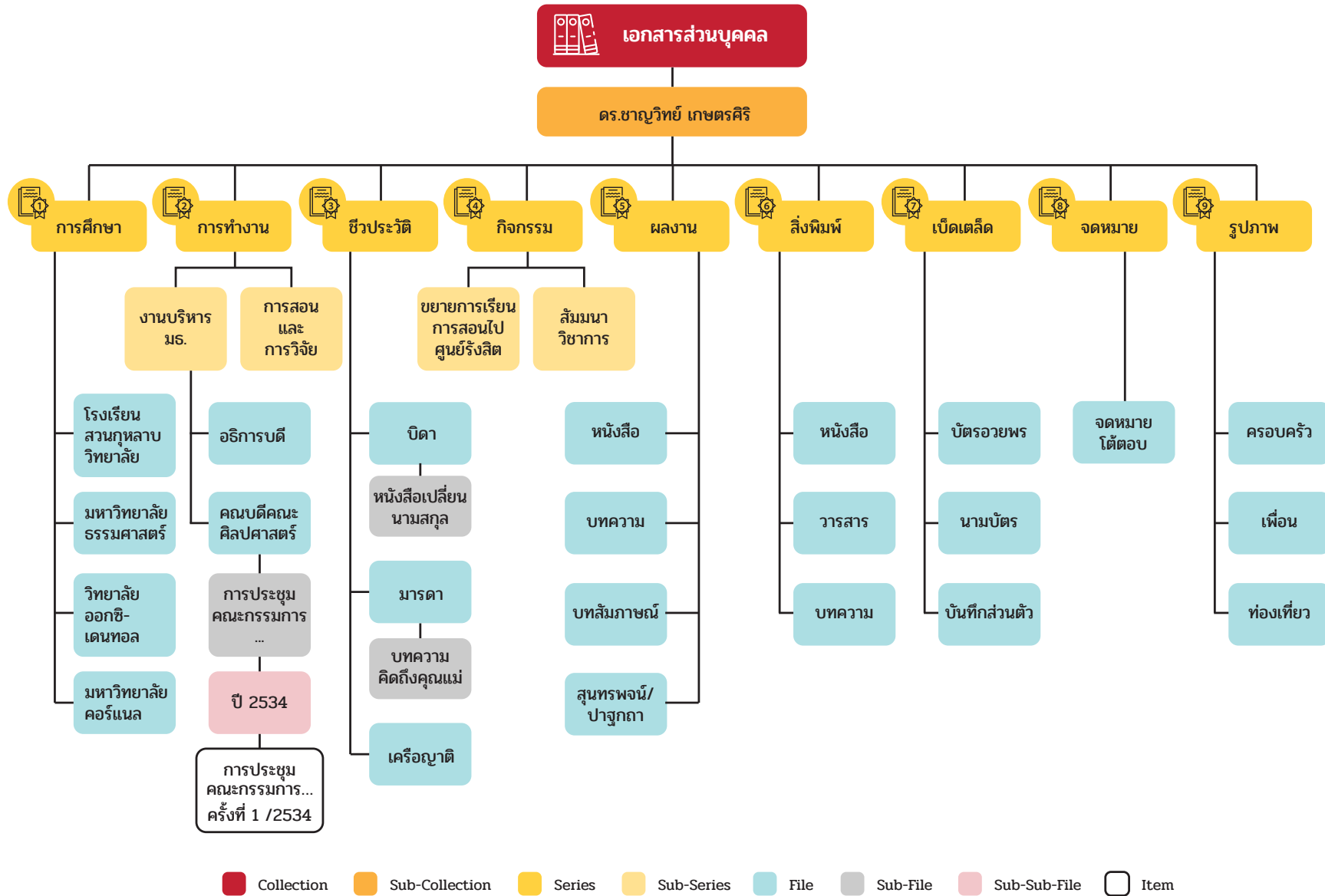
การจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคล

การจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคลของหอจดหมายเหตุฯ จัดเรียงเอกสารตามโครงสร้างของเอกสารที่จัดทำขึ้นตามภารกิจงานของเจ้าของเอกสาร ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การดำเนินงาน และกิจกรรมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลาที่บุคคลผู้นั้นได้ปฏิบัติงานอยู่

เมื่อหอจดหมายเหตุฯ ได้รับเอกสารส่วนบุคคลมาจากเจ้าของเอกสาร หรือทายาท หอจดหมายเหตุฯ ได้จัดเรียงเอกสารตามมาตรฐานระบบ ISAD (G) มีการกำหนดช่วงชั้นข้อมูลสำหรับอธิบายเอกสาร จากข้อมูลทั่วไปจนถึงข้อมูลเฉพาะ โดยการสร้างเนื้อหาเพื่ออธิบายเอกสารจะเริ่มจากชุดเอกสารที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด คือ ระดับ Collection (กลุ่มเอกสาร) ช่วงชั้นลำดับรองลงไป คือ ระดับ Series (ชุดเอกสาร), File (แฟ้ม), และ Item (ชิ้นงาน) ซึ่งเอกสารบางกลุ่มสามารถเพิ่มช่วงชั้นเอกสารได้มากกว่าที่กำหนดไว้เบื้องต้น โดยอาจเพิ่มระดับ Sub-Collection (กลุ่มเอกสารย่อย), Sub-Series (ชุดเอกสารย่อย), หรือ Sub-file (แฟ้มย่อย) ขึ้นมาตามความเหมาะสม โดยต้องคำนึงว่า การสร้างข้อมูลในแต่ละระดับนั้นเป็นประโยชน์สำหรับผู้ใช้งานหรือไม่³

3 ธันวดี สุขประเสริฐ, "การจัดเรียงและให้ข้อมูลจดหมายเหตุตามระบบ ISAD (G) คลังข้อมูลจดหมายเหตุ นักมานุษยวิทยา", โครงการฐานข้อมูลจดหมายเหตุมานุษยวิทยาในประเทศไทย การจัดเรียงและการให้ข้อมูลตามระบบ ISAD (G) : 54 - 56.

ตัวอย่างโครงสร้างการจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคลตามระบบ ISAD (G)

จากตัวอย่างโครงสร้างการจัดเรียงเอกสารส่วนบุคคลข้างต้น มีการกำหนดช่วงชั้นข้อมูลสำหรับอธิบายเอกสารตามระบบ ISAD (G) และกำหนดรหัสเอกสาร ดังนี้

1. **Fonds** หรือ **Collection** คือ กลุ่มเอกสารส่วนบุคคล กำหนดรหัส เป็น สบ.

2. **Sub-Fonds** หรือ **Sub-Collection** คือ กลุ่มเอกสารย่อย ใช้ชื่อเจ้าของเอกสารเป็นตัวจำแนก และกำหนดรหัสเอกสารเป็นตัวเลข เช่น สบ.2 เป็นเอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นต้น

3. **Series** คือ การกำหนดหัวเรื่องของเอกสาร การกำหนดนั้นต้องชัดเจนและสื่อความหมายของเนื้อหาในภาพรวมของเอกสารทั้งชุดเพื่อให้ผู้ค้นคว้าเข้าใจได้มากที่สุด กำหนดรหัสเป็นตัวเลขสองตัว เช่น 01 02 03 เรียงตามลำดับ

ตัวอย่าง เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

Series 01 การศึกษา
 02 การทำงาน
 03 ชีวิตประวัติ
 04 กิจกรรม
 05 ผลงาน

4. **Sub-Series** คือ หัวเรื่องย่อย กำหนดรหัสเป็นตัวเลขสองตัว เช่น 01 02 03 เรียงตามลำดับ

ตัวอย่าง เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

Series การทำงาน
Sub-Series 01 การทำงานด้านการบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 02 การทำงานด้านการสอนและการวิจัย

5. **File** คือ เป็นชื่อเรื่องเอกสาร สามารถจำแนกได้ตามหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไปตามเนื้อหาและความเหมาะสมของเอกสารนั้น ๆ

ตัวอย่าง เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

Series การทำงาน
Sub-Series 01 การทำงานด้านการบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
File 02 อธิการบดี
 03 คณบดีคณะศิลปศาสตร์

6. **Sub-file** คือ ชื่อเรื่องย่อย กำหนดรหัสเป็นตัวเลขสองตัว เช่น 01 02 03 เรียงตามลำดับ

ตัวอย่าง เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

Series การทำงาน
Sub-Series การทำงานด้านการบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
File 03 คณบดีคณะศิลปศาสตร์
Sub-File 04 การประชุมกรรมการประจำคณะศิลปศาสตร์

ทั้งนี้ ถ้ามีเอกสารเป็นจำนวนมาก ก็จะสามารถแบ่งช่วงชั้น เป็น Sub-Sub-File ซึ่งเป็นชื่อเรื่องย่อยลงไปอีก กำหนดรหัสเป็นตัวเลขสองตัว เช่น 01 02 03 เรียงตามลำดับ

ตัวอย่าง	เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
Series	การทำงาน
Sub-Series	การทำงานด้านการบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
File	03 คณบดีคณะศิลปศาสตร์
Sub-File	04 การประชุมกรรมการประจำคณะศิลปศาสตร์
Sub-Sub-File	01 ปี 2534

7. Item คือ ชั้นเอกสาร เป็นช่วงชั้นเอกสารที่เล็กและละเอียดที่สุด การกำหนดชื่อ Item จะกำหนดตามชื่อที่ปรากฏในเอกสาร แต่หาก Item นั้นมีเอกสารหลากหลายไม่สามารถตั้งชื่อตามเอกสารที่ปรากฏได้ ให้ตั้งชื่อใหม่ที่มีความชัดเจน และครอบคลุมเนื้อหาในภาพรวมของเอกสารทั้งหมดกำหนดรหัสเป็นตัวเลขสามตัว เช่น 001 002 003 เรียงตามลำดับ

ตัวอย่าง	เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
Series	การทำงาน
Sub-Series	การทำงานด้านการบริหารมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
File	03 คณบดีคณะศิลปศาสตร์
Sub-File	04 การประชุมกรรมการประจำคณะศิลปศาสตร์
Sub-Sub-File	01 ปี 2534
Item	001 การประชุมกรรมการประจำคณะศิลปศาสตร์ ครั้งที่ 9/2534 วันจันทร์ที่ 16 ธันวาคม 2534

อย่างไรก็ตามการกำหนดช่วงชั้นของข้อมูล ไม่จำเป็นต้องมีทุกระดับชั้น ให้พิจารณาจากเอกสารที่ได้รับมา รูปแบบการจัดเรียงเอกสารจึงอาจปรากฏได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับเอกสารแต่ละชุด

หมายเหตุ:

1. Fonds อ่านว่า ฟง เป็นคำมาจากภาษาฝรั่งเศส หมายถึง “กลุ่มเอกสาร” เช่นเดียวกับคำว่า Collection โดยระบบ ISAD(G) มาตรฐานสากลของสมาคมจดหมายเหตุสากล (the International Council on Archives (ICA) ใช้คำว่า Fonds สำหรับเรียกกลุ่มเอกสาร แต่ในที่นี้ใช้คำว่า Collection สำหรับเรียกช่วงชั้นข้อมูลในระดับเดียวกันนี้
2. ปัจจุบัน หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดรหัสเอกสารส่วนบุคคล เป็น สป. และกำลังจะเปลี่ยนไปเป็น PD.

ขั้นตอนการจัดเรียงเอกสาร

1. สืบตรวจสอบภาพเอกสาร หากพบเอกสารชำรุด ให้ดำเนินการซ่อมก่อนที่จะนำมาจัดเรียง
2. วิเคราะห์และคัดแยกเนื้อหาเอกสารเบื้องต้น

3. จัดทำโครงสร้างเอกสารตามภารกิจงานของเจ้าของเอกสาร ซึ่งบางครั้งอาจจะต้องศึกษาค้นคว้าประวัติและผลงานเจ้าของเอกสารจากหนังสือหรือสอบถามข้อมูลจากเจ้าของเอกสารหรือทายาทที่เป็นผู้มอบเอกสารให้

4. จากที่ดำเนินการในข้อ 2 ซึ่งมีการวิเคราะห์และคัดแยกเนื้อหาเอกสารไว้เบื้องต้น เพื่อจัดเรียงเอกสารตามเนื้อหาในระดับ File และกำหนดหัวเรื่องให้กับเอกสารแต่ละ File ก่อนที่จะจัดเรียงเอกสารเก็บเข้าแฟ้มตามหัวเรื่องที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เอกสารแต่ละ File อาจมีจำนวนแฟ้มมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปริมาณเอกสาร โดยมีหลักในการจัดเรียงเอกสารเก็บในแฟ้ม ดังนี้

4.1 เอกสารที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องเดียวกัน จะประกอบด้วยเนื้อเรื่องย่อย ๆ ให้ใช้คีย์หลักของเอกสารแต่ละ Item ไว้เพื่อแบ่งแยกเนื้อหา และจัดเรียงเอกสารเก็บในแฟ้มเดียวกัน โดยใส่หมายเลขไว้ในวงเล็บเพื่อแสดงรหัสแฟ้ม

ตัวอย่างเช่น เอกสารการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

แฟ้มที่ 1 มีเอกสารเรื่องที่ 1-3 เช่น 1. ใบสมัครเข้าเรียน 2. ใบขออนุญาตออกนอกบริเวณโรงเรียน 3. ใบรับรองการเป็นนักเรียน เป็นต้น รหัสแฟ้มเป็น สบ.2.1/1 (1)

แฟ้มที่ 2 มีเอกสารเรื่องที่ 4-6 เช่น 4. ข้อสอบกลางภาควิชาภาษาอังกฤษ 5. ข้อสอบไล่วิชาภาษาอังกฤษ 6. ใบรายงานผลการเรียน รหัสแฟ้มเป็น สบ.2.1/1 (2)

4.2 เอกสารที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องเดียวกัน แต่ละเรื่องมีปริมาณเอกสารจำนวนมาก ให้จัดเรียงเอกสารเก็บแฟ้มละ 1 เรื่อง โดยใส่หมายเลขไว้ในวงเล็บเพื่อแสดงรหัสแฟ้ม

ตัวอย่างเช่น เอกสารการประชุม

แฟ้มที่ 1 การประชุม..... ครั้งที่ 1/2562 รหัสแฟ้ม สบ.2.2/1 (1)

แฟ้มที่ 2 การประชุม..... ครั้งที่ 2/2562 รหัสแฟ้ม สบ.2.2/1 (2)

แฟ้มที่ 3 การประชุม..... ครั้งที่ 3/2562 รหัสแฟ้ม สบ.2.2/1 (3)

แฟ้มที่ 4 การประชุม..... ครั้งที่ 4/2562 รหัสแฟ้ม สบ.2.2/1 (4)

4.3 เอกสารที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องเดียวกัน เป็นเอกสารเรื่องเดียวกัน และมีปริมาณเอกสารจำนวนมาก จะนับหมายเลขหน้าเรียงต่อกัน ก่อนนำเอกสารมาแบ่งใส่หลายแฟ้ม และให้ใส่หมายเลข ตามด้วยเครื่องหมาย / ในวงเล็บ เพื่อแสดงรหัสแฟ้ม

ตัวอย่างเช่น เรื่องโขนวรรณศาสตร์

มีปริมาณ เอกสารจำนวน 511 หน้า แบ่งใส่แฟ้ม ดังนี้

แฟ้มที่ 1 เอกสารหน้า 1-113 รหัสเอกสาร สบ 2.2/2 (1/1)

แฟ้มที่ 2 เอกสารหน้า 114-168 รหัสเอกสาร สบ 2.2/2 (1/2)

แฟ้มที่ 3 เอกสารหน้า 169-446 รหัสเอกสาร สบ 2.2/2 (1/3)

แฟ้มที่ 4 เอกสารหน้า 447-511 รหัสเอกสาร สบ 2.2/2 (1/4)

5. กรณีที่เอกสารไม่ได้เกี่ยวข้องกับภารกิจงานของเจ้าของเอกสาร ให้กำหนดหัวเรื่องเพื่อการสืบค้นและอาจจัดไว้ในหมวดเบ็ดเตล็ดหรือหมวดอื่น ๆ ที่เหมาะสม
6. กรณีพบเอกสารซ้ำ ให้เก็บเอกสารที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดไว้ 1 ฉบับ
7. ถ้าเอกสารมีลวดเย็บกระดาษที่เย็บไว้ ให้ดึงลวดเย็บกระดาษออก เปลี่ยนมาใช้ลวดเสียบที่จัดเตรียมไว้แทน

รูปแบบการจัดเรียงเอกสารที่ปรากฏในเอกสารส่วนบุคคล

เอกสารส่วนบุคคลที่ได้รับมอบจากเจ้าของเอกสารหรือทายาท โดยส่วนใหญ่มักจะประกอบไปด้วยชีวประวัติ การศึกษา การทำงาน ผลงานทางวิชาการ และกิจกรรม แต่ก็มีบางคนที่มีหัวข้อเอกสารมากกว่าหรือน้อยกว่านี้ ขึ้นอยู่กับภาระงานของเจ้าของเอกสาร โดยมีวิธีการจัดเรียงเอกสารแต่ละประเภท ดังนี้

1. **ชีวประวัติ** คือ เอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติชีวิตของเจ้าของเอกสาร ซึ่งมีทั้งประวัติเจ้าของเอกสารที่เขียนด้วยตัวเจ้าของเอกสารเอง เรียกว่าอัตชีวประวัติ และชีวประวัติเจ้าของเอกสารที่เขียนโดยบุคคลอื่น บางครั้งจะพบว่า นอกจากมีประวัติเจ้าของเอกสารแล้ว บางคนจะมีประวัติครอบครัวและเพื่อนสนิทรวมอยู่ด้วย

วิธีการจัดเรียง จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา

2. **การศึกษา** คือ เอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาของเจ้าของเอกสาร เช่น ใบสมัครเข้าเรียน สมุดจดคำบรรยายรายวิชา เป็นต้น

วิธีการจัดเรียง

1. ดูเอกสารที่ปรากฏถ้าสามารถแบ่ง File เอกสารได้ ให้แบ่ง File เอกสารออกเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา การศึกษาระดับปริญญาตรี การศึกษาระดับปริญญาโท และระดับการศึกษาปริญญาเอก

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

3. **การทำงาน** เป็นเอกสารที่มีเนื้อเกี่ยวกับปฏิบัติงานตามภารกิจของเจ้าของเอกสาร เช่น เอกสารการประชุม เป็นต้น

วิธีการจัดเรียง

1. แบ่ง File เอกสารการทำงานตามภารกิจของเจ้าของเอกสาร เช่น การทำงานด้านบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แบ่ง File ออกเป็น อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี เป็นต้น

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

4. **ผลงาน** เช่น การเขียนหนังสือ บทความ ผลงานวิจัย บทสัมภาษณ์ ปาฐกถา และสุนทรพจน์ เป็นต้น

วิธีการจัดเรียง

1. ถ้าสามารถ Group เป็นหัวเรื่องเฉพาะได้ ให้ Group เอกสาร เป็นหัวเรื่องเฉพาะ เช่น ประเทศ กัมพูชา โดยให้นำหนังสือเกี่ยวกับกัมพูชา บทความเกี่ยวกับกัมพูชา งานวิจัยเกี่ยวกับกัมพูชามาอยู่ด้วยกัน

2. ในกรณีที่มีทั้งเอกสารร่างลายมือเจ้าของเอกสาร และฉบับตีพิมพ์ ให้เรียงเอกสารฉบับตีพิมพ์ก่อนแล้วตามด้วยร่างลายมือเจ้าของเอกสาร

3. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

5. กิจกรรม เช่น การจัดสัมมนาวิชาการ เป็นต้น วิธีการจัดเรียง

1. ถ้าสามารถแบ่งเอกสารเป็น Subject ได้ ให้แบ่งเป็น Subject เช่น สัมมนาวิชาการเกี่ยวกับกัมพูชา สัมมนาวิชาการวิชาการเกี่ยวกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

6. เบ็ดเตล็ด หมายถึง เอกสารที่มีเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าของเอกสาร และไม่สามารถจัดอยู่ในหัวเรื่องใด ๆ ได้ ซึ่งเป็นเอกสารที่ไม่ส่งไปทำ Digital File เช่น นามบัตร บัตรอวยพรในโอกาสและวาระต่าง ๆ บันทึกส่วนตัว เป็นต้น

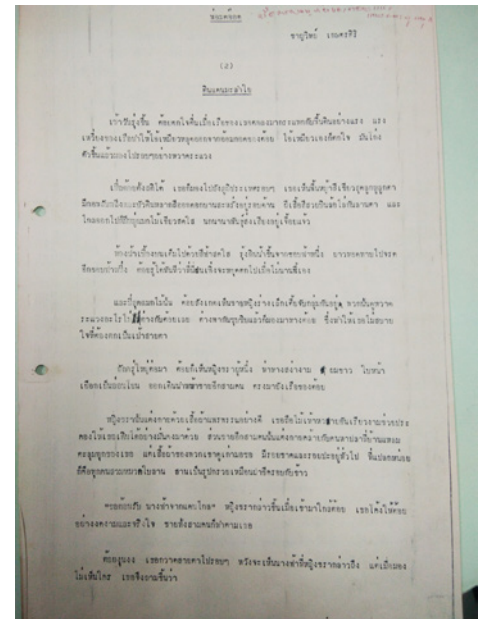
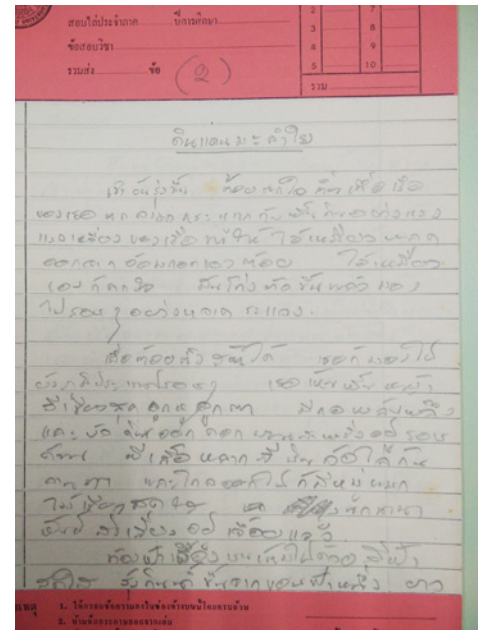
วิธีการจัดเรียง

1. ถ้าสามารถแบ่งเอกสารเป็น Subject ได้ ให้แบ่งเป็น Subject เช่น บัตรอวยพรในโอกาสวาระขึ้นปีใหม่ บัตรอวยพรวันเกิด บัตรเชิญเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

ตัวอย่างเอกสารส่วนบุคคล

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ผลงานเขียนที่มีทั้งฉบับร่างลายมือ และฉบับที่นำมาตีพิมพ์

7. **สิ่งพิมพ์** หมายถึงเอกสารบางชิ้นที่มีอยู่ใน Collection แต่เจ้าของเอกสาร ไม่ได้เขียนบทความเอง ให้จัดเก็บไว้ใน Collection ของบุคคลนั้น แต่ไม่ส่งเอกสารไปทำ Digital File เนื่องจากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ตัวอย่างเช่น เอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ มีเอกสารบทความที่เขียนถึงอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ แต่ ดร.ชาญวิทย์ไม่ได้เป็นผู้เขียนบทความ แต่นักวิชาการท่านอื่นเป็นคนเขียน ให้เก็บเอกสารอาจารย์ป่วยไว้ในคอลเลกชันเอกสารส่วนบุคคล ดร.ชาญวิทย์ ในหัวข้อสิ่งพิมพ์ แต่ไม่ส่งเอกสารไปทำเป็น Digital File เป็นต้น

วิธีการจัดเรียง

1. ถ้าสามารถแบ่งเอกสารเป็น Subject ได้ให้แบ่งเป็น Subject เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ / กัมพูชา / เขาพระวิหาร กัมพูชา / ศาสตราจารย์ ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ / ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ / มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

8. **รูปภาพ** หมายถึงภาพถ่ายของเจ้าของเอกสารในโอกาสและวาระต่าง ๆ เช่นภาพถ่ายกับครอบครัว ภาพถ่ายกับเพื่อน ภาพถ่ายการท่องเที่ยว เป็นต้น

วิธีการจัดเรียง

1. ถ้าสามารถแบ่งเอกสารเป็น Subject ได้ให้แบ่งเป็น Subject เช่น ครอบครัว เพื่อน การท่องเที่ยว เป็นต้น

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

9. **จดหมาย** หมายถึงจดหมายส่วนตัวของเจ้าของเอกสาร ซึ่งอาจจะเป็นจดหมายโต้ตอบระหว่างบุคคลในครอบครัว จดหมายที่บุคคลอื่นเขียนถึงเจ้าของเอกสาร หรือเจ้าของเอกสารเขียนถึงบุคคลอื่น เป็นต้น

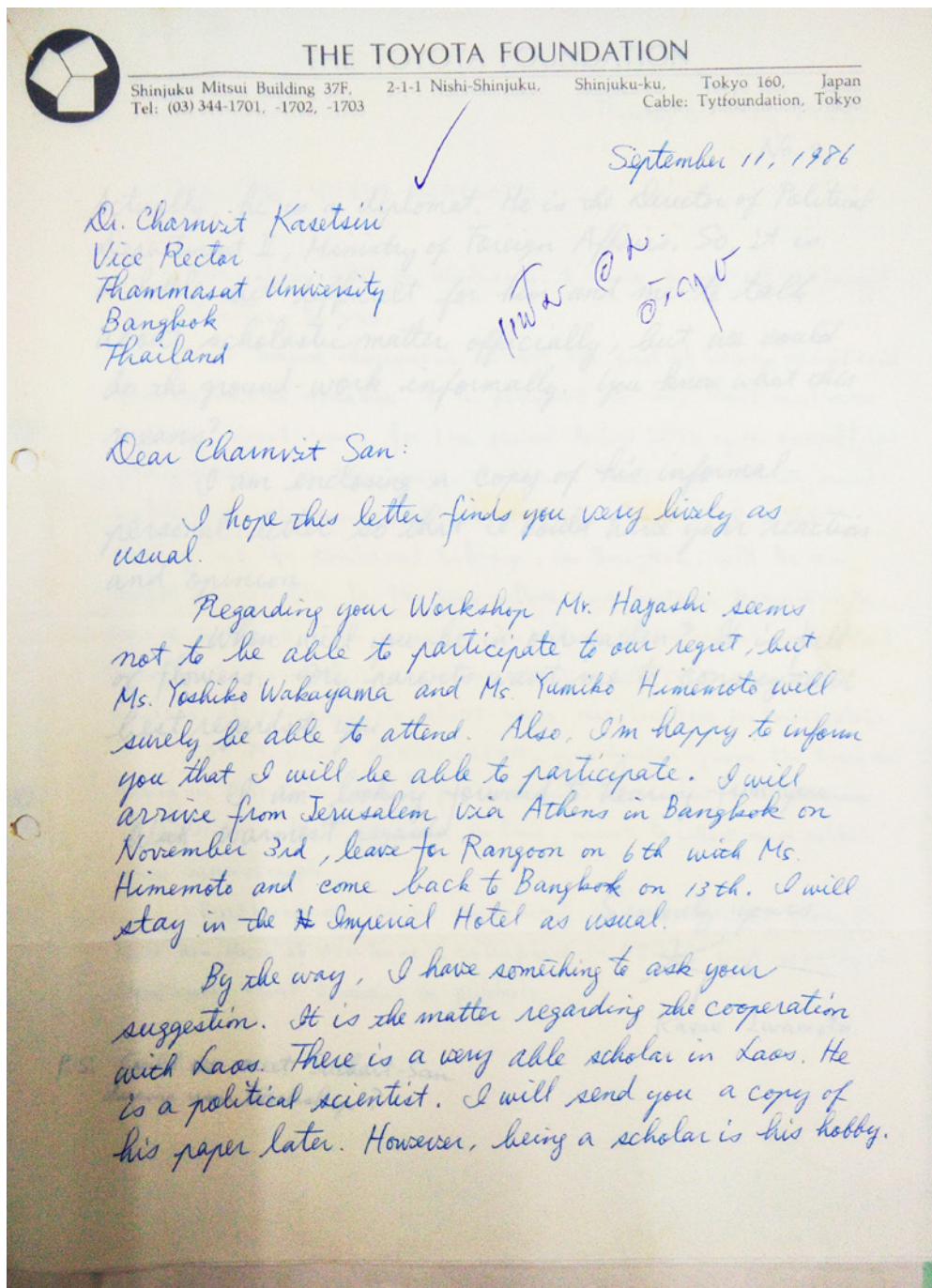
วิธีการจัดเรียง

1. จัดกลุ่มเอกสารออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ จดหมายโต้ตอบ จดหมายที่บุคคลอื่นเขียนถึงเจ้าของเอกสาร จดหมายที่เจ้าของเอกสารเขียนถึงบุคคลอื่น เป็นต้น

2. จัดเรียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในแต่ละ File

ตัวอย่างเอกสารส่วนบุคคล

ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

จดหมายขณะดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี

